

88 ΣΕΠΤΕΜΒΡΗΣ ΟΚΤΩΒΡΗΣ 2011

#4 Καταλήψεις! για δημόσια δωρεάν Παιδεία

Νεκτάριος Δαργάκης

#7 Η ώρα της μάχης

Μαρία Στύλλου

#11 “Διασώστες” στον αέρα

Σωτήρης Κοντογιάννης

#15 Ρωγμές ή Επανάσταση;

Λέανδρος Μπόλαρης

#20 Ελλάδα-Κύπρος - Ισραήλ Ο αντιδραστικός “άξονας”

Νίκος Λούντος

#24 Η Νορβηγική προειδοποίηση

Πέτρος Κωνσταντίνου

#28 Επιστημονικά αντίδοτα στην ισλαμοφοβία

Πάνος Γκαργκάνας

#32 Ο δρόμος για την ΑΝΤΑΡΣΥΑ

Θανάσης Καμπαγιάννης

#36 Βιβλιοκριτική

Άλεξ Καλλίνικος

Οι επαναστατικές
ιδέες του Καρλ Μαρξ

Christopher Hill

Ο αιώνας της
επανάστασης 1603-1714

Λέανδρος Μπόλαρης

Η εργατική τάξη σήμερα

Ariel Levy

Θηλυκές φαλλοκρατίσσεις

#42 Επισκόπηση

Για συνδρομές και γράμματα:

email: **sosialismosapotakato@gmail.com**

www.socialismfrombelow.gr

Το Σοσιαλισμός από τα Κάτω είναι το δίμηνο περιοδικό του Σοσιαλιστικού Εργατικού Κόμματος

Ιδιοκτήτης: Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, **Υπεύθυνη σύνταξης:** Μαρία Στύλλου **Σύνταξη:** Θανάσης Καμπαγιάννης,

Σωτήρης Κοντογιάννης, Νίκος Λούντος, Λέανδρος Μπόλαρης, **Εξώφυλλο, σχεδιοποίηση:** Παντελής Γαβριηλίδης,

Κεντρική διάθεση: Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, Φειδίου 14-16, Τηλ. 210 5247584

Περιοδικό «Σοσιαλισμός από τα Κάτω», Τ.Θ. 8161 - 102 10, Αθήνα

Καταλήψεις!

για δημόσια δωρεάν Παιδεία

Κύμα καταλήψεων έχει σαρώσει όλα τα Πανεπιστήμια και τα ΤΕΙ μέσα σε ελάχιστες μέρες από την ψήφιση του Νόμου Διαμαντοπούλου στις 24 Αυγούστου. Τη στιγμή που γραφόταν αυτό το κείμενο οι καταλήψεις είχαν φτάσει τις 223 πανελλαδικά με εντυπωσιακά νούμερα φοιτητών να στηρίζουν τις κινητοποιήσεις. Ταυτόχρονα, οι πανεπιστημιακοί καθηγητές, παρά τα εμπόδια της ηγεσίας της ΠΟΣΔΕΠ, ξεκίνησαν τις δικές τους Συνελεύσεις. Στο Μετσόβειο Πολυτεχνείο αποφασίστηκε διήμερη απεργία, στα Γιάννενα τριήμερη με προοπτική να συνεχιστούν οι κινητοποιήσεις με πενήνήμερες επαναλαμβανόμενες.

Η συναίνεση που κατάφερε να εξασφαλίσει η κυβέρνηση στη Βουλή και να περάσει το νόμο-πλαίσιο με 250 ψήφους βουλευτών από το ΠΑΣΟΚ, τη Νέα Δημοκρατία, το ΛΑΟΣ και το κόμμα της Μπακογιάννη, έχει τα όριά της μέσα στους τέσσερις τοίχους της αίθουσας της Βουλής.

Στις Γενικές Συνελεύσεις των σχολών όχι απλώς δεν υπάρχει συναίνεση από την συντριπτική πλειοψηφία του φοιτητικού κόσμου, αλλά η κυβέρνηση δεν μπορεί να ελέγξει ούτε την ΠΑΣΠ που σε πολλά σημεία στηρίζει τις προτάσεις κατάληψης που κατατίθενται από τα ΕΑ-ΑΚ και άλλες δυνάμεις της αριστεράς (με θλιβερή εξαίρεση την Πανσπουδαστική-ΜΑΣ).

«Μαριέτα, βγες τα μάτια σου να ανοίξεις, να δεις μειοψηφίες που κάνουν καταλήψεις», ήταν το σύνθημα που φώναζαν οι καταλήψεις το 2006-07 ως απάντηση στις κατηγορίες της Γιαννάκου και του Πολύδωρα ότι στις κινητοποιήσεις συμμετέχει «μια μερίδα των φοιτητών». Το τωρινό φοιτητικό κίνημα έχει κάθε λόγο να απευθύνει αυτό το σύνθη-

μα στη Διαμαντοπούλου αφού ο ρυθμός που απλώνονται οι καταλήψεις σε όλη τη χώρα την πρώτη εβδομάδα δεν μπορεί να συγκριθεί παρά μόνο με την κορύφωση του πρώτου γύρου κινητοποιήσεων, τον Μάη-Ιούνι, του 2006.

Το πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο στην Αθήνα στις 1/9 ήταν μαζικότατο (5000 φοιτητές), ενώ σίγουρα έσπασε τα κοντέρ για την ημερομηνία που έγινε. Αμέσως μετά, πραγματοποιήθηκε στη Νομική συνεδρίαση του Συντονιστικού των Γενικών Συνελεύσεων και Καταλήψεων που αποφάσισε κλιμάκωση των κινητοποιήσεων με καταλήψεις διαρκείας, νέο πανεκπαιδευτικό συλλαλητήριο στις 8/9 και μαζική συμμετοχή στη διαδήλωση στη ΔΕΘ στις 10 Σεπτέμβρη στη Θεσσαλονίκη.

Είναι έκπληξη αυτό το ξέσπασμα του φοιτητικού κινήματος; Πώς φτάσαμε από τις γκρίνιες ακόμα και κομματιών της αριστεράς ότι δεν υπάρχει φοιτητικό κίνημα (πχ δεκάδες δημοσιεύματα στο

Ριζοσπάστη για τους «γραφειοκρατικοποιημένους φοιτητικούς συλλόγους») στο αυγουσιάνικο ντόμινο των καταλήψεων;

Η Διαμαντοπούλου, για να είμαστε... δίκαιοι, είχε μια υποψία. Χαρακτηριστική ήταν η δήλωση της που συνόδευε τα πανηγύρια της ψήφισης ότι το «μεγάλο στοίχημα είναι η εφαρμογή του νόμου». Αντίθετα, τα φασισταριά με τις γραβάτες, όπως ο Άδωνις Γεωργιάδης, βιάστηκαν να βγουν να μιλήσουν για «συντριβές» μετά τη λυκοσυμμαχία μέσα στη Βουλή.

Η Υπουργός Παιδείας και η κυβέρνηση ξέχρουν ότι τίποτα δεν τελειώνει με την ψήφιση ενός νόμου. Όλη η χρονιά είναι γεμάτη με παραδείγματα αντίστασης στους εργατικούς χώρους παρά την ψήφιση σχετικών νόμων.

Μια μικρή αναδρομή στη φετινή εκπαιδευτική χρονιά δείχνει ότι το ξέσπασμα των φοιτητικών καταλήψεων δεν έπεσε από τον ουρανό, αλλά προετοιμά-

Στιγμιότυπα από το συλλαλητήριο των φοιτητικών καταλήψεων στην Αθήνα την 1η του Σεπτέμβρη.

Η συναίνεση που κατάφερε να εξασφαλίσει η κυβέρνηση με τη Νέα Δημοκρατία, το ΛΑΟΣ και το κόμμα της Μπακογιάννη, έχει τα όριά της μέσα στους τέσσερις τοίχους της αίθουσας της Βουλής

στηκε μέσα στις μάχες τις προηγούμενης χρονιάς. Οι δυνάμεις της αντικαπιταλιστικής αριστεράς από τα σχολεία μέχρι τα πανεπιστήμια έπαιξαν πρωταγωνιστικό ρόλο σε αυτή την προσπάθεια.

Τα συλλαλητήρια στις 6 Δεκέμβρη του 2010 στα δύο χρόνια από τη δολοφονία του Αλέξη Γρηγορόπουλου ήταν η αφορμή για να βγουν χιλιάδες φοιτητές, μαθητές και εκπαιδευτικοί πανελλαδικά ενάντια στο επερχόμενο (από τότε) νομοσχέδιο της Διαμαντοπούλου και στα μέτρα λιτότητας της κυβέρνησης και της τρόικα. Λίγες μέρες πριν (στις 26 Νοέμβρη) είχε συγκροτηθεί η Πρωτοβουλία Αγώνα για τη Δημόσια και Δωρεάν Παιδεία από όλα τα κομμάτια του εκπαιδευτικού κινήματος με πρωτοβουλία των Πανεπιστημιακών που ήταν στην ηγεσία της ΠΟΣΔΕΠ το 2006-07 και είχαν δώσει τότε τη μάχη για να βγουν απεργίες διαρκείας από τους Συλλόγους των καθηγητών.

Με καταλήψεις συμμετείχαν πολλές σχολές (πανελλαδικά έφταναν τις 70) στην Πανεργατική Απεργία στις 15 Δεκέμβρη 2010, ενώ είχε προηγηθεί μαζικό συλλαλητήριο στο Λαύριο στη Σύνοδο των Πρυτάνεων στις 11/12.

Το 2011 μπήκε με την διαδήλωση στη μνήμη του Νίκου Τεμπονέρα όπου οι φοιτητές και οι εκπαιδευτικοί ενώθηκαν με την πορεία των εργαζόμενων στις συγκοινωνίες στις 13 Γενάρη.

Τα φοιτητικά μπλοκ ήταν μαζικά και στις 13 Πανεργατικές Απεργίες που έχουν γίνει μέχρι τώρα. Οι φοιτητές του ΣΕΚ και των ΕΑΑΚ έδιναν μάχη μέσα στις Γενικές Συνελεύσεις για τον προσηματολισμό της σύνδεσης των φοιτητών με τον πανεργατικό ξεσηκωμό. Αυτή η δουλειά είναι που καρποφόρησε με

αποτέλεσμα την εντυπωσιακή επανεμφάνιση των καταλήψεων.

Οι τελευταίοι δύο μήνες έπαιξαν καθοριστικό ρόλο. Η παρουσία των φοιτητών, αλλά και των υπόλοιπων κομματιών της Παιδείας ήταν μεγάλη στις απεργίες που συγκλόνισαν όλη τη χώρα, στην 24ωρη στις 15/6 και στην 48ωρη στις 28-29/6. Το ίδιο συνέβαινε όσο συνεχιζόταν η κατάληψη της πλατείας Συντάγματος. Στις 8 Ιούλη φοιτητική διαδήλωση που ξεκίνησε από τα Προπύλαια κατέληξε στην κατεϊλημμένη πλατεία, ενώ στις 11 του μήνα οι φοιτητές δέχτηκαν την επίθεση της Αστυνομίας έξω από το Υπουργείο Παιδείας στην Νερατζιώτισσα.

Η Πρωτοβουλία Αγώνα για τη Δημόσια και Δωρεάν Παιδεία, παρά την καλοκαιρινή διακοπή των εκπαιδευτικών διαδικασιών, συνέχισε τις κινήσεις προετοιμασίας για τη σύγκρουση με το νόμο της Διαμαντοπούλου. Οργανώθηκαν ανοιχτές συσκέψεις ενημέρωσης με τη συμμετοχή όλου του εκπαιδευτικού φάσματος, από μαθητές μέχρι εργαζόμενους στα πανεπιστήμια. Κυκλοφόρησε ενημερωτική προσοδύρα για τον νόμο-έκτρωμα, ενώ χαρακτηριστική ήταν η ημερομηνία της τελευταίας διαδήλωσης πριν τις διακοπές, στις 20 Ιούλη. Σε σύσκεψη την επόμενη μέρα αποφασίστηκε το συλλαλητήριο-απάντηση την μέρα που θα ψηφιζόταν ο νόμος στη Βουλή: στις 24 Αυγούστου.

Οι φωτογραφίες και τα βίντεο της διαδήλωσης μιλούσαν από μόνες τους για το τι θα επακολουθούσε (μπορείτε να τα βρείτε στο sekonline.gr) όταν θα

άνοιγαν οι σχολές.

Όλη αυτή η εικόνα δικαιώνει την άποψη που υποστήριζε ότι τα Πανεπιστήμια δεν είναι «γαλατικά χωριά» απόμονωμένα. Οι φοιτητές ήταν και είναι από τα ενεργά κομμάτια του ευρύτερου κινήματος. Το 2006-07 οι φοιτητές ήταν αυτοί που έπαιξαν το ρόλο του σπινθήρα για να ανάψει η φωτιά που έκαψε την κυβέρνηση Καραμανλή, τώρα οι Πανεργατικές Απεργίες έδωσαν τη μεγαλύτερη έμπνευση στους φοιτητές που θέλουν να παλέψουν.

Άλλωστε, δεν είναι μια γενιά χωρίς εμπειρίες. Οι πρωταγωνιστές στα σημερινά αμφιθέατρα είναι οι πρωταγωνιστές της εξέγερσης του Δεκέμβρη το 2008. Όπως και τότε, έτσι και τώρα οι καταλήψεις είναι το πιο δυνατό όπλο στα χέρια του κινήματος. Επίσης, το κίνημα που έστειλε στα σκουπίδια το νόμο της Γιαννάκου είναι χρονικά πολύ κοντά, μεγάλο μέρος των πρωτοετών εκείνου του κινήματος είναι ακόμα στις σχολές μέσα στα τελευταία έτη.

Οι συνθήκες για να κερδίσει αυτό το κίνημα είναι ακόμα καλύτερες από το 2006-07. Αυτό δεν σημαίνει πως οτιδήποτε θα κερδηθεί χωρίς αγώνες, στρατηγική και τακτικές. Οι εικόνες της προηγούμενης χρονιάς δείχνουν ότι για να είμαστε αισιόδοξοι χρειάζεται να προχωράμε δίνοντας όλες τις μάχες χωρίς καμιά υποχώρηση είτε απέναντι στην κυβέρνηση είτε απέναντι στις φωνές του «ρεαλισμού» που πάντα υπάρχουν μέσα στο κίνημα.

4+1 βασικά ζητήματα έχει να αντιμετω-

τωπίσει το φοιτητικό κίνημα στο δρόμο του για τη νίκη. Πρώτο και βασικό, η διάρκεια των κινητοποιήσεων. Είναι καθοριστικό να πολλαπλασιαστούν οι σχολές που βρίσκονται υπό κατάληψη με προοπτική τις καταλήψεις διαρκείας, όπως το 2006-07. Ήδη, το Συντονιστικό των Καταλήψεων στην πρώτη του ανακοίνωση καλεί όλους τους φοιτητές να προχωρήσουν σε αυτή την κατεύθυνση.

Δεύτερο, κατειλημμένες σχολές δεν σημαίνει κλειστές σχολές. Απέναντι στα χυδαία ψέματα της Διαμαντοπούλου και των Πρετεντέρηδων χρειάζεται οι σχολές να μετατραπούν σε ανοιχτά κέντρα συζήτησης και οργάνωσης. Είναι μέσα στην παράδοση των καταλήψεων τα περίφημα «αντι-μαθήματα» και οι ζωντανές εκδηλώσεις.

Τρίτο, η σύνδεση όλων των κομματιών της εκπαίδευσης με τις φοιτητικές καταλήψεις. Η Διαμαντοπούλου δεν έχει βάλει στο στόχαστρο μόνο τα Πανεπιστήμια. Οι χιλιάδες συγχωνεύσεις-καταργήσεις των σχολείων, το «τσεκούρι» στις προσλήψεις εκπαιδευτικών, η μείωση της χρηματοδότησης είναι επίσης στην ημερήσια διάταξη. Οι καταλήψεις και οι

απεργίες χρειάζεται να απλωθούν και στα σχολεία άμεσα.

Τέταρτο και καθοριστικό. Να γίνει πράξη το σύνθημα «Φοιτητές-εργατιά, μια φωνή και μια γροθιά». Ήδη, έχουν γίνει τα πρώτα βήματα. Την Παρασκευή 2/9 βγήκαν σε απεργία οι εργαζόμενοι στο ΜΕΤΡΟ και στον ΗΣΑΠ. Είναι το παράδειγμα που πρέπει να απλωθεί σε όλους τους χώρους. Το μείγμα φοιτητικό και εργατικό κίνημα είναι εκρηκτικό και δεν μπορεί να το αντέξει καμία κυβέρνηση, πολύ περισσότερο η κυβέρνηση του ΠΑΣΟΚ που χάνει ολοένα και περισσότερο οποιαδήποτε κοινωνική στήριξη.

Όλα αυτά πάνε μαζί με τη μάχη των πολιτικών ιδεών. Οι αγωνιστές και οι αγωνίστριες του ΣΕΚ και των ΕΑΑΚ προωθούν τις προτάσεις του αντικαπιταλιστικού προγράμματος. Να διαγραφεί το χρέος και όχι οι σχολές. Να δοθούν τα χρήματα για την Παιδεία και όχι στους τραπεζίτες. Να κρατικοποιηθούν οι τράπεζες με εργατικό έλεγχο. Να διώξουμε τους φασίστες από κάθε γειτονιά, να μην μπορούν να πατήσουν πουθενά, όπως συμβαίνει στις σχολές.

Όπως έγραφε πρόσφατα η Εργατική Αλληλεγγύη: «Αντί να βάλουμε τραπεζίτες στη διοίκηση των Πανεπιστημίων, είναι ώρα να βάλουμε εργαζόμενους στη διοίκηση των τραπεζών. Αντί να διοικεί η γενική συνέλευση των μετόχων, να περάσει η διοίκηση στον έλεγχο της Γενικής Συνέλευσης των εργαζόμενων στις τράπεζες, στις συγκοινωνίες, στην ενέργεια. Αντί να διαγράψουμε την έννοια του δημόσιου αγαθού από την εκπαίδευση (και την υγεία), καλύτερα να την απλώσουμε σε όλα όσα έχουν ανάγκη οι άνθρωποι».

Μέσα στις σχολές, όπως και στους εργατικούς χώρους διαμορφώνεται ένα ολοένα και αυξανόμενο κομμάτι που καταλαβαίνει ότι χρειάζεται να παλέψουμε για να ριξουμε τους νόμους-εκτρώματα, να διώξουμε την κυβέρνηση και την τρόικα, να ανοίξουμε το δρόμο για μια γνήσια αντικαπιταλιστική αλλαγή. Η νίκη του φοιτητικού κινήματος απέναντι στο νόμο Διαμαντοπούλου θα είναι σημαντική συμβολή σε αυτή τη μεγάλη προσπάθεια.

Νεκτάριος Δαργάκης

Η ώρα της μάχης

Στο γάντι που πετάει ξανά η κυβέρνηση και η Τρόικα η απάντηση των συνδικάτων και της Αριστεράς είναι η οργάνωση και κλιμάκωση των αγώνων μέχρι τέλους, υποστηρίζει η **Μαρία Στύλλου**.

Ο Γιδεών Ραχμάν, σε άρθρο του στους Φαινάνσιαλ Τάϊμς (Τρίτη 30 Αυγούστου), διερωτάται εάν το 2011 θα καταγραφεί σαν χρονιά επαναστάσεων και εξεγέρσεων όπως το 1968 και το 1989: «Το 1968, πριν η λέξη «παγκοσμιοποίηση» ή το Ιντερνετ αρχίσουν να έχουν τόσο μεγάλη πέραση, έγιναν φοιτητικές εξεγέρσεις σε όλον τον κόσμο. Το 1989 είδαμε όχι μόνο την κατάρρευση του τείχους του Βερολίνου, αλλά και εξέγερση στην πλατεία Τιεν Ανέν στο Πεκίνο – είναι πιθανόν να συμβούν τα ίδια το 2011;».

Δεν σταματάει εκεί, αλλά προσπαθεί να δώσει ο ίδιος την απάντηση θυμίζοντας ότι στο 2011 έγιναν οι επαναστάσεις στην Τυνησία και την Αίγυπτο που ανέτρεψαν τα καθεστώτα, ότι πρόσφατα κατάρρευσε ο Καντάφι στη Λιβύη, ότι η εξέγερση στη Συρία συνεχίζεται και ότι ακόμα και στο Ισραήλ υπάρχουν διαδηλώσεις ενάντια στην κυβέρνηση του Νετανιάχου.

Η έκρηξη δεν περιορίζεται σε μια μόνο περιοχή, αλλά όπως μας θυμίζει, πρόκειται «για παγκόσμια αναταραχή», από την Αθήνα, τη Μαδρίτη και το Λονδίνο, μέχρι τις Ινδίες και την Κίνα, παντού η «οργή των αγανακτισμένων δεν αφήνει τις κυβερνήσεις να πάρουν ανάσα. Στη Χιλή οι καταλήψεις και φοιτητικά συλλαλητήρια, είναι τα μεγαλύτερα από την πτώση του Πινοσέτ».

Ο Γιδεών Ράχμαν είναι από τους πιο συντηρητικούς δημοσιογράφους των Φαινάνσιαλ Τάϊμς. Το άρθρο του εκφράζει την ανησυχία που επικρατεί στα επιτελεία της κυρίαρχης τάξης, όχι μόνο στη Βρετανία, αλλά διεθνώς. Η ίδια ανησυχία εκφράζεται τον τελευταίο καιρό και από στηρίγματα της ελληνικής κυβέρνησης.

Ο Πρετεντέρης στα ΝΕΑ 29/8, ζητούσε από την κυβέρνηση να αλλάξει πολιτική, γιατί αυτή απέτυχε παταγωδώς. Δεν είναι μόνος, μέσα στην ίδια την κυβέρνηση και την Κοινοβουλευτική Ομά-

Απεργοί ΜΕΤΡΟ και ΗΣΑΠ έξω από το Υπουργείο Μεταφορών την Παρασκευή 2/9.

δα, εκφράζονται ανοιχτά τέτοιες σκέψεις, μόνο που δεν έχουν πρόταση για το προς τα πού. Είναι σαφές ότι προτάσεις για εκλογές και για τη συμμαχία των δυο μεγάλων κομμάτων δεν πρόκειται να σταματήσουν να ακούγονται όλο και πιο συχνά, παρόλο που δεν δίνουν λύση ούτε τους βγάζουν από τα αδιέξοδα. Το ΠΑΣΟΚ κέρδισε τις εκλογές πριν δυο χρόνια, με διαφορά 10 ποσοστιαίων μονάδων από τη Ν.Δ. και με το κόμμα της αξιωματικής αντιπολίτευσης σε κατάσταση τυμπανιαίου πτώματος. Δυο χρόνια μετά ο ΓΑΠ προσπαθεί να ξαναστήσει στα πόδια του αυτό το πτώμα, για να εξασφαλίσει «διευρυμένες πλειοψηφίες» να περνάει τα νομοσχέδια μέσα στη Βουλή, και να καθησυχάσει την Τρόικα ότι έχει εξασφαλίσει μεγάλη συναίνεση για να εφαρμόσει τους νόμους που περνάει.

Η Διαμαντοπούλου το βράδυ της 24 Αυγούστου, τη μέρα που πέρασε ο νόμος για τα ΑΕΙ και ΤΕΙ από τη Βουλή, βγήκε στα κανάλια κομπορημονώντας

ότι «Είναι η πρώτη φορά που νόμος για την Παιδεία περνάει από τη Βουλή με τόσο πλατιά συναίνεση, με την ψήφο 250 βουλευτών». Όμως, ποτέ η πολιτική ηγεσία και στα δυο κόμματα εξουσίας, δεν είχε φτάσει στην κατάντια, να μην τους έχει κανένας εμπιστοσύνη, ούτε τα ίδια τους τα μέλη. Η Νέα Δημοκρατία έτρεξε να διαγράψει τον υπεύθυνο της ΔΑΠ στο οικονομικό της ΝΟΠΕ, επειδή υποστήριξε ότι Παπανδρέου και Σαμαράς είναι ξεοφλημένοι. Η δύναμη της ΔΑΠ στο Οικονομικό της ΝΟΠΕ είναι από τις μεγαλύτερες, και γι' αυτό σπάνια μπορούσε να κερδηθεί κατάληψη από τους φοιτητές – τώρα τα πράγματα άλλαξαν. Με την ΠΑΣΠ το ΠΑΣΟΚ έχει ακόμα μεγαλύτερο πρόβλημα. Ο Παπανδρέου δεν μπορούσε να μιλήσει στη φιέστα που οργάνωσε για τις 3 Σεπτεμβρίου, επειδή οι φοιτητές της ΠΑΣΠ φώναζαν συνθήματα ενάντια στο νόμο πλαίσιο και τη Διαμαντοπούλου. Η αντίδραση δεν περιορίζεται μόνο εκεί. Σε όλες τις σχολές οι φοιτητές της ΠΑΣΠ στηρίζουν

Γενική συνέλευση των εργαζομένων στην καθαριότητα του Δ. Αθήνας την 1 Σεπτέμβρη.

κινητοποιήσεις και σε πολλές στηρίζουν καταλήψεις.

Αυτές οι εξελίξεις τρομοκρατούν τον Προτεντέρη, σε σημείο που στην επιφυλλίδα του στα ΝΕΑ στις 31/8 εξαπολύει λίβελλο ενάντια στις «μειοψηφίες» και την ΑΝΤΑΡΣΥΑ που καθοδηγούν τις καταλήψεις στις σχολές. Φτάνει στο σημείο να γράφει ότι τα πανεπιστήμια σήμερα παράγουν οπαδούς της ΑΝΤΑΡΣΥΑ!

Είναι φοβερή ήττα για την κυρίαρχη τάξη και για την κυβέρνηση, να έχει περάσει με τη μεγαλύτερη πλειοψηφία νόμο στη Βουλή, και να αντιμετωπίζει την πλειοψηφία της κοινωνίας να βρίσκεται από την άλλη μεριά.

Αυτή είναι πολιτική κρίση χωρίς προηγούμενο, χωρίς διέξοδο.

Ασανσέρ

Στις 30 Ιούνη ο διεθνής τύπος έβγαине με κραυγές ανακούφισης γιατί παρ' όλες τις δυσκολίες, ακόμα και με μόνο 155 βουλευτές του ΠΑΣΟΚ, το νέο Μνημόνιο πέρασε από τη Βουλή. Την παραμονή της ψηφοφορίας, 29 Ιούνη, ο πρωτοσέλιδος τίτλος των Φαίνανσιαλ Τάιμς ήταν «Η Ελλάδα μπροστά σε ψήφο "αντοκτονίας"». Την επόμενη, στις 30 Ιούνη, με αλαλαγμούς χαράς έγραφε «Η κυβέρνηση έκανε ένα βήμα πίσω από το

χείλος του γκρεμού. Το πρόγραμμα λιτότητας συμφωνήθηκε. Η ψηφοφορία απέφυγε τη γενικότερη κρίση».

Μ' αυτόν τον τρόπο άνοιξε ο δρόμος για τη Σύνοδο Κορυφής της Ε.Ε. στις 21 Ιούλη, και το σχέδιο «σωτηρίας» της Ελλάδας.

Στις 22 Ιούλη το χρηματιστήριο ανέβηκε δέκα μονάδες, οι εφημερίδες και οι τηλεοράσεις μιλούσαν για το σχέδιο που θα έσωζε μια για πάντα την ελληνική οικονομία. Όχι μόνο θα ρύθμιζε το χρέος, αλλά και θα την έβγαζε από την ύφεση. Η κυβέρνηση μιλούσε για ένα νέο σχέδιο Μάρσαλ, που θα εξασφάλιζε επενδύσεις και οικονομική ανάπτυξη.

Στα κυβερνητικά κλιμάκια του ΠΑΣΟΚ συζητούσαν όλες τις προοπτικές. Από το να πάνε άμεσα σε εκλογές και να τις κερδίσουν μετά τον διεθνή «θρίαμβο», μέχρι να βάλουν πιέσεις στο «όλον ΠΑΣΟΚ» και στα συνδικαλιστικά στελέχη της ΓΣΕΕ και της ΑΔΕΔΥ να στηρίξουν ανοιχτά τα μέτρα του μεσοπρόθεσμου και να μην ενδίδουν στις πιέσεις που δέχονται σε όλους τους χώρους.

Οι διεθνείς οικονομικές εξελίξεις ανέτρεψαν γρήγορα όλα τα σενάρια, οικονομικά και πολιτικά.

Ο Αύγουστος ήταν μήνας οικονομικού πανικού. Η εκτίμηση για νέα διεθνή

ύφεση βάζει σε δοκιμασία το σχέδιο «διάσωσης» της Ελλάδας και το μέλλον των ελληνικών τραπεζών. (βλέπε το άρθρο του Σωτήρη Κοντογιάννη σ' αυτό το τεύχος με τίτλο «Διασώστες» στον αέρα»). Οι ελπίδες του ΓΑΠ για μια νέα περίοδο πολιτικής σταθερότητας κάτω από τη δική του ηγεσία, με στήριγμα τον Βενιζέλο εξανεμίζονται γρήγορα.

Στην κυβέρνηση αρχικά υπήρχαν δυο γραμμές σε σχέση με το κίνημα και την αντιμετώπιση των κινητοποιήσεων. Η σκληρή, με Διαμαντοπούλου, Ραγκούση κ.α, για κατά μέτωπο σύγκρουση με τις αντιστάσεις, και η δεύτερη με Βενιζέλο, Ρέππα, που με τρίπλες και υποσχέσεις, προσπαθούν να κερδίσουν τους συνδικαλιστές και έτσι να περάσουν τα μέτρα. Μια τέτοια τρίπλα ήταν η υπόσχεση για την «προσωπική διαφορά» με την οποία αναστείλαν την απεργία του Υπουργείου Οικονομικών.

Και οι δυο τακτικές αποτύχαν. Τώρα έχουν ενωθεί όλοι μαζί για να ανοίξουν την κατά μέτωπο επίθεση με όλα τα οργανωμένα κομμάτια του εργατικού κινήματος. Τα συνδικάτα βρίσκονται μπροστά στην ανάγκη να σταματήσουν όχι μόνο ένα πολυνομοσχέδιο-σφάχτη αλλά και να προετοιμαστούν για μια μεγάλη μάχη διαρκείας. Η διάθεση στους χώρους υπάρχει όπως δείχνουν οι καταλή-

ψεις και οι απεργίες που ξεκίνησαν.

Στις σχολές ξεκινάνε καταλήψεις μέσα στον Αύγουστο, στα νοσοκομεία οι γιατροί προχωράνε σε 48ωρη απεργία την παραμονή της ΔΕΘ, στις συγκοινωνίες, το Μετρό και ο ΗΣΑΠ κηρύσσουν για τις 2 Σεπτέμβρη 24ωρη απεργία, και με προοπτική διαρκείας εάν ο Ραγκούσης δεν πάρει πίσω τις απολύσεις που ετοιμάζεται να κάνει. Η ΔΟΕ αποφάσισε 24ωρη απεργία στις 22 Σεπτέμβρη και πρόταση στις Γενικές Συνελεύσεις να αποφασίσουν 48ωρη απεργία στις αρχές Οκτώβρη. Η ΠΑΣΚΕ των δασκάλων διαφοροποιείται από το ΠΑΣΟΚ.

Οι εργαζόμενοι του δήμου της Αθήνας, που έκαναν την κατάληψη του Δημαρχείου της Αθήνας για 27 μέρες τον Μάρτη, πήραν ήδη απόφαση για απεργία διαρκείας στη γενική συνέλευση της καθαριότητας και ξεκινάνε την Κυριακή 11 Σεπτέμβρη.

Μπορεί οι συνδικαλιστές της ΠΑΣΚΕ να ψάχνουν για συμβιβασμούς γιατί φοβούνται επανάληψη των απεργιών του προηγούμενου εξαμήνου, όμως είναι δύσκολο να το πετύχουν. Οι αγώνες και οι απεργίες τον τελευταίο ενάμιση χρόνο δεν πυροδοτήθηκαν από την ηγεσία της ΠΑΣΚΕ στις Ομοσπονδίες, στη ΓΣΕΕ και την ΑΔΕΔΥ, αλλά από τις πιέσεις και τις αποφάσεις μέσα στους εργατικούς χώρους. Παντού, σε όλους τους χώρους βρίσκονται σε εξέλιξη προσπάθειες για πρωτοβουλίες της βάσης, για εργασιακές ή απεργιακές επιτροπές που να οργανώνουν τις κινητοποιήσεις. Για την ακρίβεια, όσο πιο συμβιβαστικές είναι οι επίσημες ηγεσίες στην κορυφή του κάθε κλάδου, τόσο πιο έντονες γίνονται τέτοιες προσπάθειες. Αυτή είναι η εμπειρία π.χ. των εργαζόμενων στα ΜΜΕ και αυτά θα βρει μπροστά του ο Μόσιαλος που κινείται με γραμμή Διαμαντοπούλου-Ραγκούση ενάντια στην ΕΡΤ.

Τα γενέθλια του ΠΑΣΟΚ

Φέτος τον Οκτώβρη συμπληρώνονται 30 χρόνια από το 1981, τότε που το ΠΑΣΟΚ κέρδισε για πρώτη φορά τις εκλογές με μεγάλη πλειοψηφία και σχημάτισε κυβέρνηση. Τα εκατομμύρια που το ψήφισαν πίστεψαν στο σύνθημα για αλλαγή και πολύ περισσότερο την υπόσχεση ότι μετά τη νίκη, το ΠΑΣΟΚ θα βρισκόταν στην κυβέρνηση και «ο λαός στην εξουσία».

Στην επέτειο του θανάτου του

Αντρέα, κάθε χρόνο, η Αριστερή Πρωτοβουλία κυκλοφορεί αφίσα του Αντρέα, με συνθήματα που τονίζουν τη διαφορά του ηγέτη Παπανδρέου, παλιότερα από το Σημίτη και τώρα από τον γιό του. Ήδη οι εφημερίδες με αφορμή τις 3 Σεπτέμβρη έχουν αρχίσει αφιερώματα που συγκρίνουν το ΠΑΣΟΚ του Αντρέα με το σημερινό, και όσο θα πλησιάζει η επέτειος του 1981, τα αφιερώματα και η νοσταλγία για το «παλιό καλό ΠΑΣΟΚ» θα πυκνώνουν. Πόσο όμως διαφέρει το ΠΑΣΟΚ του Αντρέα από του ΓΑΠ;

Ο Λένιν χαρακτηρίζει τα σοσιαλδημοκρατικά κόμματα «πράκτορες του καπιταλισμού μέσα στην εργατική τάξη»:

«Τα περισσότερα μέλη του (βρετανικού) Εργατικού Κόμματος είναι εργάτες. Αλλά το εάν ένα κόμμα είναι ή όχι ένα πολιτικό κόμμα των εργατών δεν εξαρτάται μόνο από το εάν έχει μέλη εργάτες, αλλά και από την ηγεσία του, από το περιεχόμενο της δράσης του, και την πολιτική του τακτική. Μόνο αυτά τα τελευταία καθορίζουν εάν μπροστά μας έχουμε ένα κόμμα του προλεταριάτου. Απ' αυτή την άποψη το (βρετανικό) Εργατικό Κόμμα είναι ένα αστικό κόμμα γιατί παρόλο που αποτελείται από εργάτες, η ηγεσία του είναι αντιδραστική, και το χειρότερο είδος αντίδρασης σε ευθυγράμμιση με την αστική τάξη. Είναι μια οργάνωση της αστικής τάξης, που λειτουργεί συστηματικά για να ξεγελάσει τους εργάτες». Για τον Λένιν το Εργατικό Κόμμα είναι ένα «καπιταλιστικό εργατικό κόμμα» που υποστηρίζει τα συμφέροντα των καπιταλιστών (ιδιαίτε-

ρα όταν βρίσκεται στην κυβέρνηση), αλλά έχει τη μαζική υποστήριξη των εργατών. Χαρακτήριζε έτσι τα κόμματα της Β' Διεθνούς, το SPD, το κόμμα του Μπερνστάιν και του Κάουτσκι στη Γερμανία, το Εργατικό Κόμμα στη Βρετανία και μια σειρά σοσιαλιστικά κόμματα που μεγάλωσαν μετά τη Ρώσικη Επανάσταση.

Ο Λένιν έκανε αυτή την περιγραφή στο βιβλίο του «Αριστερισμός, η παιδική ασθένεια του Κομμουνισμού», το 1920, προφητικά, χωρίς την εμπειρία του τι σήμαινε το SPD στη Γερμανία τον '30, τα σοσιαλιστικά κόμματα στην κυβέρνηση το '36 στη Γαλλία και στον εμφύλιο στην Ισπανία, και τη συμμετοχή αυτών των κομμάτων στις μεταπολεμικές κυβερνήσεις. Κι όμως αυτή η περιγραφή ταιριάζει γάντι και ιδιαίτερα τα τελευταία 40 χρόνια, μετά την πτώση των δικτατοριών στην Πορτογαλία, Ελλάδα και Ισπανία και τη δημιουργία καινούργιων σοσιαλδημοκρατικών κομμάτων σε κράτη που είχαν δικτατορίες.

Η πορεία ανάμεσα στο 1981 και το 2011 δεν έχει να κάνει με το ποιος βρίσκεται στην ηγεσία του ΠΑΣΟΚ στην Ελλάδα ή αντίστοιχα του Σοσιαλιστικού Κόμματος στην Ισπανία και στην Πορτογαλία, αλλά με την ταύτιση των ηγεσιών με τα συμφέροντα και τις επιλογές της κυρίαρχης τάξης, ιδιαίτερα σε περίοδο οικονομικής κρίσης. Εάν παρακολουθήσει κανείς τις επιλογές του ΠΑΣΟΚ επί Αντρέα τότε θα δει τι σημαίνουν τα «ζικ-ζακ», από την καθιέρωση της ΑΤΑ το '81, μέχρι την κατάργηση της το '85 και το πρώτο πρόγραμμα λιτότητας με Υπουρ-

Μέλη της ΠΑΣΠ φωνάζουν συνθήματα ενάντια στο Νόμο Διαμαντοπούλου στην ομιλία του Παπανδρέου στις 3 Σεπτέμβρη.

γό Οικονομικών τον Σημίτη. Στη συνέχεια ακολούθησε το σκάνδαλο του Κοσκωτά και η συμμετοχή στην Οικουμενική Κυβέρνηση με τη ΝΔ το 1989 και τέλος το 1994 που ξεκίνησαν οι πρώτες ιδιωτικοποιήσεις στις ΔΕΚΟ.

Η περίοδος δεν είναι γραμμική από τότε μέχρι σήμερα, ούτε στις επιθέσεις, ούτε πάνω απ' όλα στις αντιδράσεις.

Η διαφορά σήμερα με τότε, είναι η συνειδητοποίηση σε μαζικό επίπεδο, ότι δεν έχουν τίποτα να περιμένουν από το ΠΑΣΟΚ. Αυτός ο κόσμος που μαζικά φεύγει από το ΠΑΣΟΚ και ψάχνει για εναλλακτική προοπτική, χρειάζεται να συναντήσει μια αριστερά που δεν τον λέει ψέματα. Δεν τον κοροϊδεύει ότι το ΠΑΣΟΚ ήταν κάτι άλλο και μεταλλάχτηκε. Η ψευδής συνειδηση δεν σημαίνει ότι αυτό που πίστεψες ήταν διαφορετικό, αλλά ότι οι συνθήκες τού έδιναν τα περιθώρια να δείχνει τέτοιο και ότι οι εμπειρίες μέχρι τότε δεν βοήθησαν τον κόσμο να ξεκαθαρίσει. Δεν θα κερδίσουμε τον κόσμο που φεύγει από το ΠΑΣΟΚ λέγοντας μόνο ότι η σημερινή ηγεσία διέλυσε το κόμμα, αλλά κερδίζοντας τον στην προοπτική της επανάστασης και του σοσιαλισμού από τα κάτω.

Η Αριστερά

Ο Κύρκος μπορεί να πέθανε, αλλά μαζί του δεν πέθαναν και οι αυταπάτες του κοινοβουλευτικού δρόμου που με τόσο πάθος υπερασπίστηκε. Για την ακρίβεια, όπως δεν πρέπει να κρίνουμε το ΠΑΣΟΚ απλά συγκρίνοντας πρόσωπα, έτσι πρέπει να είμαστε καθαροί ότι οι σημερινές ηγεσίες του ΣΥΝ και του ΚΚΕ δεν αντιπροσωπεύουν διαφορετικές στρατηγικές επιλογές από αυτές που είχαν κάνει τον καιρό του Κύρκου. Το βλέπουμε αυτό στον τρόπο που υποστηρίζουν ότι μπορείς να αλλάξεις τη ζωή των εργατών και της νεολαίας με προτάσεις για ευρωμολόγο, όπως λέει ο Τσίπρας, ή για Λαϊκή Οικονομία που προτείνει το ΚΚΕ.

Και τα δυο κόμματα της Αριστεράς κάνουν ρελάνς ρεαλισμού και αφηρημένης ρητορείας για να καλύψουν τις πιέσεις που έχουν από τα αριστερά τους. Η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ μιλάει για μια νέα «κοινωνική πλειοψηφία» και του ΚΚΕ για «λαϊκή συμμαχία», αλλά ούτε οι μεν ούτε οι δε δεν έχουν αλλάξει τη βασική κατεύθυνση ότι ο τρόπος που θα εκφραστούν αυτές οι συμμαχίες είναι στη Βουλή. Χιλιάδες αγανακτισμένοι διαδηλω-

Η κρίση, η οικονομική και η πολιτική, σπρώχνει ξανά προς την κατεύθυνση της «συμμετοχής των μαζών στα ιστορικά γεγονότα»

τές έχουν δείξει με μαχητικό τρόπο τη δυσφορία τους για το κατάντημα αυτού του θεσμού που άλλοι τον λένε οίκο της μίζας και άλλοι απλά πουρδέλο. Αλλά οι ηγεσίες επιμένουν να ταυτίζουν την κοινωνική αλλαγή και τη δημοκρατία με κοινοβουλευτικές πλειοψηφίες. Ωστόσο, οι πιέσεις πολλαπλασιάζονται και στο εσωτερικό τους, γιατί τα μέλη τους, οι ψηφοφόροι τους έρχονται καθημερινά σε σύγκρουση με την επίσημη γραμμή.

Οι επικλήσεις για ενότητα της Αριστεράς που θα σχηματίσει μια αριστερή πλειοψηφία και αριστερή κυβέρνηση, όχι μόνο δεν λύνουν το πρόβλημα αλλά διαιωνίζουν τις αυταπάτες, ιδιαίτερα σε μια περίοδο που χρειάζεται καθαρές στρατηγικές για την εργατική τάξη.

Ο Χαλ Ντρέιπερ, Μαρξιστής στις ΗΠΑ, έγραψε ένα άρθρο με τίτλο «Οι δυο ψυχές του Σοσιαλισμού»: ο Σοσιαλισμός από τα πάνω, μέσα από τον κοινοβουλευτικό δρόμο που υποστηρίζαν και τα σοσιαλιστικά και τα κόμματα του αριστερού ρεφορμισμού (με καταγωγή από τα σταλινικά κόμματα του '30), και ο σοσιαλισμός από τα κάτω που περιγράφουν ο Μαρξ και ο Ένγκελς στο Κομμουνιστικό Μανιφέστο και που μίληκε για πρώτη φορά σε εφαρμογή στη Ρω-

σία του '17. Ο Χαλ Ντρέιπερ, στο άρθρο του που δημοσιεύτηκε στο περιοδικό «Νέα Πολιτική» (New Politics) το 1966, στο τέλος βάζει το δόγμα: «Με ποιανού το μέρος είμαστε; Μ' αυτούς που υποστηρίζουν ότι οι εργάτες πρέπει να συμβάλλουν στην οικονομική ανάπτυξη, ή μ' αυτούς που λένε ότι η πάλη των εργατών είναι η μόνη λύση για να αλλάξουν και την κοινωνία και τους εαυτούς τους;».

Ο Τρότσκι στον πρόλογο στο βιβλίο του για τη Ρώσικη Επανάσταση ξεκινάει ως εξής: «Τους πρώτους δυο μήνες του 1917 η Ρωσία ανήκε ακόμα στη μοναρχία των Ρομανόφ. Οκτώ μήνες αργότερα οι Μπολσεβίκοι βρέθηκαν στο τιμόνι... Το πιο αδιαμφισβήτητο χαρακτηριστικό της επανάστασης είναι η συμμετοχή των μαζών στα ιστορικά γεγονότα. Λίγους μήνες πιο πριν κανένας δεν μπορούσε να το προβλέψει...».

Εδώ βρίσκεται το κλειδί για την Αριστερά και για τον κόσμο που παλεύει σήμερα. Η κρίση, η οικονομική και η πολιτική, σπρώχνει ξανά προς την κατεύθυνση της «συμμετοχής των μαζών στα ιστορικά γεγονότα». Αυτές τις απότομες στροφές χρειάζεται όχι μόνο να παρακολουθούμε από κοντά, αλλά και να τις οργανώνουμε. Στο ερώτημα του δημοσιογράφου των Φαϊνάνσιαλ Τάιμς εάν είμαστε μπροστά σε ένα καινούργιο '68 ή '89, η απάντηση δεν είναι ένα ΝΑΙ ή ένα ΟΧΙ, αλλά η οργάνωση κάθε συγκεκριμένης μάχης που έχουμε να δώσουμε όλο το επόμενο διάστημα. Κάθε μάχη που κερδίζουμε είναι ένα βήμα πιο κοντά στην εισβολή των μαζών στο προσκήνιο. Και ταυτόχρονα αγωνιζόμαστε για να κερδίζουμε την πιο μαχητική εργατιά και νεολαία στην προοπτική του Σοσιαλισμού από τα κάτω. ■

Συγκέντρωση εργαζόμενων της ΕΡΤ στις 23 Αυγούστου.

“Διασώστες” στον αέρα

Τα μεσάνυχτα της Πέμπτης 1 Σεπτεμβρίου οι διαπραγματεύσεις ανάμεσα στην ελληνική κυβέρνηση και τους εκπροσώπους της Τρόικας διακόπηκαν. Ο Πολ Τόμσεν, ο εκπρόσωπος του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου επιβίβαστηκε βιαστικά στο πρώτο αεροπλάνο και έφυγε από την Ελλάδα. Οι συνάδελφοί του, οι εκπρόσωποι της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, ακολούθησαν λίγες ώρες αργότερα. Η “αξιολόγηση” αναβλήθηκε. Η διαβούλευση, δήλωσε ο Βενιζέλος, θα γίνει πλέον στο επίπεδο του Eurogroup. Το πρόγραμμα της “διάσωσης της Ελλάδας”, η “ιστορική (για μια ακόμα φορά) συμφωνία” της 21ης Ιούλη, βρίσκονται κυριολεκτικά στον αέρα.

Η αφορμή για την ρήξη ανάμεσα στην Τρόικα και τον Βενιζέλο ήταν η απαίτηση της ελληνικής κυβέρνησης να αναθεωρηθούν οι στόχοι για το φετινό έλλειμμα από το 7.6 στο 8.6%. Στην πραγματικότητα, όμως, οι αιτίες είναι πολύ πιο βαθιές. Ύστερα από δυο σχεδόν χρόνια “διάσωσης”, η ελληνική οικονομία βρίσκεται σήμερα στο σημείο μηδέν.

Το δημόσιο χρέος βρίσκεται, ξανά, εκτός ελέγχου. Στα τέλη του Αυγούστου το επίσημο Δελτίο του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους έκανε λόγο για “πρωτοφανή δημοσιονομικό εκτροχιασμό της χώρας”. Όλα τα στοιχεία, έλεγε το δελτίο – τα έσοδα, τα έξοδα, τα ληξιπρόθεσμα χρέη, το πρωτογενές έλλειμμα – όχι μόνο έχουν ξεφύγει, κατά πολύ, από τους στόχους αλλά έχουν ξεπεράσει

“Διπλή βουτιά” για την παγκόσμια οικονομία, ατελείωτη βουτιά για τον ελληνικό καπιταλισμό. Ο Σωτήρης Κοντογιάννης εξηγεί γιατί τα Μνημόνια δεν καταφέρνουν να σταματήσουν τον κατήφορο προς τη χρεοκοπία.

ακόμα και τα περσινά, καταστροφικά, ύψη. Η απάντηση του υπουργείου Οικονομικών είναι γνωστή: απαξίωση του Γραφείου και εξαναγκασμός της επικεφαλής σε παραίτηση.

“Το κείμενο”, δήλωσε ο Βενιζέλος, “δεν διαθέτει τα στοιχεία εγκυρότητας αντίστοιχων διεθνών εκθέσεων”. Αυτό που ξέχασε ο υπουργός να πει ήταν το τι ακριβώς λένε οι “έγκυροι” διεθνείς οργανισμοί: ο Ντέιβιντ Μπρις, για παράδειγμα, ο αναλύτης της Standard & Poor’s που προέβλεψε ότι η Ελλάδα θα χρεοκοπήσει μέσα στο 2011. Ή ο Πολ Κρούγκμαν, ο νομπελίστας οικονομολόγος που εκτίμησε, στα τέλη του Αυγούστου, ότι η Ελλάδα θα αναγκαστεί να εγκαταλείψει, με πιθανότητες 50%, την Ευρωζώνη.

Το μεσημέρι της Παρασκευής (2.9.2011) ο Βενιζέλος έδωσε έκτακτη συνέντευξη τύπου όπου προσπάθησε να υποβαθμίσει τις εξελίξεις. Η διαπραγ-

μάτευση, είτε, απλά διακόπηκε όπως είχε προγραμματιστεί. Οι συνομιλίες θα επαναληφθούν σε μερικές μέρες. Συνεχίζουμε σταθερά στον δρόμο των μεταρρυθμίσεων.

Στην πραγματικότητα, όμως, είναι προφανές ότι η συμφωνία της 21 Ιούλη σκοντάφτει. Σκοντάφτει στην απροθυμία των τραπεζιτών να συμμετάσχουν στο πρόγραμμα της επιμήκυνσης του ελληνικού χρέους. Σκοντάφτει στην άρνηση της Φινλανδίας και των άλλων εταιρών μας να συμμετέχουν, χωρίς σοβαρές εγγυήσεις, στο νέο δάνειο προς την Ελλάδα. Σκοντάφτει στην αδυναμία της κυβέρνησης να συγκρατήσει τα νούμερα στα επίπεδα που έχει συμφωνήσει με την Τρόικα. Και όλα αυτά χωρίς να προμετρήσουμε τον φόβο της εργατικής αντιστάσης – που έχει γίνει, ιδιαίτερα μετά τις μέρες του Ιούνη, εφιάλτης στα μυαλά των υπουργών.

Η κυβέρνηση – και μαζί της ολόκληρη

Μπάρακ Ομπάμα

Ζαν Κλοντ Τρισέ

Κριστίν Λαγκάρντ

η άρχουσα τάξη – βρίσκεται σε τέλμα. Για αυτό έχουν πυκνώσει, το τελευταίο διάστημα, οι επίσημες φωνές που ζητάνε διέξοδο μέσα από ένα άλμα προς τα μπρος. Ο καλοκαιρινός καυγός ανάμεσα στο ΠΑΣΟΚ και τη Νέα Δημοκρατία για την πατρότητα του “Ευρωομολόγου” είναι χαρακτηριστικός. Η λύση, λένε τώρα κάποιοι, βρίσκεται στη μεγαλύτερη ευρωπαϊκή ολοκλήρωση – στην μετάθεση περισσότερων οικονομικών αρμοδιοτήτων από την Αθήνα στις Βρυξέλλες. Πρόκειται για φυγή προς τα μπρος, όμως, ή για μια νέα “έξοδο του Μεσολογγίου”;

Πρωταθλητές της φούσκας

Από την πρώτη στιγμή που η Ελλάδα βρέθηκε στο μάτι του κυκλώνα της κρίσης δυο συμπληρωματικές ερμηνείες κυριαρχούν στα κανάλια και τις εφημερίδες. Η μια ρίχνει τις ευθύνες στον “γιγάντιο, παρασιτικό, διαπλεκόμενο, διεφθαρμένο” – τα κοσμητικά επίθετα πολλαπλασιάζονται ανάλογα με το ταμπεραμέντο του συντάκτη – δημόσιο τομέα. Η δεύτερη στην έλλειψη ανταγωνιστικότητας της Ελλάδας – που φυσικά έχει σαν κομμάτι της και τον προβληματικό, υποτίθεται, δημόσιο τομέα. Στην πραγματικότητα, όμως, η κρίση έχει πολύ βαθύτερες αιτίες.

Ο ελληνικός καπιταλισμός – που τώρα υποτίθεται ότι πάσχει από έλλειψη ανταγωνιστικότητας, τάχα επειδή οι εργάτες δουλεύουν πολύ λίγο και παίρνουν πάρα πολλά – ήταν ανάμεσα στους πρωταθλητές της ανάπτυξης της δεκαετίας του 2000. Μέσα στην Ευρώπη μόνο η Ιρλανδία, ο Κέλτικος Τίγρης, είχε να επιδείξει μεγαλύτερες επιτυχίες. Τώρα η Ελλάδα και η Ιρλανδία βρίσκονται και οι δυο

στην “αγκαλιά” του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου. Αυτό δεν είναι τυχαίο: ο καπιταλισμός, παγκόσμια, “ξεπέρασε” την κρίση που είχε χτυπήσει τη Νοτιοανατολική Ασία και την Ρωσία το 1997-8 και την ύφεση που ακολούθησε στις αναπτυγμένες αγορές, μέσα από την προσφυγή στην κερδοσκοπία – μέσα από τις φούσκες δηλαδή. Όσο μεγαλύτερη ήταν η προσαρμογή στον θαυμαστό κόσμο των δομημένων ομολόγων, των “επενδύσεων” σε εξωτικές αγορές και των αρπαχτικών στις χρηματαγορές, τις αγορές εμπορευμάτων και τα χρηματιστήρια τόσο μεγαλύτερη ήταν και η επιτυχία – και τόσο μεγαλύτερη φυσικά η μαύρη τρύπα όταν τελικά έσκασε η φούσκα.

Στην Ελλάδα (αλλά και στην Ιρλανδία και σε πολλές ακόμα χώρες), ο πρωταγωνιστής της “εθνικής μας επιτυχίας” ήταν αδιαμφισβήτητα οι τράπεζες. Μέσα στα πρώτα χρόνια της δεκαετίας του 2000 δεκάδες δισεκατομμύρια δολάρια εισέρρευσαν στη χώρα μας για να επενδυθούν, μέσω του ελληνικού τραπεζικού συστήματος, στο θεάρεστο έργο της λεηλασίας των Βαλκανίων. Στο χρηματιστήριο οι μετοχές των τραπεζών έσφουαν τον χορό – που μετά το παταράκι του 1999 έφτασε τον γενικό δείκτη του ΧΑΑ (Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών, η παλιά Σοφοκλέους) στα τέλη του 2007 ξανά στις 5.400 μονάδες. Οι ελληνικές τράπεζες επεκτάθηκαν από την Ουκρανία και την Ρουμανία μέχρι την Αίγυπτο, την Τουρκία και την Αλβανία.

Τον Σεπτέμβριο του 2008, όταν έσκασε το κανόνι της Lehman Brothers, η τότε κυβέρνηση του Καραμανλή προσπάθησε να καθησυχάσει την ανησυχία των “επενδυτών” λέγοντας ότι η έκθεση του ελληνικού τραπεζικού συστήματος στα αμερικανικά στεγαστικά τοξικά χρέη εί-

ναι μηδαμινή και άρα δεν κινδυνεύει. Η έκθεση στα αμερικανικά τοξικά χρέη ήταν πραγματικά μικρή – αλλά όπως αποδείχτηκε πολύ γρήγορα οι φούσκες ήταν εξαπλωμένες σε ολόκληρο τον πλανήτη.

Ένα μήνα μετά, η κυβέρνηση του Καραμανλή ψήφισε το νόμο για την έκτακτη ενίσχυση του τραπεζικού συστήματος με 28 δισεκατομμύρια – από τα δημόσια ταμεία. Σήμερα το συνολικό ποσό που έχουν πάρει οι τράπεζες, σε μορφή άμεσων ενισχύσεων, δανείων και εγγυήσεων από το ελληνικό κράτος ξεπερνάει τα 100 δισεκατομμύρια. Και παρά τις κολλοσιαιές αυτές ενισχύσεις οι ελληνικές τράπεζες συνεχίζουν να βρίσκονται στο κόκκινο: την Πέμπτη, λίγες ώρες πριν “τσακωθεί” με τον Τόμσεν ο Βενιζέλος κατάθεσε ένα νομοσχέδιο στη Βουλή για τη διάσωση του τραπεζικού συστήματος που δίνει στην Τράπεζα της Ελλάδας τη δικαιοδοσία, ανάμεσα στα άλλα, να διορίζει “επιτρόπους” στις εμπορικές τράπεζες, να τις υποχρεώνει να αυξήσουν το μετοχικό τους κεφάλαιο ή ακόμα και να τις οδηγεί σε μια “εκκαθάριση εν λειτουργία” – μεταφέροντας τα “υγιή τους τμήματα” σε μια νέα, ιδρυμένη για αυτό τον λόγο, μεταβατική τράπεζα. Ο τραπεζικός τομέας είναι παρά τους “γάμους” και τις έκτακτες ενισχύσεις κυριολεκτικά στα πρόθυρα της κατάρρευσης.

Ο πακτωλός της “βοήθειας” προς τους τραπεζίτες και την υπόλοιπη “υψηλή” κοινωνία των επιχειρήσεων είναι η βασική αιτία πίσω από την υπερχρέωση του ελληνικού δημοσίου. Αυτό που φταίει για την διόγκωση του δημόσιου χρέους δεν είναι τα “προνόμια” των δημοσίων υπαλλήλων: η βασική πηγή των ελλειμμάτων είναι οι τόκοι που πληρώνει το δημόσιο στους τραπεζίτες για τα πα-

λιά χρέη και οι προκλητικές φοροαπαλλαγές των επιχειρήσεων (που φορολογούνται σήμερα με πολύ χαμηλότερους συντελεστές από ότι το μέσο νοικοκυριό). Το φαινόμενο δεν είναι μόνο ελληνικό: όλες οι κυβερνήσεις του πλανήτη έτρεξαν, μετά την κατάρρευση της Lehman Brothers, να στηρίξουν με τεράστια ποσά τις τράπεζες και τις μεγάλες επιχειρήσεις που κινδύνευαν να σωθούν από την κρίση. Το αποτέλεσμα ήταν παντού η εκτόξευση του δημόσιου χρέους στα ουράνια: η διαμάχη ανάμεσα στον Ομπάμα και τους γερούσιαστές του Tea Party για την αύξηση του ορίου του δημόσιου χρέους στις ΗΠΑ, που οδήγησε στην υποβάθμιση της πιστοληπτικής ικανότητας της Αμερικής από την Standard & Poor's, είναι αποτέλεσμα αυτής ακριβώς της πολιτικής – μιας πολιτικής που ξεκίνησε από την (ρεπουμπλικανική) κυβέρνηση του Μπους με το περιβόητο “Πακέτο Πόλσον” στα τέλη του 2008. Σήμερα το δημόσιο χρέος των ΗΠΑ έχει φτάσει στο αστρονομικό ποσό των 14.5 τρισεκατομμυρίων δολαρίων – ένα ποσό που αντιστοιχεί στο 100% του ΑΕΠ της Αμερικής. Και θα σκαρφωθεί ακόμα πιο ψηλά μέχρι το τέλος του χρόνου.

Περαιτέρω να το πει κανείς, στις ΗΠΑ οι συντηρητικές εφημερίδες επαναλαμβάνουν ακριβώς τα ίδια κλισέ – για τους τεμπέληδες εργάτες που δουλεύουν λίγο και παίρνουν πολλά – που επαναλαμβάνουν και οι δικοί μας Πρετεντέρηδες. Όμως ακόμα και η Κριστίν Λαγκάρντ, το νέο αφεντικό του ΔΝΤ, παραδέχεται ανοιχτά ότι η διόγκωση των ελλειμμάτων και των χρεών οφείλεται στα πακέτα διάσωσης του ιδιωτικού τομέα: “Μετά τον ξεδιπλώμα της κρίσης στα τέλη του 2008”, έγραφε στα μέσα Αυγούστου, στο ξενίθι του πανικού των χρηματιστηρίων, σε μια δραματική επιστολή στην εφημερίδα Financial Times, “οι ηγέτες του πλανήτη συνεργαστήκαν στενά για να δράσουν με κοινό στόχο. Οι προσπάθειές τους μας έσωσαν από μια νέα Μεγάλη Ύφεση... Η κρίση (όμως) άφησε πίσω της μια κληρονομιά ενός δημόσιου χρέους – κατά μέσο όρο, περίπου 30 ποσοστιαίες μονάδες του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος μεγαλύτερου στις αναπτυγμένες χώρες...”

Σήμερα έχουν πυκνώσει οι φωνές που θεωρούν ότι αυτή η πολιτική ήταν μωπική: η πολιτική αυτή στηριζόταν στην υπόθεση ότι η ύφεση θα ήταν σύντομη. Στους πρώτους προϋπολογισμούς του

Παπακωνσταντίνου (την εποχή του Σταθεροποιητικού Προγράμματος ακόμα) οι προβλέψεις έκαναν λόγο για θετικούς ρυθμούς ανάπτυξης ήδη από το 2011. Οι υποθέσεις, αυτές, όμως αποδείχτηκαν στην πράξη άπιαστα όνειρα: τώρα ο Βενιζέλος επίσημα δηλώνει ότι η πτώση του ΑΕΠ θα ξεπεράσει το 5% φέτος – και η “ανάπτυξη” θα συνεχίσει να είναι αρνητική και στην χρονιά που μας έρχεται. Δεν χρειάζεται να είναι κανείς ειδικός στα μαθηματικά για να καταλάβει ότι ο συνδυασμός του υψηλού χρέους με τους αρνητικούς ρυθμούς ανάπτυξης είναι ωρολογιακή βόμβα: όσο συρρικνώνεται η παραγωγή τόσο μειώνονται τα δημόσια έσοδα (από τους φόρους) και διογκώνονται τα ελλείμματα ενώ, την ίδια στιγμή, η αναλογία του χρέους σε σχέση με το ΑΕΠ γίνεται όλο και πιο δραματική. Πολλοί μιλάνε για “παγίδα χρέους” – μια κατάσταση από την οποία είναι αδύνατο να ξεφύγεις. Και δεν φαίνεται να έχουν άδικο.

Διπλή Ύφεση

Όλο και περισσότεροι οικονομολόγοι, σήμερα, φοβούνται ότι η παγκόσμια οικονομία έχει μπει πλέον σε τροχιά για μια νέα, δραματική, παγκόσμια ύφεση. Και όλοι ξέρουν ότι, αν συμβεί κάτι τέτοιο, δεν θα είναι μια απλή επανάληψη της πρώτης: οι πληγές από τη “μάχη” ενάντια στην πρώτη ύφεση (με πρώτη και καλύτερη την πληγή του δημόσιου χρέους) είναι ακόμα ανοιχτές. Η δεύτερη βουτιά στα μέσα της δεκαετίας ήταν, άλλωστε, αυτή που έκανε την Ύφεση του 1930 “Μεγάλη”. Και τα σημάδια της νέας βουτιάς είναι πλέον φανερά “δια γυμνού οφθαλμού” στον ορίζοντα. Το παρακάτω απόσπασμα από την εφημερίδα Financial Times (26.8.2011) για την κατάσταση της αμερικανικής οικονομίας – της μεγαλύτερης οικονομίας του πλανήτη – είναι χαρακτηριστικό:

“Νέα δεδομένα την Παρασκευή ενίσχυσαν της ανησυχίας για μια μακρά αμερικανική οικονομική επιβράδυνση, καθώς η ανάπτυξη στο δεύτερο τρίμηνο αναθεωρήθηκε προς τα κάτω και το ηθικό των καταναλωτών υποχώρησε στο κατώτατο επίπεδο εδώ και σχεδόν τρία χρόνια. Η αναθεώρηση του ανάπτυξης του ακαθάριστου εγχώριου προϊόντος προς τα κάτω στο 1% σε ετήσια βάση... δείχνει ότι αυτό που εκλαμβανόταν σαν ένα “κακό διάλειμμα” στην μετά-την-ύφεση ανάπτυξη έχει μετατραπεί σε μια μακρό-

συρτη εμπλοκή. Η οικονομία μεγεθύνθηκε σε ετήσια βάση μόλις κατά 0.4% στους τρεις πρώτους μήνες του έτους”.

Το πρόβλημα δεν είναι απλά και μόνο οι ΗΠΑ. Η Ασία, που πολλοί ήλπιζαν (εσφαλμένα, μια και οι αναδυόμενες αγορές, ακόμα και αν διατηρούσαν τους τρελούς ρυθμούς ανάπτυξης δεν έχουν το μέγεθος για να βγάλουν την παγκόσμια οικονομία από την ύφεση) ότι θα μπορούσε να μετατραπεί στην ατμομηχανή της οικονομίας αντιμετωπίζει και η ίδια τεράστια προβλήματα.

“Η Κίνα είναι γεμάτη σε υπερσυσσωρευση σε φυσικό κεφάλαιο, στις υποδομές και στη γη”, έγραφε πριν από λίγους μήνες ο Νουριέλ Ρουμπίνι (ένας από τους οικονομολόγους που προειδοποιούσε εδώ και χρόνια για την καταστροφή που έρχεται). “Στον επισκέπτη αυτό είναι εμφανές από τα κομψά αλλά άδεια αεροδρόμια και τραίνα υψηλής ταχύτητας (που θα μειώσουν την ανάγκη για τα 45 αεροδρόμια που έχουν ήδη προγραμματιστεί), τους αυτοκινητοδρόμους στο πουθενά, τα χιλιάδες κολοσσιαία νέα κυβερνητικά κτήρια, τις πόλεις φαντάσματα, τα ολοκαίνουργια χυτήρια αλουμινίου που παραμένουν κλειστά με στόχο να μην πέσουν και άλλο οι τιμές στις παγκόσμιες αγορές...”

Η Κίνα, σύμφωνα με τον Ρουμπίνι, έχει υποκαταστήσει την πτώση των εξαγωγών (συνέπεια της παγκόσμιας ύφεσης) με ένα ολόένα και πιο φιλόδοξο πρόγραμμα επενδύσεων. Το 2010-11 οι επενδύσεις “σταθερού κεφαλαίου” καταναλώνουν σχεδόν το 50% της εγχώριας παραγωγής. “Το πρόβλημα είναι, φυσικά, ότι καμιά χώρα δεν μπορεί να είναι τόσο παραγωγική ώστε να επανεπενδύει το 50% του ΑΕΠ... χωρίς να αντιμετωπίσει τεράστια προβλήματα πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας και ένα ολόένα και πιο οξύ πρόβλημα μη-εξυπηρετούμενων δανείων...” Ο Ρουμπίνι εκτιμάει ότι η Κίνα, κατά πάσα πιθανότητα, θα βυθιστεί σε βαθιά κρίση μέχρι το 2013.

Ο Ρουμπίνι, φυσικά, δεν είναι μάγος (παρόλο που προέβλεψε σωστά την κρίση του 2007-8). Αλλά τα σημάδια της επιβράδυνσης είναι ήδη ορατά. Ο πληθωρισμός έχει τιναχτεί στα ύψη – με πρώτο και κύριο τον πληθωρισμό στα τρόφιμα – πράγμα που έχει σαν συνέπεια μια ολόένα και μεγαλύτερη κοινωνική αναταραχή. Και οι ρυθμοί ανάπτυξης, αν και εντυπωσιακοί για τα δυτικά δεδομένα, πέφτουν. Από το 7.8% το

Alpha και Eurobank συγχωνεύουν τα χρέη τους.

2010 θα πέσουν, σύμφωνα με τους υπολογισμούς της Morgan Stanley, στο 6.4% φέτος και στο 6.1% το 2012. Και όλα αυτά, βέβαια, με την υπόθεση ότι δεν θα διαταραχθεί ριζικά το διεθνές περιβάλλον.

Με την Ιαπωνία να πασχίζει ακόμα να επουλώσει τις πληγές από τον Τσουνάμι και την καταστροφή στη Φουκουσίμα και την Ευρώπη καταρρακωμένη από την κρίση του δημόσιου χρέους, οι προοπτικές για την παγκόσμια οικονομία μοιάζουν όλο και πιο σκοτεινές. Οι “επενδυτές” είναι σε απόγνωση: το Κραχ του Αυγούστου εξάλειψε, μέσα σε λίγες μέρες, πάνω από 6 τρισεκατομμύρια δολάρια από τα διεθνή χρηματιστήρια. Ο χρυσός και τα ομόλογα του αμερικανικού δημοσίου (που παρά την υποβάθμιση της Standard & Poor’s θεωρείται “ασφαλές καταφύγιο” από τους επενδυτές) έχουν εκτοξευτεί στα ύψη. Στα μέσα Αυγούστου η τιμή του χρυσού (ενός χημικά ευγενούς μεν, πρακτικά όμως μάλλον άχρηστου μετάλλου) έσπασε όλα τα ρεκόρ, όλων των εποχών. Οι μάγοι των χρηματιστηρίων, τα φοβερά γκόλντεν μπτόις που θα κατακούσαν τον κόσμο συμπεριφέρονται όπως και οι παππούδες τους στο χωριό – κάνουν τις “οικονομίες” τους μασούρια από λίρες και τις κρύβουν “κάτω από το στρώμα”.

Παράλυση

Η προοπτική της διπλής ύφεσης έχει προκαλέσει πανικό στους ηγέτες του πλανήτη. Στην επιστολή της στους Financial Times στις 15 Αυγούστου η Λαγκάρντ προειδοποιούσε ότι η κατάσταση αυτή κινδυνεύει να οδηγήσει σε παράλυση – και στην καταστροφή. “Η παρούσα αναταραχή στις αγορές”, έγραφε, “έχει κλονίσει την εμπιστοσύνη σε όλη την παγκόσμια οικονομία και έχει οδηγήσει πολλούς στο συμπέρασμα ότι όλες οι πολιτικές επιλογές έχουν εξαντληθεί”. Το συμπέρασμα, αυτό,

όμως γράφει είναι λάθος – ένα καταστροφικό λάθος που “θα μπορούσε να οδηγήσει σε παράλυση”.

Στην πραγματικότητα, όμως, οι πολιτικές επιλογές έχουν στενέψει απελπιστικά για τις άρχουσες τάξεις σε ολόκληρο τον πλανήτη. Οι ηγέτες “μας” έχουν ξεμείνει και από οικονομικά όπλα και από οράματα και από ιδέες. Κανένα σχέδιο δεν υπάρχει αυτή τη στιγμή που να μπορεί να πείσει τις άρχουσες τάξεις ότι θα τις βγάλει με ασφάλεια από το αδιέξοδο – ή έστω ακόμα και να σταματήσει τον κατήφορο προς την άβυσσο. Για αυτό έχουν πυκνώσει οι καυγάδες: πίσω από την άρνηση της Φινλανδίας να συμμετάσχει στο νέο “πρόγραμμα διάσωσης” της Ελλάδας δεν κρύβονται μόνο οι πιέσεις των ακροδεξιών “Αληθινών Φιλανδών” αλλά και οι φόβοι ενός μεγάλου κομματιού της άρχουσας τάξης που φοβάται ότι το πρόγραμμα δεν θα οδηγήσει πουθενά: το Μνημόνιο δεν κατάφερε ούτε την Ελλάδα να “ξελασπώσει”, ούτε την μετάσταση της κρίσης στις άλλες χώρες του Ευρωπαϊκού Νότου να εμποδίσει. Γιατί να πετύχει το Μνημόνιο II; Η αρχική υποδοχή των “αγορών” μετά τη Συμφωνία της 21ης Ιούλη, άλλωστε, ήταν να “επιτεθούν” στην Ισπανία, την Ιταλία και τη Γαλλία ακόμα. Χρειάστηκε μια ακόμα παρέμβαση της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας, με αγορά ομολόγων στη δευτερογενή αγορά, για να υποχωρήσουν τα επιτόκια της Ισπανίας και της Ιταλίας κάτω από το 5%.

Η πιο τρανταχτή, όμως, ένδειξη της “παράλυσης” στην οποία έχουν φτάσει οι άρχουσες τάξεις είναι η αντιπαράθεση που άνοιξε ανάμεσα στην ίδια την Κριστίν Λαγκάρντ (που μέχρι πριν από λίγο ήταν υπουργός του Σαρκοζί) και τους ηγέτες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στην ομιλία της στο συνέδριο της FED, της αμερικανικής κεντρικής τράπεζας, στο Τζακσον Χόουλ των ΗΠΑ, επιτέθηκε, στην ουσία, στην πολιτική της Ευρωπαϊκής Ένωσης και της Ευρωπαϊκής

Κεντρικής Τράπεζας: η Λαγκάρντ αμφισβήτησε τα “τεστ αντοχής” – που είχαν βγάλει τον Ιούλη το 90% του Ευρωπαϊκού Τραπεζικού συστήματος λάδι. Οι Ευρωπαϊκές τράπεζες, είπε, έχουν άμεση ανάγκη από ενίσχυση της κεφαλαιακής τους επάρκειας – που θα πρέπει οι αρχές να το κάνουν ακόμα και αναγκαστικά (όπως κάνει τώρα ο Βενιζέλος με το νέο νομοσχέδιο για τις τράπεζες). Και ταυτόχρονα αμφισβήτησε τους γρήγορους ρυθμούς “δημοσιονομικής εξυγίανσης” που επιβάλλουν στην Ευρώπη η Μέρκελ και ο Σαρκοζί και την σφιχτή νομισματική πολιτική που ακολουθεί ο Τρισέ, ο διοικητής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας – κατηγορώντας τους εμμέσως ότι με αυτόν τον τρόπο βάζουν σε κίνδυνο την ανάκαμψη – με άλλα λόγια, υποθάλουν τον κίνδυνο μιας νέας, διπλής ύφεσης. “Ο κίνδυνος της ύφεσης”, είπε, “υποσκελίζει τον κίνδυνο του πληθωρισμού”. Όπως ήταν φυσικό οι δηλώσεις της προκάλεσαν οργή στην Ευρώπη – που το μόνο που κατάφερε, όμως, ήταν να προσθέσει ένα ακόμα λιθαράκι στην αίσθηση της απόγνωσης και της παράλυσης.

Η συμφωνία της 21 Ιούλη είναι ουσιαστικά ήδη νεκρή. Η επιμονή της κυβέρνησης στα μέτρα που συμφωνήθηκαν με τους “θεσμικούς μας εταίρους” και στα όσα ψηφίστηκαν σε νόμους του κράτους με τους δυο εφαρμοστικούς νόμους θα ήταν γελοία, αν δεν ήταν επικίνδυνη. Η αποτυχία δεν πρόκειται να οδηγήσει ούτε τον Παπανδρέου, ούτε τον Βενιζέλο, ούτε την Διαμαντοπούλου ούτε κανέναν από όλα αυτά τα τέρατα στην υποχώρηση. Και ο λόγος είναι απλός: η άρχουσα τάξη δεν έχει πού να υποχωρήσει. Δίνει μάχη για την επιβίωσή της. Από την έκβαση της μάχης αυτής θα κριθούν πολλά: όχι μόνο να κέρδη και τα προνόμιά της, αλλά και η ίδια της η θέση στα σαλόνια των πλούσιων και των ισχυρών του πλανήτη.

Θα υποχωρήσουν μόνο αν τους αναγκάσουμε. Το μόνο που φοβούνται περισσότερο από την κρίση είναι η απεργία, η διαδήλωση, η κατάλυψη. Εμάς δηλαδή. Οι φοιτητές και οι φοιτήτριες έχουν κάνει μια καλή αρχή, καταλαμβάνοντας δεκάδες σχολές τη στιγμή που γράφονται αυτές οι γραμμές. Από την κλιμάκωση αυτού του αγώνα – και πάνω απ’ όλα από την εξάπλωσή του στους εργατικούς χώρους – θα κριθεί το μέλλον. Κυριολεκτικά. ■

Ρωγμές ή Επανάσταση;

Η διαπίστωση ότι το πολιτικό σύστημα περνάει κρίση είναι πλέον κοινός τόπος σε αναλύσεις από δεξιά και αριστερά. Όμως, όσο σημασία κι αν έχει μια τέτοια διαπίστωση, διακρίνει μόνο την κορυφή του παγόβουνου. Πάμπολλα σημάδια δείχνουν ότι η κρίση είναι συνολικά των «θεσμών»: από τη βουλή – κι όχι μόνο τους βουλευτές – μέχρι τη δικαστική εξουσία και την Ευρωπαϊκή Ένωση, ιδεολογικοί – και υλικοί – μηχανισμοί μπαίνουν σε αμφισβήτηση. Τέτοια σημάδια προέρχονται από απροσδόκητες κατευθύνσεις.

Ο σεβασμός στους «νόμους του κράτους» ήταν πάντοτε μια σκληρή ιδεολογική πίεση στους αγώνες των εργατών και της νεολαίας, με σκοπό να απομονώσει τις πιο μαχητικές εκφράσεις από τη λεγόμενη «σιωπηλή πλειοψηφία», αλλά και το επιχείρημα των συνδικαλιστικών ηγεσιών για να κλείνουν αγώνες («το νομοσχέδιο ψηφίστηκε, έγινε νόμος του κράτους»). Τέτοιες πιέσεις δεν έχουν ακόμα εξαφανιστεί, αλλά είναι σημάδι των καιρών ότι, για παράδειγμα, η Σύγκλητος του Πανεπιστημίου της Αθήνας, ένας αξιοσέβαστος «θεσμός» από μόνη της, αποφάσισε ότι δεν πρόκειται να εφαρμόσει τη «μεταρρύθμιση» της Διαμαντοπούλου ακόμα κι αν γίνει επίσημος νόμος. Πριν πέντε χρόνια η Γιαννάκου μπορούσε να κινητοποιήσει τους «1000 πανεπιστημιακούς» υπέρ της δικής της «μεταρρύθμισης». Τώρα το ΠΑΣΟΚ που υποτίθεται ότι θα 'χε περισσότερες δυνατότητες δεν καταφέρνει να επιστρατεύσει ούτε τον Πελεγρίνη κι αναγκάζεται να ξεφτιλιστεί αγκαλιάζοντας το ΛΑΟΣ.

Το ίδιο το λεγόμενο «κίνημα των πλατειών» είναι ίσως το μεγαλύτερο δείγμα. Τόνοι μελάνης έχουν χυθεί για την κοινωνιολογική του ανάλυση, σε αντιπαράθεσεις για το πόσο αυθόρμητο ή όχι, πόσο πολιτικοποιημένο ή μη ήταν αυτό το κίνημα, όπως και για προβλέψεις για τη αντοχή του ως «νέου κοινωνικού υποκειμένου». Οι περισσότερες από αυτές τις αναλύσεις αγνοούν δυο βασικά σημεία: το πρώτο, ότι μ' αυτό τον τρόπο μεγάλα τμήματα της κοινωνίας που πριν ήταν παθητικά, τώρα ενεργοποιούνται και ριζοσπαστικοποιούνται με γρήγορους ρυθμούς. Το δεύτερο σημείο είναι

Αυτόματη και αυτόνομη εξάπλωση των ρήξεων με τον καπιταλισμό ή οργανωμένη προσπάθεια για τη συνολική ανατροπή του; Αυτό είναι το δίλημμα που εξετάζει ο Λέανδρος Μπόλαρης.

Πανεργατική, 15 Ιούνη 2011.

αυτό το ξέσπασμα εκφράζει μια βαθύτερη διαδικασία: τα συνηθισμένα κανάλια που έμοιαζαν ότι εξασφάλιζαν τη λειτουργία της κοινωνίας, οι περίφημοι «θεσμοί», κλείνουν, δεν ανταποκρίνονται, κάτι άλλο χρειάζεται.

Κι όλα αυτά σε συνθήκες που η οικονομική και κοινωνική κρίση βαθαίνει. Όπως πάνε τα πράγματα, οι «αγανακτισμένοι» δεν θα βρίσκονται μόνο στις πλατείες αλλά κι έξω από τις τράπεζες, οι απεργοί σε εργοστάσια, σχολεία και νοσοκομεία δεν θα διεκδικούν απλά αλλά θα επιβάλλουν ότι οι δουλειές τους δεν θα γίνουν θυσία στους τραπεζίτες, οι συνελεύσεις στις γειτονιές θα βρεθούν αντιμέτωπες να οργανώνουν την αντίσταση στη διάλυση στοιχειωδών υπηρεσιών.

Η αίσθηση ότι οι από πάνω απέτυχαν κι ότι εμείς, οι από κάτω πρέπει να πά-

ρουμε τη ζωή μας στα χέρια μας δυναμώνει. Χρειάζεται να εξετάσουμε τι απαντήσεις δίνονται στο κίνημα απέναντι σ' αυτή την αλλαγή. Ιδιαίτερη σημασία έχει η προοπτική που διατυπώνει ένα μεγάλο τμήμα του χώρου της αυτονομίας και της αναρχίας. Η δυσπιστία έως εχθρότητα απέναντι στην «πολιτική» (κράτος, κόμματα, οργανώσεις, ακόμα και θεωρητικές γενικεύσεις) σε συνδυασμό με την επιμονή στην άμεση δράση, στην λογική «ας το κάνουμε μόνοι μας», κάνει ελκυστικά τέτοια ρεύματα σε μεγάλα τμήματα της νεολαίας και όχι μόνο.

Μπορεί οι απόψεις των Νέγκρι και Χάρντ για το «πλήθος» και την «αυτοκρατορία» να έχουν χάσει μεγάλο μέρος της προηγούμενης λάμψης τους, αλλά η θέση του Τζον Χόλγουοι για μια στρατηγική «Ρωγμών στον καπιταλισμό» έχει

Τρένο αγιτάτοιας των Μπολσεβίκων στη Σαμάρρα το 1919.

ευρεία απήχηση. Όπως αναφέρει σε μια πρόσφατη συνέντευξή του, πρόκειται για «μια προσπάθεια να καθοριστούν οι στιγμές και οι χώροι που αψηφούν τη λογική του συστήματος, που γίνονται διάφορα πράγματα γύρω μας σε χρόνους και τόπους που ο καπιταλισμός δεν χωράει. Είναι εκείνες οι στιγμές που με δικούς μας τρόπους ραγίζουμε τον καπιταλισμό. Με τη δημιουργία, την επέκταση, τη διάδοση και τη συνένωση αυτών των ρωγμών σε εκατομμύρια διαφορετικές περιοχές, μπορούμε να καταστρέψουμε την υφή του συστήματος».¹

Χωρίς πολιτική;

Τι μπορούν να σημαίνουν οι «ρωγμές» για την σημερινή πραγματικότητα που ζούμε; Διαφορετικά κινήματα και πρωτοβουλίες χωρίς ένα ενιαίο πρόγραμμα και συνολική πρόταση για την κοινωνία, χωρίς «κεντρική» έκφραση και πολιτικές πλατφόρμες που υποτίθεται ότι στενεύουν το εύρος τους και κόμματα που «καπελώνουν». Πρωτοβουλίες αυτό-οργάνωσης για παράδειγμα στις γειτονιές, από τη διεκδίκηση ενός ελεύθερου χώρου μέχρι την οργάνωση ανταλλαγής προϊόντων και υπηρεσιών έξω από την αγορά και την εμπορευματοποίηση: συλλογικές κουζίνες, κινήματα «Δεν πληρώνω», συλλογικότητες

ανέργων και εργαζόμενων απέναντι στα «παλιά» συνδικάτα. Γενικότερα, η προβολή της άμεσης δημοκρατίας των συνελεύσεων στις γειτονιές ως το μοντέλο οργάνωσης της ζωής μας.

Ένα πρώτο πρόβλημα μ' αυτή την οπτική είναι ότι η καπιταλιστική κρίση θέτει συνολικά διλήμματα, κεντρικές επιλογές. Η κυρίαρχη τάξη είναι μια «ομάδα εχθρικών συγγενών» όπως την περιέγραφε ο Μαρξ. Δεν υπάρχει ένα κεφάλαιο αλλά πολλά. Όμως, το καπιταλιστικό κράτος παρεμβαίνει για να εξασφαλίσει τα συνολικά συμφέροντα των κεφαλαίων με τα οποία είναι δεμένο. Στην συγκεκριμένη περίπτωση, της Ελλάδας, να εξασφαλίσει ότι κάθε βδομάδα 1 δις ευρώ πάνε για τόκους και χρεολύσια στις τράπεζες, στους λεγόμενους «δανειστές». Αυτό με τη σειρά του σημαίνει ότι σχολεία πρέπει να ρημάξουν, νοσοκομεία να κλείσουν, μισθοί και εργασιακές σχέσεις να τσαλαπατηθούν, εργάτες να απολυθούν, κοινωνικές υπηρεσίες να διαλυθούν.

Κανένα δίκτυο αυτό-οργάνωσης δεν μπορεί να απαντήσει ουσιαστικά αν δεν αναζητήσει συνολική εναλλακτική προοπτική για το που πάνε οι πόροι της κοινωνίας. Η αλληλοβοήθεια και η ανταλλαγή αγαθών δεν μπορεί να απαντήσει αποτελεσματικά στη φτώχεια που βιώ-

νουν οι άνεργοι. Οι εργάτες ενός εργοστασίου που κλείνει μπορούν να το καταλάβουν και να το βάλουν δουλέψει, όμως σύντομα θα έρθουν αντιμέτωποι με το ζήτημα των πιστώσεων και των πρώτων υλών για να συνεχιστεί η παραγωγή. Καμιά νησίδα αντίστασης δεν έχει την πολυτέλεια να αγνοεί την ανάγκη σύνδεσης με τις άλλες για να βρουν μαζί τις κεντρικές απαντήσεις.

Υπάρχει μια κοινωνική δύναμη που μπορεί να απαντήσει συνολικά σ' αυτές τις επιθέσεις και κάνοντάς το να ανοίξει μια διαφορετική προοπτική για την κοινωνία ολόκληρη. Αυτή η δύναμη είναι η εργατική τάξη. Είναι καταρχήν ο κόσμος που με τη δουλειά του «κάνει τις ρόδες να γυρίζουν», από τα εργοστάσια μέχρι τις δημόσιες υπηρεσίες. Με τη συλλογική δράση, και πρώτα απ' όλα με τις απεργίες, έχει τη δύναμη να επιβάλει τα συμφέροντά του, που είναι συμφέροντα όλων των καταπιεσμένων, όλων όσων βλέπουν τη ζωή τους να γίνεται κομμάτια από τη καπιταλιστική κρίση. Μια απεργία διαρκείας στις μεταφορές ή και στις αστικές συγκοινωνίες του Λεκανοπεδίου για παράδειγμα μπορεί να παρoυλάσει τη λειτουργία του συστήματος. Το ίδιο μια απεργία διαρκείας στην ενέργεια. Το 1979, στη διάρκεια της επανάστασης ενάντια στο τυραννικό

καθεστώς του Σάχη στο Ιράν, οι τραπεζοϋπάλληλοι κατέβηκαν σε απεργία και μπλοκάρισαν τα κεφάλαια που έστελνε ο Σάχης και οι κολλητοί του σε τράπεζες της Αμερικής και της Ελβετίας, το ίδιο έκαναν κι οι τελωνειακοί.

Ο κεντρικός ρόλος της εργατικής τάξης και της συλλογικής της δράσης δεν έχει να κάνει μόνο με την αποτελεσματικότητα της αντιπαράθεσης με το κεφάλαιο και το κράτος του. Είναι το κλειδί για την επιβολή λύσεων προς το συμφέρον της πλειοψηφίας και μάλιστα στο παρόν: χιλιάδες φτωχά και πολύ φτωχά νοικοκυριά ήδη δυσκολεύονται να πληρώσουν στοιχειώδη πράγματα όπως τους λογαριασμούς του ηλεκτρικού. Οι εργάτες στη ΔΕΗ ή στην ΕΥΔΑΠ που παλεύουν ενάντια στην ιδιωτικοποίηση έχουν τη δύναμη να εμποδίσουν τις διακοπές παροχής, να κάνουν έτσι με την άμεση δράση τους πράξη το παλιό σύνθημα “ρεύμα φθηνό ΔΕΗ για το λαό”.

Ο παράγοντας Κράτος

Τα περισσότερα ρεύματα της αυτονομίας και του χώρου της αναρχίας θεωρούν ότι τέτοιες «ρωγμές» είναι το πρώτο βήμα για τη γενικευμένη κοινωνική αυτοδιεύθυνση. Οι επαναστάτες μαρξιστές δεν έχουν πολύ διαφορετικό στόχο: παλεύουμε για μια κοινωνία χωρίς εκμεταλλευτές όπου τις αποφάσεις θα τις παίρνουν οι συνελεύσεις των εργατών. Όμως, για τις απόψεις της Αυτονομίας, η διάδοση της αυτοδιεύθυνσης γίνεται περίπου αυτόματα, διά του παραδείγματος. Αυτό που έχουν να κάνουν οι αγωνιστές και οι αγωνίστριες σε κάθε χώρο είναι να πρωτοστατήσουν στον πολλαπλασιασμό των «ρωγμών».

Όμως, πώς συναντιούνται τα διαφορετικά ρεύματα αντίστασης; Στην απάντηση σ' αυτό το ερώτημα πολύ σημαντικό είναι το ζήτημα του χρόνου: οξείες κοινωνικές κρίσεις που κλονίζουν τα θεμέλια και το εποικοδόμημα του καπιταλισμού δεν διαρκούν αιώνια. Ο κόσμος που γεμίζει τις πλατείες και τους δρόμους, που παλεύει στο χώρο δουλειάς, αναζητάει λύσεις και κάνει αγώνα δρόμου πριν προλάβει να ανασυνταχτεί το αντίπαλο στρατόπεδο. Ούτε η κυρίαρχη τάξη ούτε το κράτος της εξαφανίζονται ως δια μαγείας ή θρυμματίζονται ολοκληρωτικά στη διάρκεια της κρίσης. Ένα κίνημα χωρίς κατεύθυνση κινδυνεύει να εξαντληθεί και να αφήσει έτσι το περιθώριο για λύσεις από τα «πάνω».

Ιστορικά, υπάρχουν δυο μεγάλα παραδείγματα, το ένα θετικό, το άλλο αρνητικό. Στη Ρωσία του 1917 τα σοβιέτ, τα εργατικά συμβούλια ανέτρεψαν την αστική τάξη τον Οκτώβρη δικαιώνοντας τις ελπίδες των αγροτών που ήθελαν τη γη, των φαντάρων που ήθελαν ειρήνη, των καταπιεσμένων εθνών που ήθελαν λευτεριά, κάθε κινήματος ενάντια στην καταπίεση και την εκμετάλλευση. Η επανάσταση ήταν πράγματι ένα «πανηγύρι των καταπιεσμένων», αλλά που δεν έμεινε στα μισά του δρόμου, γιατί κατάφερε να συνενώσει όλη τη δύναμη αυτού του “πανηγυριού” και να ανατρέψει την κεντρική εξουσία των καπιταλιστών.

Η Ισπανία του 1936-37 είναι το αρνητικό παράδειγμα. Οι εργάτες απάντησαν με επανάσταση ενάντια στο φασιστικό πραξικόπημα, και στη διάρκειά της ξεπήδησαν χιλιάδες επιτροπές, συμβούλια, κολλεκτίβες, καταλήψεις γης και επιχειρήσεων. Όμως τίποτα δεν βρέθηκε να τα ενοποιήσει σε μια κατεύθυνση. Το αποτέλεσμα ήταν να ανασυνταχθεί το αστικό κράτος με τη βοήθεια των σταλινικών, να μαχαιρώσει πισώπλατα την επανάσταση πριν την αποκεφαλίσει ο Φράνκο.

Η διαφορά ανάμεσα στις δυο περιπτώσεις ήταν ότι σ' εκείνη της Ρωσίας υπήρχε μια πολιτική δύναμη, το κόμμα των μπολσεβίκων, που ήταν σάρκα από τη σάρκα του κινήματος και έδωσε μάχη στο εσωτερικό του για να πείσει ότι χρειάζεται να δοθεί συνολική λύση, επαναστατική. Στην Ισπανία αντίθετα, οι αγωνιστές αναρχικοί και συνδικαλιστές της CNT και της FAI απέρριψαν την προοπτική «να πάμε για το φουλ», να οδηγήσουν το κίνημα στην εξουσία, γιατί κάτι τέτοιο θα σήμαινε κατά τη γνώμη τους μια «ελευθεριακή δικτατορία». Αποφάσισαν να αγνοήσουν το ζήτημα του κράτους, αλλά το κράτος δεν αγνόησε την επανάσταση.

**Καμιά νησίδα
αντίστασης δεν έχει
την πολυτέλεια να
αγνοεί την ανάγκη
σύνδεσης με τις άλλες
για να βρούνε μαζί τις
κεντρικές απαντήσεις**

Το παράδειγμα της Αργεντινής

Τον Δεκέμβρη του 2001 η κοινωνία της Αργεντινής έζησε μια μεγάλη έκρηξη. Από το 1999 οι κυβερνήσεις «έδιναν τη μάχη» για να κρατήσουν τη σύνδεση του πέσο με το αμερικάνικο δολάριο. Όπως ο ΓΑΠ κλείνει μέχρι και νοσοκομεία για να εξασφαλίσει τη πληρωμή του χρέους, έτσι κι οι αργεντινικές κυβερνήσεις πουλούσαν μέχρι και ζωολογικούς κήπους για να εξευμενίσουν τις αγορές. Οι διαδηλώσεις και οι συγκρούσεις που είχαν ξεκινήσει μήνες πριν, κορυφώθηκαν τον Δεκέμβρη όταν ακόμα και οι τράπεζες έκλειναν και το νόμισμα έμοιαζε πια με κομψέτι. Οι εικόνες με τον τότε πρόεδρο Ντε λα Ρούα να διαφεύγει από το προεδρικό μέγαρο με ελικόπτερο έκανε το γύρο του κόσμου. Το «Αργεντινάξο» όπως έμεινε γνωστό κράτησε για δεκαοχτώ περίπου μήνες. Το «επίσημο» πολιτικό σύστημα έμοιαζε να έχει συντριβεί και το σύνθημα «να φύγουν όλοι» (que se vayan todos) ήταν στο στόμα εκατομμυρίων.²

Η εξέγερση ανέδειξε τις τεράστιες δεξαμενές ενέργειας και δημιουργικότητας των «καθημερινών» ανθρώπων τις οποίες κρύβει και καταστρέφει ο καπιταλισμός.

Τα κινήματα των ανέργων, οι «σικετέρος» βρέθηκαν στην πρώτη γραμμή της μάχης. Ολόκληρες φτωχογειτονίες, κινητοποιούνταν πίσω από τις οργανώσεις τους. Ένα μεγάλο δίκτυο συνελεύσεων απλώθηκε σε όλες τις γειτονίες. Συζητούσαν από το τι θα γίνει με τις καταθέσεις στις τράπεζες που είχαν δεσμευτεί μέχρι πώς θα εξασφαλιστούν στοιχειώδη πράγματα στη γειτονιά και τη γενικότερη κατάσταση. Ένα άλλο ελπιδοφόρο φαινόμενο ήταν οι καταλήψεις των εργοστασίων με τους εργάτες να αναλαμβάνουν την παραγωγή. Τα «ανακτηθέντα εργοστάσια» – από τα αφεντικά που προτιμούσαν να τα κλείσουν – οι “fabricas recuperadas” έφεραν το ζήτημα του εργατικού ελέγχου που ήταν ξεχασμένο για δεκαετίες στην επικαιρότητα, όχι απλά σαν μια ιδεολογική συζήτηση αλλά σαν κάτι το χειροπιαστό. Το ντοκιμαντέρ για το αυτοδιαχειριζόμενο εργοστάσιο Ζανόν, μια κεραμοποιία στο Νεουκέν στο νότο της χώρας, έχει κάνει το γύρο του κόσμου. Οι εργάτες δεν συνέχισαν μόνο την παραγωγή, αλλά μείωσαν δραστικά τη διαφορά στους μισθούς τους και τις ώρες εργασίας.

Για τους «αυτόνομους» όλα αυτά φρά-

νονταν σαν η έμπρακτη επιβεβαίωση των απόψεών τους. Μια κατάσταση όπου ο καθένας έκανε το δικό του, κάθε κίνημα αναπτυσσόταν χωρίς να χρειάζεται ούτε πολύπλοκες θεωρίες, ούτε πολιτική κατεύθυνση. Άλλωστε, η πλειοψηφία του κόσμου σιχαινόταν τους πολιτικούς και τα κόμματα. Όσο για την αριστερά – και την επαναστατική αριστερά – καταδικαζόταν είτε ως κάτι άσχετο είτε ως κάτι αρνητικό για τα κινήματα λόγω της «ξύλινης γλώσσας» και του σεχταρισμού της. Αυτές οι κριτικές δεν ήταν και τόσο αβάσιμες. Όμως, η κριτική δεν αφορούσε τις υπαρκτές αδυναμίες αλλά την ίδια την έννοια του επαναστατικού κόμματος.

Το ζήτημα, όμως, είναι ότι δεκαοκτώ μήνες μετά, το «να φύγουν όλοι» μετατράπηκε σε 75% συμμετοχή στις εκλογές (τον Μάη του 2003) οι οποίες ανέδειξαν πρόεδρο τον Νέστορα Κίρχνερ. Κυβερνήτης μιας Πολιτείας της Αργεντινής, ο Κίρχνερ υποσχέθηκε ότι θαβάλει με το ΔΝΤ, θα αποκαταστήσει την «εθνική περηφάνια», θα ξεριζώσει τη διαφθορά και θα κυβερνήσει με κοινωνική ευαισθησία. Όντως, η Αργεντινή κήρυξε μια μερική στάση πληρωμών στο ΔΝΤ, το πέσο αποσυνδέθηκε από το δολάριο (και υποτιμήθηκε). Επιβλήθηκαν σχετικά σκληροί έλεγχοι στο συνάλλαγμα. Η οικονομία της Αργεντινής ανέκαμψε μετά από αυτά. Σ' αυτό βοήθησε, πέρα από τα νομισματικά μέτρα, και η σύνδεση του αργεντινικού εξαγωγικού κεφάλαιου με το κερδοσκοπικό «μπουμ» σε πρώτες ύλες και αγροτικά προϊόντα στη δεκαετία του 2000. Εκεί οφείλονται σε μεγάλο βαθμό και οι υψηλοί ρυθμοί ανάπτυξης που συνεχίζει να έχει η αργεντινική οικονομία και σήμερα. Οι μισθοί είναι όμως πολύ κάτω από τα επίπεδα του '98, η ανεργία φτάνει το 8%.

Η κρίση είχε βυθίσει σε βαθιά κρίση το πολιτικό σύστημα. Όμως, δεν είχε διαλύσει το κράτος ούτε είχε στερήσει την οικονομική εξουσία από τους καπιταλιστές. Εκεί στηρίχτηκε ο Κίρχνερ για να ξαναζωντανέψει τον «κανονικό καπιταλισμό» (δικιά του φράση). Στην πορεία, κατόρθωσε να κερδίσει την υποστήριξη ή ανοχή της μεγάλης πλειοψηφίας του κινήματος που είχε κάνει το «Αργεντινάζο».

Ο Κίρχνερ ξεκίνησε προγράμματα απασχόλησης των ανέργων. Η αμοιβή ήταν ψίχουλα και οι θέσεις εργασίας προσωρινές. Όμως έβαλε τις οργανώσεις των πικετέρος να τα συνδιαχειρι-

στούν. Έτσι κατάφερε να τραβήξει τις περισσότερες από τα μπλόκα και τις συγκρούσεις στον εκλογικό μηχανισμό του. Όσες δεν ακολούθησαν, βρέθηκαν να είναι σκιές της παλιάς τους δύναμης. Οι συνελεύσεις των γειτονιών, οι «assemblies» εξαφανίστηκαν κι αυτές. Δεν υπήρχαν αιτήματα και τρόποι οργάνωσης που να τις ενοποιούν καταρχήν, δεύτερον δεν είχαν τη δυνατότητα να υλοποιούν τις αποφάσεις τους – ιδιαίτερα όσο το κράτος κι η κυβέρνηση αποκαθιστούσαν την «ομαλότητα». Τα «ανακηθέντα εργοστάσια» ποτέ δεν ήταν γενικευμένη κατάσταση, στην ακμή του το κίνημα μετρούσε 120 περίπου επιχειρήσεις με γύρω στους 12.000 εργαζόμενους (ο πληθυσμός της Αργεντινής είναι 40 εκατομμύρια). Ο Κίρχνερ τις «θεσμοποίησε» αφαιρώντας το ριζοσπαστικό τους περιεχόμενο. Έγιναν συνεταιρισμοί που πρέπει να πάνε στις τράπεζες για πιστώσεις και να ανταγωνιστούν στην αγορά για να πουλήσουν τα προϊόντα τους.³

Η συνδικαλιστική γραφειοκρατία κατόρθωσε να αποτρέψει το άπλωμα της εξέγερσης στα εργοστάσια και τα μαγαζιά, στους οργανωμένους εργάτες που είχαν ακόμα δουλειά. Συμμετείχαν στην εξέγερση ως άτομα ίσως, όχι σε συλλογική δύναμη. Αυτό είχε καθοριστική σημασία. Είναι ένα μάθημα για το κίνημα στην Ελλάδα τώρα: και οι καλύτερες συνελεύσεις στις πλατείες θα μαραζώσουν αν δεν συνδεθούν με αυτή τη δύναμη. Οι αυτόνομοι στην Αργεντινή δεν είχαν αυτή την αντιμετώπιση. Και σήμερα εξακολουθούν να μην έχουν καμιά εξήγηση για το πώς σκάλωσε το κίνημα που γεννούσε τόσες ελπίδες το 2001-2.

Κόμματα και ιδέες

Η συνηθισμένη κατηγορία που εκτοξεύουν οι διάφορες τάσεις τόσο της αυτονομίας όσο και της αναρχίας είναι ότι οι μαρξιστές που επιμένουν στην ανάγκη χτισίματος ενός ξεχωριστού επαναστατικού κόμματος που θα παρεμβαίνει ως τέτοιο στα κινήματα, είναι «κρατιστές», μολύνουν το κίνημα με αυτή τη βρόμικη λέξη «εξουσία». Η επιχειρηματολογία είναι περίπου η εξής: Έχετε στραμμένα τα μάτια στο κράτος, θέλετε να κατακτήσετε την πολιτική εξουσία για να επιβάλλετε τις πανάκειές σας, γι' αυτό η πρακτική σας είναι να καπελώνετε το αυθόρμητο.

Είναι μια εντελώς λάθος περιγραφή.

Στην Ισπανία, οι αγωνιστές αναρχικοί και συνδικαλιστές της CNT και της FAI αποφάσισαν να αγνοήσουν το ζήτημα του κράτους, αλλά το κράτος δεν αγνόησε την επανάσταση

Για τους επαναστάτες μαρξιστές, από τον ίδιο τον Μαρξ και τον Ένγκελς, στον Λένιν, τον Τρότσκι, τη Λούξεμπουργκ, τον Γκράμσι, μέχρι και σήμερα, η κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας δεν ταυτίζεται καθόλου με την κατάκτηση του κράτους (ή πολύ περισσότερο της κυβερνητικής εξουσίας) για λογαριασμό των εκμεταλλευόμενων και καταπιεζόμενων. Αντίθετα, οι επαναστάτες μαρξιστές παλεύουν για την κατάκτηση της πολιτικής εξουσίας από την εργατική τάξη, με τη συντριβή του υπάρχοντος αστικού κράτους.

Ο Κρις Χάρμαν, σε μια παρέμβαση του στην αντιπαράθεση ανάμεσα στον Τζον Χόλλογουεη και τον Αλεξ Καλλίνικος στη διάρκεια του Παγκόσμιου Κοινωνικού Φόρουμ στο Πόρτο Αλέγκρε τον Φλεβάρη του 2005 είχε τονίσει:

«Ο Τζον Χόλλογουεη είπε ότι η θέση που προβάλλουν οι επαναστάτες σοσιαλιστές σημαίνει ότι συγκεντρώνουμε τη δραστηριότητά μας στο κράτος. Δεν είναι αλήθεια. Το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητάς μας συνίσταται στην παρέμβαση σε αγώνες, ενάντια στην καταπίεση, για τη γυναικεία απελευθέρωση, ενάντια στο ρατσισμό, αγώνες για μισθούς... Ο Τζον λέει ότι έχουμε την ίδια προσέγγιση με τον Λούλα. Όχι. Ο Λούλα πιστεύει ότι ελέγχει το βραζιλιάνικο κράτος. Στην πραγματικότητα, το βραζιλιάνικο κράτος και το βραζιλιάνικο κεφάλαιο ελέγχουν τον Λούλα... Η άλλη προσέγγιση είναι ότι μπορείς να αγνοήσεις το κράτος, να το αφήσεις για αργότερα. Αυτό μπορεί να φαίνεται πολύ ωραίο, μέχρι τη στιγμή που το κράτος χτυπάει την απεργιακή περιφρούρηση ή κάνει πόλεμο. Κάθε αγώνας φτάνει σε

Αργεντινή 2001, «Κατσερολάτσο» μετά την χρεοκοπία.

μια στιγμή όπου το ερώτημα της εξουσίας γίνεται αποφασιστικό».⁴

Αν οι αγωνιστές και οι αγωνίστριες υποτιμήσουν ή αγνοήσουν αυτά τα ζητήματα, τότε διατρέχουν τον κίνδυνο να δουν τις προσπάθειες και τις θυσίες τους να κατελύνονται πραγματικά, όχι από ένα επαναστατικό κόμμα, αλλά από τα υπαρκτά ρεφορμιστικά κόμματα. Από τη δεκαετία του '60 μέχρι τις μέρες μας, έχει επαναληφθεί αυτό το φαινόμενο. Ρεφορμιστικά κόμματα (σοσιαλδημοκρατικά ή ευρωκομμουνιστικά στη δεκαετία του '70) ορζίζονταν στην αυτονομία των κινήματων, υμνούσαν τον αδιαμεσολάβητο χαρακτήρα τους, για να τα χρησιμοποιήσουν κατόπιν σαν δεξαμενές εκλογικής υποστήριξης.

Η Κομμουνιστική Επανάσταση στην Ιταλία είναι ένα πιο πρόσφατο παράδειγμα. Η νεολαία της μπορούσε να συμμετέχει στα «κοινωνικά κέντρα» μαζί με την αυτονομία και το ίδιο το κόμμα να πρωτοστατεί στα Ευρωπαϊκά Κοινο-

νικά Φόρουμ που τυπικά απαγόρευαν τη συμμετοχή κομμάτων. Όταν η ηγεσία επέλεξε τη συμμετοχή στη «κεντροαριστερή» κυβέρνηση Πρόντι, το κόστος το πλήρωσε όλο το κίνημα.

Μια παρόμοια τακτική προσπαθεί να ακολουθήσει και σήμερα ο ΣΥΝ. Και ύμνοι στην «άμεση δημοκρατία» της πλατείας και ευρωομόλογο... Δεν είναι σημερινή εικόνα μόνο. Υπάρχει μια δεκαετία τουλάχιστον από τέτοια εμπειρία συσσωρευμένη στο κίνημα στην Ελλάδα.

Στις αρχές της δεκαετίας του 2000, ο ΣΥΝ έσπευσε να αναβληθεί στο κίνημα ενάντια στην καπιταλιστική παγκοσμιοποίηση, το κίνημα του Σιάτλ, της Πράγας και της Γένοβας. Το έκανε αυτό αγκαλιάζοντας ολόκληρα κομμάτια της αυτονομίας. Το «Ελληνικό Κοινωνικό Φόρουμ» ήταν, ανάμεσα στ' άλλα, μια τέτοια συνεργασία. Το μοντέλο της διοργάνωσης του Ευρωπαϊκού Κοινωνικού Φόρουμ στην Αθήνα το 2006 ήταν αυτό των «αυτόνομων χώρων», χωρίς κεντρι-

κές πολιτικές αιχμές σε φλέγοντα ζητήματα που θα ενοποιούσαν το κίνημα και θα του έδιναν προοπτική. Μια τέτοια «δικτατορία της αμορφιάς»⁵ βόλευε την ηγεσία του ΣΥΝ να έχει ελεύθερα τα χέρια προβάλλοντας τα διαπιστευτήρια ασαφών «αντιεοφιλελεύθερων» διακηρύξεων. Αποδεικνύεται σήμερα ότι η μάχη που έδινε το ΣΕΚ για τον αντικαπιταλιστικό προσανατολισμό του κινήματος δεν ήταν μια δογματική προσκόλληση σε ορολογίες, αλλά μάχη για να μην καθυλωθεί το κίνημα όπως στην Ιταλία.

Δεν θέλουμε τα πράγματα να καταλήξουν ούτε σαν την Αργεντινή ούτε σαν την Ιταλία. Για τους συντρόφους και τις συντρόφισσες που θεωρούν ότι οι ιδέες της αυτονομίας και της αναρχίας ανταποκρίνονται στις ανάγκες του αγώνα σήμερα, τα παραπάνω παραδείγματα πρέπει να τους προβληματίσουν. Για την αντικαπιταλιστική αριστερά είναι επίσης ένα κίνητρο να μην υποκύπτει σε πιέσεις που τη στρώχουν να υποστείλει το λάβαρο της ανοιχτής σύγκρουσης με το σύστημα, να βάλει στην άκρη την πάλη για το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα στις μάχες που ξεδιπλώνονται μπροστά μας. ■

Σημειώσεις

1. Αναδημοσίευση στα ελληνικά στην εφημερίδα *Εποχή*: <http://www.epohi.gr/portal/theoria/8647-SYNENTEYSEH-ME-TON-TZON-XOLOGOYEI>
2. Για μια ανάλυση της οικονομικής κρίσης και της εξέγερσης που σάρωσε την Αργεντινή, βλέπε: Κρις Χάρμαν, «Η Αργεντινή της Εξέγερσης», *Σοσιαλισμός από τα Κάτω*, No 42, Γενάρης-Φλεβάρης 2002.
3. Για μια λεπτομερή παρουσίαση της πορείας αυτών των επιχειρήσεων ιδιαίτερα μετά το 2002, βλέπε: Marina Kabat, *Argentinean Worker-Taken Factories: Trajectories of Workers' Control under the Economic Crisis*, στο: I. Ness and D. Azzellini (eds), *Ours to Master and to Own – Workers' Control from the Commune to the Present*, Haymarket Books, 2011, σελ. 365-381.
4. Η αντιπαράθεση στο *International Socialism*, 106, Spring 2005.
5. Που έφτασε στη χρήση βίαιων πρακτικών ενάντια στα μπλοκ της Συμμαχίας Σταματήστε τον Πόλεμο, της Πρωτοβουλίας Γένοβα και του ΣΕΚ στη διαδήλωση του ΕΚΦ στην Αθήνα.

Ελλάδα - Κύπρος - Ισραήλ

Ο αντιδραστικός “άξονας”

Η φονική έκρηξη της 11ης Ιούλη στην Κύπρο δεν έφερε στο φως μόνο τα συσσωρευμένα εκρηκτικά στη βάση “Ευάγγελος Φλωράκης”, αλλά και τις συσσωρευμένες εντάσεις στην νοτιοανατολική Μεσόγειο. Οι 13 Κύπριοι που σκοτώθηκαν το καλοκαίρι του 2011 δεν μπορούν να ιδωθούν ξεχωριστά από τους τρεις χιλιάδες Λιβανέζους και Παλαιστίνιους που δολοφονήθηκαν το 2006 και το 2009 στις επιδρομές του Ισραήλ. Ο ελληνικός και ο ελληνοκυπριακός καπιταλισμός έχουν επιλέξει όλα αυτά τα χρόνια να γίνονται όλο και πιο απαραίτητα κομμάτια αυτού του επικίνδυνου παζλ, αφήνοντας τους αθώους να πληρώνουν τις συνέπειες.

Το 2011, όμως, δεν είναι μια χρονιά όπως όλες οι άλλες. Οι επαναστάσεις στην Τυνησία και την Αίγυπτο ανατάραξαν την λεγόμενη 40ετή σταθερότητα και έβαλαν σε αμφιβήτηση όλα τα δεδομένα της περιοχής. Οι ανταγωνισμοί έχουν πολλαπλασιαστεί, όλοι οι παίκτες – περιφερειακοί και παγκόσμιοι – κάνουν προσπάθεια είτε να μπουν σε χωράφια που μέχρι χτες τους ήταν κλειστά ή να μην χάσουν αυτά που είχαν. Οι βομβαρδισμοί στη Λιβύη είναι το χαρακτηριστικότερο παράδειγμα.

Την ίδια στιγμή, έχει ξεκλειδωθεί η δυναμική των κινημάτων σε όλες τις χώρες της περιοχής με την επανάσταση να βρίσκεται στην ημερήσια διάταξη παντού. Μπορεί όλοι να σχεδιάζουν μοιρασίες πετρελαίου και εξουσίας αλλά ο απλός κόσμος κουνάει το έδαφος κάτω από τα πόδια τους.

Η συμμαχία με το Ισραήλ

Μέσα σ’ αυτό το πλαίσιο πρέπει να βλέπουμε τα μεγαλεπήβολα σχέδια που προβάλλει ο Παπανδρέου και ο Μπεγλίτης για την ΑΟΖ και τις συμμαχίες με το Ισραήλ. Είναι σχεδιασμοί που πατάνε σε κινούμενη άμμο και ανοίγουν πόρτα για νέους πολέμους και νέα εγκλήματα.

Ο Μπεγλίτης πηγαίνει στο Ισραήλ στις 4-5 Σεπτέμβρη, συνεχίζοντας το ρεκόρ επισκέψεων ελλήνων αξιωματού-

Οι συνεργασίες του Παπανδρέου και του Χριστόφια με το Ισραήλ σημαίνουν εμπλοκή στους άγριους ανταγωνισμούς της περιοχής, υποστηρίζει ο Νίκος Λούντος. Όχι μόνο για τον έλεγχο του φυσικού αερίου της Ανατολικής Μεσογείου, αλλά και για την αντεπαναστατική σταθεροποίηση της Μέσης Ανατολής σε βάρος των αραβικών επαναστάσεων.

χων στο σιωνιστικό κράτος. Η πρόσφατη επίσκεψη του Παπούλια συμβόλιζε το ανώτατο επίπεδο στο οποίο φτάνει πλέον η ελληνο-ισραηλινή συνεργασία. Ενώ ο Παπανδρέου ξαναετοιμάζεται για επίσκεψη το φθινόπωρο. Όπως γράφει το Βήμα,¹ ο Μπεγλίτης πηγαίνει για να υπογράψει δύο στρατιωτικές συμφωνίες και να επικυρώσει την προμήθεια βομβών Spice 1000/2000 από την ισραηλινή εταιρεία Rafael. Οι Spice, που είχαν συμφωνηθεί στις συναντήσεις Παπανδρέου-Νετανιάχου, είναι σύστημα σημαντικής βελτίωσης των βομβών που ρίχνουν τα F-14 και τα F-4, ώστε να πετυχαίνουν στόχους με ακρίβεια 3 μέτρων από 60 χιλιόμετρα. Το πακέτο που αγοράζει η ελληνική αεροπορία λέγεται ότι κοστίζει 100 εκατομμύρια ευρώ. Οι Ισραηλινοί ενδιαφέρονται να αρπάξουν και κομμάτι της ελληνικής αμυντικής βιομηχανίας στα πλαίσια των ιδιωτικοποιήσεων.

Επίσης, “η Αθήνα θα εκτιμούσε ιδιαίτερα την ενίσχυση της ανταλλαγής πληροφοριών με το Ισραήλ. Και οι δύο πλευρές σκοπεύουν να συνεχίσουν και να αυξήσουν τη συνεκπαίδευση, κάτι που αποδεικνύεται και από την πρόσφατη επιτυχημένη άσκηση με ελικόπτερα στην Ελλάδα”. Ενώ σε συνάντηση με τον Νετανιάχου, ο Μπεγλίτης “θα έχει πολιτικές συνομιλίες για τις ευρύτερες εξελίξεις στη Μέση Ανατολή και την “αραβική άνοιξη”. Στο μεταξύ η ηγεσία του ΠΑΣΟΚ συνεχίζει την δηλώσεις ιδεολογικής αποτοξίνωσης για να γίνει κατανοητό σε όλους ότι ακόμη και η υποκρι-

τικές αναφορές στις ελληνο-αραβικές φιλίες ανήκουν στο παρελθόν. Ο Μπεγλίτης δηλώνει: “Το ελληνικό πολιτικό σύστημα διακρίθηκε για την αδυναμία του να προσεγγίσει μεταπολεμικά, με ψυχραιμία και ρεαλισμό το χώρο της Μέσης Ανατολής. Ιστορικές και πολιτικές ιδεοληψίες κυριάρχησαν”.²

Η ελληνο-ισραηλινή συνεργασία έδειξε τα δόντια της στις αρχές Ιούλη, όταν η ελληνική κυβέρνηση μπλοκάρισε με τη βία τον απόπλου των καραβιών του δεύτερου Στόλου της Ελευθερίας που πήγαινε βοήθεια προς τους Παλαιστίνιους της Γάζας. Τα σύνορα του Ισραήλ πρακτικά έφτασαν μέχρι τον Πειραιά, αφού ο ΓΑΠ και ο Μπεγλίτης έστειλαν τους βατραχάνθρωπους να σαμποτάρουν και να εμποδίσουν τα πλοία για να μην ενοχληθούν οι “σύμμαχοι”.

Με τις πλάτες των ισραηλινών όπλων και του ισραηλινού τσαμπονκά, ο Μπεγλίτης όλο τον Αύγουστο έστελνε “αυστηρά μηνύματα” προς την Τουρκία³ να μην φέρει εμπόδια στις έρευνες για φυσικό αέριο που θα ξεκινήσει η Κυπριακή Δημοκρατία το Σεπτέμβρη, απειλώντας ταυτόχρονα και για την κήρυξη της Αποκλειστικής Οικονομικής Ζώνης (ΑΟΖ) Ελλάδας-Κύπρου. Στο πλάι του βρέθηκε και η Νέα Δημοκρατία αλλά και το ΛΑΟΣ με τον Καρατζαφέρη να θεωρεί: «καλοδεχούμενη τη συνύπαρξη-συνλειτουργία της χώρας μας με το Ισραήλ». Το μπλοκ της λιτότητας, τα τρία κόμματα που ψήφισαν το νόμο που διαλύει τη δημόσια παιδεία (ΠΑΣΟΚ, ΝΔ, ΛΑΟΣ) υποστηρίζουν από κοινού την

Παπανδρέου και Νετανιάχου χαλαρώνουν πάνω σε μια ελληνική φρεγάτα.

προσέγγιση με το Ισραήλ. Αυτό από μόνο του θα αρκούσε για να πάρει κανείς θέση ενάντια σ' αυτούς τους σχεδιασμούς.

Το παιχνίδι των γεωτρήσεων

Η 4-5 Σεπτέμβρη ως ημερομηνία επίσκεψης δεν φαίνεται να είναι τυχαία. Τις ίδιες μέρες ξεκινάνε οι έρευνες για φυσικό αέριο στο λεγόμενο “Οικόπεδο 12” όπως έχει οριστεί η περιοχή από την Κυπριακή Δημοκρατία, με στόχο να ξεκινήσουν οι γεωτρήσεις την 1η του Οκτώβρη. Η Αριστοτελία Πελώνη, στα ΝΕΑ, μας δίνει μια αίσθηση της “ζώνης αποκλειστικής έντασης”, όπως την αποκαλεί: “Τόσο η Κύπρος όσο και το Ισραήλ βρίσκονται σε ετοιμότητα προκειμένου να αντιμετωπίσουν ενδεχόμενη απόπειρα της Τουρκίας να προκαλέσει ένταση στην περιοχή βγάζοντας φρεγάτες τις ημέρες που θα αρχίσουν οι γεωτρήσεις”.⁴

Δεν είναι μόνο την Τουρκία που προσπαθεί να βάλει στη γωνία η ελληνο-ισραηλινή μοιρασιά. Η κυβέρνηση του Λιβάνου καταγγέλλει ότι η συμφωνία Ισραήλ-Ελληνοκυπρίων τής αρπάζει θαλάσσιο χώρο. Η ελληνοκυπριακή κυβέρνηση είχε κάνει μια συμφωνία με το Λίβανο το 2007, όταν το Λίβανο ακόμα κυβερνούσε το μπλοκ που κάθισε με σταν-ρωμένα χέρια όταν η χώρα δεχόταν τους ισραηλινούς βομβαρδισμούς. Ο σημερινός υπουργός Εξωτερικών του Λιβάνου, Αντνάν Μανσούρ, λέει ότι «η συμφωνία που υπεγράφη πέρσι μεταξύ του Ισραήλ και της Κύπρου, με την οποία οριοθετούν τα αμφιλεγόμενα θαλάσσια όρια του Ισραήλ, αποτελεί παραβίαση

της κυριαρχίας και των οικονομικών συμφερόντων του Λιβάνου και απειλή για την ασφάλεια στην περιοχή» και ζητάει από τον γ.γ. του ΟΗΕ «να λάβει τα αναγκαία μέτρα για την αποφυγή κάθε σύγκρουσης που ενδέχεται να προκύψει ως αποτέλεσμα των υπεράκτιων δραστηριοτήτων του Ισραήλ».⁵

Ο ελληνικός και ο ελληνοκυπριακός καπιταλισμός δεν ήταν αθώοι του αίματος ούτε στον πόλεμο κατά του Λιβάνου το 2006. Στήριξαν διπλωματικά την ισραηλινή επίθεση και στη συνέχεια πήραν μέρος στον αποκλεισμό σε βάρος του Λιβάνου. Όμως, αυτή τη φορά, Ελλάδα και Κύπρος γίνονται επί της ουσίας κομμάτι της πολεμικής διαμάχης, ξανά με την πλευρά του επιτιθέμενου. Ένας νέος πόλεμος Ισραήλ-Λιβάνου, κάθε άλλο παρά έξω από την ημερήσια διάταξη δεν είναι. Δύο αναλυτές στο Foreign Policy (FP) εξηγούν ότι “οι πιθανότητες για ξέσπασμα μιας ακόμη πιο φονικής και πιο καταστροφικής σύγκρουσης παραμένουν ιδιαίτερα υψηλές” και η πιθανότερη αφορμή θα είναι “το θαλάσσιο σύνορο που χωρίζει το Ισραήλ από το Λίβανο. Με την ανακάλυψη δύο μεγάλων κοιτασμάτων φυσικού αερίου στα ανοιχτά των δύο χωρών, ο καθορισμός ενός θαλάσσιου συνόρου μπορεί να έχει βαθιές οικονομικές συνέπειες. Οι ηγέτες της Χεζμπολάχ έχουν προειδοποιήσει το Ισραήλ να μην προχωρήσει στην εκμετάλλευση των κοιτασμάτων και διακήρυσαν πως η Αντίσταση θα αποκαταστήσει την κυριαρχία στα λιβανέζικα ύδατα απέναντι σε αυτό που αποκαλούν αρπαγή από το Ισραήλ”.⁶

Η ελληνοκυπριακή κυβέρνηση έχει

ήδη συμφωνήσει με την αμερικάνικη Noble Energy για την έρευνα και την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων. Η Noble Energy φέρνει στο παιχνίδι και την ισραηλινή Delek, η οποία αφενός συμμετέχει στο μετοχικό κεφάλαιο της Noble, αφετέρου μαζί με τη Noble έχουν αναλάβει τα κοιτάσματα που βρίσκονται ανατολικότερα και αποτελούν την αιχμή της διαμάχης με το Λίβανο. Στην πραγματικότητα, μάλιστα, όπως αποκαλύπτεται από τα wikileaks της αμερικάνικης πρεσβείας στην Κύπρο που δημοσίευσε η εφημερίδα Φιλελεύθερος, ήταν οι ισραηλινοί που “πρώτοι είχαν αγοράσει από την Κυπριακή Δημοκρατία τα σεισμικά δεδομένα” και αυτοί ενθάρρυναν τη Noble. «Ο εκπρόσωπος της Noble Energy, μας είπε ότι αποφάσισαν να κάνουν προσφορά μόνο την τελευταία στιγμή, κατά κύριο λόγο με παρότρυνση από τους Ισραηλινούς εταίρους τους», αποκαλύπτει ο πρέσβης.⁷

Ιμπεριαλιστικοί ανταγωνισμοί

Η αμερικάνικη πρεσβεία στα ρατόρ-τα που έστειλε στην Ουάσινγκτον, φαίνεται διστακτική για την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων. Η πρώτη ανησυχία είναι ότι οι ανταγωνισμοί για το αέριο μπορεί να βάλουν σε αμφισβήτηση τη σταθερότητα των βρετανικών βάσεων. Και φυσικά η δεύτερη είναι τα προβλήματα που δημιουργούνται στην προσέγγιση με τους Τουρκοκύπριους. Το γεγονός ότι μια αμερικάνικη εταιρεία έχει το πάνω χέρι στην εκμετάλλευση των κοιτασμάτων αλλά την ίδια στιγμή η αμερικάνικη πρεσβεία ανησυχεί για αποσταθεροποίηση είναι από μόνο του αποκαλυπτικό των δύσκολων ισορροπιών.

Η σημασία, εξάλλου, των βρετανικών βάσεων στην Κύπρο, απλώνεται πολύ ευρύτερα από την Ανατολική Μεσόγειο. Για παράδειγμα: “Η παραμονή για εβδομάδες ή ακόμα και μήνες στη βρετανική Βάση Ακρωτηρίου αποτελεί, εδώ και αρκετό καιρό, απαραίτητη προϋπόθεση για τους στρατιώτες που πρόκειται να υπηρετήσουν στο Αφγανιστάν. Παράλληλα, ο υποστηρικτικός ρόλος της αεροπορικής Βάσης Ακρωτηρίου στις επιχειρήσεις στο Αφγανιστάν χαρακτηρίζεται ως ζωτικής σημασίας από τον βρετανικό στρατό, καθώς από εκεί ελέγχεται η κυκλοφορία όλων των αεροσκαφών τα οποία κατευθύνονται προς ή φεύγουν από την ασιατική χώρα”.⁸

Η πρόσφατη δήλωση του Υπουργείου

Εξωτερικών της Ρωσίας ότι στηρίζει την εξόρυξη στην “ελληνοκυπριακή ΑΟΖ” προβλήθηκε από την ελληνική κυβέρνηση και τα ΜΜΕ ως εθνική επιτυχία.⁹ Πίσω όμως από την ολική επαναφορά της “ελληνο-ρωσικής φιλίας” είναι το ενδιαφέρον της Gazprom για τα κοιτάσματα, και κυρίως για την παραγωγή του υδροποιημένου αερίου που μπορεί να κατευθυνθεί σε αγορές όλου του κόσμου. Η πολυεθνική Cairn διεκδικεί κι αυτή μερίδιο, έχοντας διασφαλίσει τον έλεγχο στα λιβανέζικα χωρικά ύδατα.¹⁰ Στην τελευταία ανταλλαγή επισκέψεων μεταξύ Λευκοσίας και Τελ Αβίβ που έγινε στα τέλη Αυγούστου η συζήτηση μεταξύ κυβερνήσεων και μεταξύ εταιρειών δύσκολα ξεχώριζε. Για το βάθεμα της κυπριοισραηλινής συνεργασίας πρέπει να προχωρήσει η συμφωνία με τη Delek. Και η Delek με τη σειρά της βάζει όρους, ανάμεσα στους οποίους είναι να αποτελεί το μοναδικό προμηθευτή φυσικού αερίου στην Κύπρο μέχρι το 2013 όταν υπολογίζουν ότι θα αρχίσει η ντόπια παραγωγή. Όμως, όπως σχολιάζει η Καθημερινή της Κύπρου που δημοσίευσε τις λεπτομέρειες για τις ισραηλινές απαιτήσεις: “*διπλωματικές πηγές σημείωσαν στην «Κ» ένα ερώτημα που κυκλοφορεί έντονα.. Έχει να κάνει με τη στάση της Λευκοσίας στην περίπτωση που ο ρωσικός κολοσσός Gazprom εκδηλώσει ενδιαφέρον για προμήθεια της Κύπρου με φυσικό αέριο. Σε μια τέτοια περίπτωση, η κυπριακή κυβέρνηση θα βρεθεί μεταξύ σφύρας και άκμονος, αφού θα έχει να λάβει δύσκολες αποφάσεις, η κάθε μια με τις δικές της συνέπειες*”.¹¹

Το πού οδηγούν αυτές οι καταστάσεις “σφύρας και άκμονος” το είδαμε με την έκρηξη στη ναυτική βάση. Η κυβέρνηση Χριστόφια υπέκυψε στις αμερικάνικες απαιτήσεις να παραλάβει το κατασχεμένο φορτίο εκρηκτικών που μεταφερόταν με ρωσικό πλοίο από το Ιράν προς τη Συρία, και στη συνέχεια έμεινε τρία χρόνια με τα κοντίνερ στη ναυτική βάση, προσπαθώντας να καταλήξει ανάμεσα στις αντίρροπες πιέσεις ΗΠΑ, Ρωσίας, Συρίας και Ισραήλ.

Το ξέσπασμα των επαναστάσεων

Όλοι αυτοί οι καβγάδες είναι προόδια της “σταθερής” περιόδου, πριν από το ξέσπασμα των επαναστάσεων μέσα στη χρονιά που διανύουμε. Τα πρόσφατα γεγονότα στη χερσόνησο του Σινά αποδεικνύουν ότι έχουμε δει μόνο την

Απεργία στην κλωστοϋφαντουργία Shebeen el-Kom στις 5 Απρίλη στο Κάιρο.

αρχή του ξηλώματος των παραδοσιακών συμμαχιών στην περιοχή.

Στις μοιρασιές των κοιτασμάτων στα νότια και ανατολικά της Κύπρου το καθεστώς Μουμπάρακ είχε κεντρικό ρόλο. Η πρώτη συμφωνία της Κυπριακής Δημοκρατίας έγινε με την Αίγυπτο ήδη το 2005. Επί Μουμπάρακ όμως, όταν σκοτώνονταν Αιγύπτιοι στα σύνορα με το Ισραήλ, δεν το μάθαινε κανείς. Αντίθετα, στις 18 Αυγούστου η δολοφονία πέντε αιγύπτιων στρατιωτών οδήγησε σε ένα τεράστιο κίνημα που πολιορκήσε την σιωνιστική πρεσβεία στο Κάιρο και το προξενείο στην Αλεξάνδρεια και έφτασε να ξηλώσει τις ισραηλινές σημαίες από τα κτίρια. Οι αιγύπτιοι εργάτες στον τομέα της ενέργειας που συνεχίζουν να οργανώνουν μαχητικές απεργίες, απαιτούν ταυτόχρονα να σταματήσει η εξαγωγή φυσικού αερίου προς το Ισραήλ.¹² Ο κεντρικός αγωγός που μεταφέρει αέριο προς το Ισραήλ έχει δεχθεί πέντε σοβαρές επιθέσεις με εκρηκτικά μέσα στη χρονιά.

Ο αγωγός από την Αίγυπτο ήταν το ενεργειακό επιστέγασμα των συμφωνιών του Καμπ Ντέιβιντ το 1978 και σήμερα δίνει στο Ισραήλ το 40% του αερίου που καταναλώνει. Οι στρατηγικοί που κυβερνάνε πλέον την Αίγυπτο βρίσκονται κάτω από την τεράστια πίεση του κόσμου και έχουν υποσχεθεί ότι θα ξανακριθούν όλες οι συμφωνίες στον τομέα του αερίου που υπέγραψε ο Μουμπάρακ, ενώ ξεκινάει έρευνα για τις χαριστικές τιμές με τις οποίες πουλιέται ενέργεια στο Ισραήλ. Οι Τάιμς της Νέας Υόρκης σχολιάζουν ενοχλημένοι πως η μεταβατική κυβέρνηση “*ασχολείται περισσότερο με το να εξασφαλίζει την έγκριση των δικών της πολιτών παρά με την ασφάλεια του Ισραήλ ή και με τον κίνδυνο της ανατροπής της*”.¹³

Αν αυτό ισχύει για τη μεταβατική κυβέρνηση, είναι σίγουρο ότι όποια κυβέρνηση και αν προκύψει μετά τις επικείμενες εκλογές στην Αίγυπτο, θα αναγκαστεί να δημιουργήσει ακόμη περισσότερα ρήγματα στη σχέση της με το Ισραήλ – εφόσον το κίνημα που έριξε το Μουμπάρακ κάθε άλλο παρά δείχνει σημάδια υποχώρησης. Το Φλεβάρη, ιρανικά πολεμικά πλοία πέρασαν από το Σουέζ για πρώτη φορά μετά το 1979 – με την άδεια της αιγυπτιακής κυβέρνησης – και την ώρα που γράφεται αυτό το άρθρο, ένα ιρανικό πολεμικό πλοίο και ένα υποβρύχιο κατευθύνονται προς την Ερυθρά θάλασσα.¹⁴ Η ελπίδα έχει επιστρέψει στο παλαιστινιακό κίνημα μετά από πολύ καιρό και από πολλές πλευρές καταγράφονται οι προετοιμασίες για καινούργια σύγκρουση με το Ισραήλ.

Η επέμβαση στη Λιβύη

Με αυτά τα δεδομένα, είναι προφανές ότι οι πανηγυρισμοί των ΝΑΤΟϊκών για την επιτυχία τους στη Λιβύη είναι ευσεβείς πόθοι. Μεσα σε λιγότερο από ένα χρόνο, ο έλεγχός τους στη Μέση Ανατολή έχει υποστεί τέτοια υποχώρηση, που ακόμη και αν καταφέρουν να ελέγξουν τη Λιβύη, τα προβλήματά τους δεν λύνονται.

Προς το παρόν έχουν να λύσουν κάποια βασικά ζητήματα. Όπως να βρουν με ποιους από όσους συνεργάστηκαν για να ελέγξουν την επανάσταση στη Λιβύη, θα μπορέσουν να στήσουν μια εξουσία που να τους εξασφαλίζει σταθερότητα. Ο πολύς Πολ Γουόλφοβιτς – αρχιτέκτονας του πολέμου στο Ιράκ – όταν στις αρχές της ΝΑΤΟϊκής επέμβασης, ρωτήθηκε για τους ηγέτες του Μεταβατικού Συμβουλίου της Βεγγάζης απάντησε ότι δεν θυμάται ονόματα και συνέ-

στησε στους δημοσιογράφους “να γκουλ-γκλάρουν τα ονόματά τους για να βγάλουν άκρη”.¹⁵ Μήνες μετά, χρειάζεται αρκετή δουλειά για να ξεχωρίσει κανείς τα παλιά στελέχη του Καντάφι από τους πρακτορίσκους των Αμερικάνων και όλους μαζί από τους ισλαμιστές, καθώς όλοι διεκδικούν μερίδιο της ανατροπής του καθεστώτος.¹⁶

Πολλοί είναι αυτοί που θεωρούν μοναδικό τρόπο ελέγχου της κατάστασης την παρουσία χιλιάδων στρατιωτών στο λιβυκό έδαφος.¹⁷ Και επειδή, σύμφωνα με τον μέχρι πρότινος Υπουργό Άμυνας των ΗΠΑ, Ρόμπερτ Γκέιτς, αν κάποιος μετά την εμπειρία του Ιράκ και του Αφγανιστάν προτείνει ανάπτυξη αμερικανών στρατιωτών “πρέπει να τον κοιτάξει γιατρός”,¹⁸ έκανε ήδη την εμφάνισή του εσωτερικό έγγραφο του ΟΗΕ για την προοπτική ανάπτυξης “κυανόκρανων”.¹⁹

Όλα τα στοιχεία δείχνουν ότι ο Σαρκοζί και οι φίλοι του βιάστηκαν να πανηγυρίσουν τη νίκη στη Λιβύη, με τον ίδιο τρόπο που ο Μπους είπε “αποστολή εξετελέσθη” για το Ιράκ την Πρωτομαγιά του 2003. Αντίστοιχα, στην Αριστερά, βιάστηκαν όσοι ανακήρυξαν ήδη τη Λιβύη προτεκτοράτο.

Ακόμη και η “ληστεία του λιβυκού πετρελαίου” που αναμφίβολα είναι στους στόχους τους, έχει πολύ δρόμο ακόμη για να διανύσει. Ερευνητές του ιδρύματος Wood-Mackenzie υπολογίζουν ότι για να φτάσει η παραγωγή πετρελαίου από τα 100 χιλιάδες βαρέλια σήμερα στα 1,6 εκατομμύρια που παρήγε η Λιβύη πριν τον πόλεμο θα χρειαστούν τουλάχιστον τρία χρόνια.²⁰ Ήδη υπάρχουν επιπλοκές σε σχέση με το εμπάργκο σε βάρος της Συρίας. Παρότι η ΕΕ θέλει να κλιμακώσει την πίεση πάνω στον Άσαντ και να γενικεύσει το εμπάργκο, η Ιταλία (αλλά και η Αυστρία) δυσκολεύονται να καλύψουν τις ανάγκες τους σε πετρέλαιο χωρίς τη Λιβύη και τη Συρία.²¹ Η περίφημη ενεργειακή εξάρτηση της Ευρώπης από τη Ρωσία έχει αυξηθεί λόγω της αστάθειας.

Γι’ αυτό και η πρόβλεψη των εξελίξεων δεν μπορεί να βασιστεί στους λεονταρισμούς της ηγεσίας των αντικαθεστωτικών της Λιβύης: “Δεν έχουμε πρόβλημα με τις Δυτικές χώρες όπως με τους Ιταλούς και τις γαλλικές και αγγλικές εταιρείες. Όμως ίσως θα έχουμε κάποια πολιτικά ζητήματα με τη Ρωσία, την Κίνα και τη Βραζιλία”.²² Η Κίνα έσπευσε να αναγνωρίσει την αλλαγή καθεστώτος στη Λιβύη, τονίζοντας ότι δεν

εγκαταλείπει τα συμφέροντά της. 75 κινέζικες εταιρείες είχαν ανοιγμένες μπίζνες ως την έναρξη του πολέμου.

Οι εξελίξεις στη Λιβύη έχουν από κάτω άποψη εντείνει τους ανταγωνισμούς αντί να τους επιλύσουν. Δεν είναι συχνό φαινόμενο να πλέει κινέζικη φρεγάτα στη Μεσόγειο. Κι όμως έγινε, με αφορμή τη Λιβύη.²³ Κανείς πλέον δεν αυτοεξαιρείται από τη μοιρασιά της περιοχής. Ο Υπ.Εξ της Τουρκίας, Αχμέτ Νταβούτογλου ήταν ο πρώτος Υπουργός Εξωτερικών του κόσμου που συναντήθηκε με τους αντικαθεστωτικούς στη Βεγγάζη μετά την είσοδό των ανταρτών στην Τρίπολη, παραδίδοντας τους χέρι με χέρι 200 εκατομμύρια δολάρια σε βοήθεια.²⁴ Ακόμη και το Ιράν έσπευσε να τονίσει τη σημασία της βοήθειας που έδωσε στους αντικαθεστωτικούς, και μάλιστα έκανε την πρώτη επίσημη πρόσκληση για επίσκεψή τους στην Τεχεράνη.²⁵

Αν το NATO καταφέρει να επιβάλει τάξη ανάμεσα στις διαφορετικές τάσεις της ηγεσίας των ανταρτών, αν βρει σημείο ισορροπίας ανάμεσα στους αντάρτες της Δυτικής Λιβύης και της Βεγγάζης, και αν τέλος επιτύχει να βγάλει τις ανταγωνιστικές γεωπολιτικές δυνάμεις εκτός Λιβύης, θα έχει να αντιμετωπίσει και το ζήτημα της εσωτερικής μοιρασιάς. Επιδίδονται στο φρικιαστικό “σορ” να μετράνε τους βομβαρδισμούς ανάλογα με τη χώρα για να αξιολογήσουν πόσο σπιβαρά συμμετείχε ο καθένας στον πόλεμο. Τα αποτελέσματα δίνουν πρώτη τη Γαλλία με 33% των βομβαρδισμών.²⁶ Οι Ιταλοί έκαναν το 10% των χτυπημάτων. Αυτό σημαίνει ότι η Γαλλία θα πάρει την πρωτοκαθεδρία από την Ιταλία στο λιβυκό πετρέλαιο; Κάτι τέτοιο πάντως αφήνει να εννοηθεί η γαλλική πολιτική ηγεσία.²⁷

Όλα αυτά εξελίσσονται ενώ ο απλός κόσμος στη Μέση Ανατολή ακόμη δεν έχει πει την τελευταία του λέξη. Οι εργάτες στην Αίγυπτο βρίσκονται στην πρωτοπορία, δίνοντας μαθήματα για το πώς η πάλι για τη δημοκρατία μετατρέπεται σε πάλι για την κοινωνική αλλαγή και ενάντια στον ιμπεριαλισμό. Αλλά τα μαθήματα μόλις ξεκίνησαν και το 2011 δεν είναι παρά ο πρώτος σπασμός στη διαδικασία που έχει ξεκινήσει. Δεν πρέπει να αφήσουμε κανέναν Σαρκοζί, Κάμερον ή Μπεγκλίτ να πισωγυρίσουν αυτό το κύμα.

Γι’ αυτό και δεν έχουμε κανένα λόγο να υποστηρίξουμε την οποιαδήποτε επι-

θετική επιδίωξη της ελληνικής και της κυπριακής κυβέρνησης, από την ανακήρυξη της ΑΟΖ ως τις συμφωνίες με το Ισραήλ και τις μπίζνες για τους υδρογονάνθρακες. Υποστηρίζουμε τους αγώνες που θα τους χαλάσουν τα σχέδια. ■

Σημειώσεις

1. “Στο Ισραήλ τον Σεπτέμβριο ο Πάνος Μπεγλίτης”, *Βήμα*, 9/08/2011.
2. Συνέντευξη στην *Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία*, 28/08/2011.
3. “Αυστηρό μήνυμα Μπεγλίτη προς την Τουρκία”, *Τα Νέα*, 25/08/2011.
4. “Πολύφερνη νύφη το κυπριακό «οικόπεδο 12»”, *Τα Νέα*, 27/08/2011.
5. “Λίβανος κατά της συμφωνίας Κύπρου - Ισραήλ για ΑΟΖ”, *Καθημερινή*, 23/06/2011.
6. Bilal Y. Saab και Nicholas Blanford, “Seeing Red Along the Blue Line”, *Foreign Policy*, 29/07/2011.
7. “Απόρρητα έγγραφα των ΗΠΑ για το φυσικό αέριο αποκαλύπτει το Wikileaks”, *Φιλελεύθερος*, 23/08/2011.
8. “Κάνουν την Κύπρο... Αφγανιστάν”, *Ο Πολίτης Online*, 21/08/2011.
9. “Στήριξη Μόσχας στην Κύπρο για την ΑΟΖ”, *Καθημερινή*, 22/08/2011.
10. “Cairn seeks oil and gas off Lebanon”, *Independent*, 24/08/2011.
11. “Τρεις όρους στη Λευκωσία θέτει η ισραηλινή Delek”, *Καθημερινή (Κύπρου)*, 28/08/2011.
12. “Αίγυπτος: οργή ενάντια στο Ισραήλ”, *Εργατική Αλληλεγγύη*, 24/08/2011.
13. “Israelis Hit Gaza and Militants Fire Rockets After Deadly Attacks”, *NY Times*, 19/08/2011.
14. “Iran to dispatch submarine, warship to Red Sea again”, *Haaretz*, 30/08/2011.
15. Christopher Preble, “Early lessons from Libya”, *Cato Institute*, 22/08/2011.
16. Νασίμ Αλάτρας, “Δεξί χέρι του Καντάφι + πράκτορας της CIA + στρατηγός των αντικαθεστωτικών (:)”, *Ελευθεροτυπία*, 31/08/2011.
17. Richard Haas, “Libya now needs boots on the ground”, *Financial Times*, 22/08/2011.
18. “Warning Against Wars Like Iraq and Afghanistan”, *NY Times*, 25/02/2011.
19. tinyurl.com/3o9vvar
20. tinyurl.com/3tszoxd
21. “EU Embargo On Syrian Oil Would Hit Italy Hardest”, *Dow Jones Newswires*, 25/08/2011.
22. “China looks to protect its assets in a post-Gaddafi Libya”, *Guardian*, 23/08/2011.
23. “China evacuates 12,000 from Libya, sends frigate”, *Reuters*, 12/02/2011.
24. “Ankara'nin Libya acelesi”, *Cumhuriyet*, 24/08/2011.
25. “Iran invites Libya rebel chief to Tehran, statement says”, *Now Lebanon*, 1/09/2011.
26. tinyurl.com/3kawzn9
27. “French want Total control of Libyan oil”, *Russia Today*, 24/08/2011.

Η Νορβηγική προειδοποίηση

Στις 22 Ιούλη ο Αντερς Μπρέιβικ εκτέλεσε 69 νεολαίους του Εργατικού Κόμματος της Νορβηγίας στην κατασκήνωση στο νησί Οτόγια, ενώ άλλοι εννέα έχασαν τη ζωή τους στη βομβιστική επίθεση σε κυβερνητικό κτίριο στο Όσλο. Αυτό το φρικιαστικό έγκλημα προκάλεσε παγκόσμιο σοκ. Τα ΜΜΕ βιάστηκαν να μιλήσουν για την 11η Σεπτέμβρη της Νορβηγίας και να το καταλογίσουν σε «ισλαμιστές τρομοκράτες» εξαιτίας της εμπλοκής της χώρας στο πόλεμο στο Αφγανιστάν. Όταν οι συνδέσεις του Μπρέιβικ με τους νεοναζί έγιναν γνωστές με το βίντεό του που ανέβασε στο διαδίκτυο, λίγο πριν τις επιθέσεις και με το «Μανιφέστο» των 1500 σελίδων, τα ΜΜΕ μίλησαν για «παρανοϊκό δολοφόνο που έδρασε μόνος του».

Ισλαμοφοβία, το νέο πρόσωπο του ρατσισμού

Το δολοφονικό έργο του Μπρέιβικ ήταν ο ώριμος καρπός της ισλαμοφοβίας, της νέας ρατσιστικής εκστρατείας που ξεδιπλώθηκε μετά την 11η Σεπτέμβρη 2001 στα πλαίσια του λεγόμενου «πολέμου κατά της τρομοκρατίας». Μπορεί στη περίοδο του ψυχρού πολέμου οι ΗΠΑ και το ΝΑΤΟ να έβρισκαν πολύτιμους συμμάχους στους ισλαμιστές «μαχητές της ελευθερίας» όπως τους αποκαλούσε ο Ανδρέας Ανδριανόπουλος όταν πολεμούσαν τότε κατά των σοβιετικών στο Αφγανιστάν, μετά το 2001 όμως, η δαιμονοποίηση τους ήταν απροκάλυπτη.

Ο ρατσισμός κατά των μουσουλμάνων πήρε πρωτοφανείς διαστάσεις για να δικαιολογηθούν έτσι οι ιμπεριαλιστικές εκστρατείες ως νέες «σταυροφορίες της πολιτισμένης Δύσης κατά των τρομοκρατών του Ισλάμ». Οι επεμβάσεις στο Αφγανιστάν, στο Ιράκ, ο αποκλεισμός της Γάζας μετά την εκλογική νίκη της Χαμάς συνοδεύτηκαν από μια κλιμάκωση των επιθέσεων σε βάρος των μου-

Ο Πέτρος Κωνσταντίνου εξηγεί γιατί, μετά το φρικτό έγκλημα του Μπρέιβικ, το αντιρατσιστικό και αντιφασιστικό κίνημα έχει επείγοντα χαρακτήρα.

σουλμάνων μεταναστών. Κρατούμενοι στέλνονται χωρίς δίκες στο Γκουαντάναμο ακόμη και μετά από απαγωγές και φυλακίσεις της CIA και της βρετανικής MI6, με κάποιους ακόμη να «σταθμεύουν» με τις διαβόητες μυστικές πτήσεις στην Αίγυπτο όπου βασανίζονται άγρια στις φυλακές του δικτάτορα Μουμπάρακ.

Στη Νορβηγία, η νεολαία του κυβερνητικού Εργατικού Κόμματος είχε διαφωνήσει ανοιχτά με την πολιτική της συμμετοχής στις ιμπεριαλιστικές εκστρατείες του ΝΑΤΟ στο Αφγανιστάν και στη Μ.Ανατολή. Νορβηγοί στρατιώτες βρίσκονται ακόμη στο Αφγανιστάν και οι νεολαίοι απαιτούσαν την αποχώρησή τους συμμετέχοντας σε αντιπολεμικές διαδηλώσεις. Δείγμα της αριστερής στάσης της ήταν και η εκδήλωση τιμής στους νορβηγούς της διεθνούς ταξιαρχίας που πολέμησε στο πλευρό των δημοκρατών κατά των φασιστών στον Ισπανικό Εμφύλιο το 1936.

Ο Μπρέιβικ χτύπησε την νεολαία του Εργατικού Κόμματος διότι της καταλόγιζε φιλία με τους μουσουλμάνους Παλαιστίνιους και μίσος κατά του Ισραήλ. Οι φασίστες στην Ελλάδα είχαν την φωτογραφία του Μπρέιβικ με σολή μασόνου ως απόδειξη ότι καμία σχέση δεν έχει με το νεοναζισμό με δοσμένο το μίσος του Χίτλερ κατά των εβραίων. Πρόκειται για προπέτασμα καπνού που δεν μπορεί να κρύψει ότι η ισλαμοφοβική στροφή των φασιστικών ρευμάτων κατά των αράβων και των μουσουλμάνων έχει μετατρέψει τους νεοναζί σε ένθερμους υποστηρικτές του Ισραήλ «ως αναχώματος κατά των μουσουλμάνων». Ωστόσο, δεν έχουν αποποιηθεί και τον αντισημι-

τισμό. Διαβόητο σε αυτή τη στροφή ήταν άλλωστε το Κόμμα των Ολλανδών νεοφασιστών του Γκέερντ Βίλντερς.

Αντίστοιχες αντιμουσουλμανικές «ανησυχίες» μέχρι πλήρους συμφιλίωσης με το δολοφονικό χέρι του Ισραήλ στη Μ.Ανατολή είχαν άλλωστε και οι Νορβηγοί ακροδεξιοί του Κόμματος της Προόδου απ' όπου αποχώρησε ο Μπρέιβικ καταλογίζοντας τον «αδράνεια». Ένα κόμμα που κατάφερε να καταλάβει την δεύτερη θέση στη Βουλή της Νορβηγίας με επίμονη προσπάθεια να εμφανιστεί ως «μη φασιστικό».

Η ισλαμοφοβία πήρε νέα ορμή με την κλιμάκωση των επιθέσεων κατά των μεταναστών στη περίοδο του ξεσπάσματος της καπιταλιστικής κρίσης. Ήταν το εφαλτήριο πάνω στο οποίο πάτησαν για να ανέβουν μια σειρά από φασιστικά ρεύματα στην Ευρώπη, σε περίοδο όπου οι κυρίαρχες πολιτικές των κυβερνήσεων άρχισαν ανοιχτά να νομιμοποιούν τον αντιισλαμικό ρατσισμό. Σε χώρες της ΕΕ οι κυβερνήσεις παίζουν το χαρτί του ρατσισμού για να αποπροσανατολίσουν την οργή που δημιουργούν οι πολιτικές της άγριας λιτότητας, των περικοπών και της ανεργίας.

Ο Σαρκοζί απαγορεύει το χιτζάμπ στις γυναίκες την ώρα που η ιδεολογική εκστρατεία έρχεται να διακηρύξει την «ανωτερότητα» της ευρωπαϊκής χριστιανικής κουλτούρας έναντι της μουσουλμανικής. Τα στερεότυπα που χρησιμοποίησαν οι αποικιοκράτες για να δικαιολογήσουν το μακελειό του Α' Παγκόσμιου Πολέμου, το μοίρασμα και το ξαναμοίρασμα των αποικιών, επανέρχονται. Η Μέρκελ, μίλησε απροκάλυπτα για «αποτυχία της πολυπολιτισμικής κοι-

Μεγάλη αντιφασιστική διαδήλωση στο Όσλο μετά τη σφαγή της Οτόγια.

νωνίας» και υπενθύμισε ότι για την Γερμανία οι μετανάστες ανήκαν πάντα στην κατηγορία των «φιλοξενούμενων εργατών» και όχι των μονίμως εγκατεστημένων πολιτών!

Ο Κάμερον ήταν ακόμη πιο προκλητικός μιλώντας το Φλεβάρη σε συνέδριο για τις πολιτικές ασφάλειας: «Ο κρατικός πολυπολιτισμός έχει εκθρέψει την ακραία ιδεολογία και οδήγησε στην άνοδο του ισλαμικού εξτρεισμού». Πίσω από αυτά βέβαια εποφθαλμιούσε να βάλει χέρι σε κοινωνικές υπηρεσίες και στην εκπαίδευση, ενώ την ίδια ώρα η φασιστική οργάνωση EDL έβγαζε τις συμμορίες στους δρόμους με επιθέσεις και εμπρησμούς τζαμιών. Πρόκειται για την οργάνωση-πρότυπο του Μπρέιβικ.

Οι φίλοι του Μπρέιβικ στην Ελλάδα...

Το μακελειό στη Νορβηγία ήταν ένα έγκλημα σταθμός στην ιστορία της φασιστικής τρομοκρατίας που προειδοποιεί με δραματικό τρόπο για την ανάγκη η αριστερά να δώσει την σύγκρουση με το νεοναζισμό χωρίς ταλαντεύσεις. Άλλωστε τα θύματα της επίθεσης δεν ήταν μετανάστες αλλά οι υποστηρικτές τους. Η στοχοποίηση της αριστεράς, των μαρξιστών που στηρίζουν την πολυπολιτισμική κοινωνία, για πρώτη φορά πέρασε από τα λόγια στα έργα, δείχνοντας ότι κάθε άλλο παρά ακίνδυνα κηρύγματα ακραίων χριστιανών ή “πατριωτών” είναι οι αντισλαμικές κραυγές. Όταν οι φασίστες μιλάνε και στην Ελλάδα για

τους «θολοκουλτουριάρηδες» μαρξιστές, αναπαράγουν ακριβώς την ίδια ρητορική του Μπρέιβικ.

Το έγκλημα στη Νορβηγία είναι μια προειδοποίηση μέχρι πού μπορούν να φτάσουν οι κήρυκες της ισλαμοφοβίας. Στη Ελλάδα δεν μας είναι άγνωστοι. Ο ίδιος ο Μπρέιβικ στον κατάλογο των διεθνών φίλων του τούς καταγράφει: ΛΑ.Ο.Σ, Ελληνικό Μέτωπο (Μάκης Βορίδης), Χρυσή Αυγή. Επίσης το 2002 ένας νεοναζί από την Ελλάδα συμμετείχε στην ιδρυτική συνάντηση στο Λονδίνο της ομάδας των «Ναϊτών Ιπποτών». Είναι μέλος της ομάδας διερεύνησης στόχων για εκτέλεση ανάμεσα σε μαρξιστές και οπαδούς του πολυπολιτισμού!

Η ισλαμοφοβία στην Ελλάδα πήρε ώθηση όταν επί ΝΔ, με τον Βουλγαράκη υπουργό Δημόσιας Τάξης, το 2005 οργανώθηκαν οι απαγωγές 28 Πακιστανών. Ο Βουλγαράκης έστειλε κλιμάκιο της Αστυνομίας για να ελέγξουν τους

Όταν οι φασίστες μιλάνε και στην Ελλάδα για τους «θολοκουλτουριάρηδες» μαρξιστές, αναπαράγουν ακριβώς την ίδια ρητορική του Μπρέιβικ

μετανάστες που προσεύχονταν σε υπόγειους λατρευτικούς χώρους στιγματίζοντας τους ως «κέντρα» της Αλ Κάιντα. Τότε αυτή η εκστρατεία δέχτηκε πλήγμα από το κίνημα που συμπαραστάθηκε στους Πακιστανούς και στον πρόεδρο της Κοινότητάς τους Τζαβέντ Ασλάμ που είχε αποκαλύψει τις απαγωγές. Ακόμη και η κοινοβουλευτική αντιπολίτευση ζήτησε εξεταστική επιτροπή στη Βουλή. Αργότερα στη περίοδο πτώσης της ΝΔ, μετά την εξέγερση του Δεκέμβρη 2008, η ισλαμοφοβία επανέρχεται με την υπόθεση σκισίματος του Κορανού από αστυνομικούς, αλλά ξανά η απάντηση τόσο από τη Πακιστανική Κοινότητα όσο και από την αριστερά δεν άφησε περιθώρια στη κυβέρνηση. Την ίδια περίοδο, οι φασίστες σηκώνουν το ζήτημα να μην γίνει τζαμί στο Βοτανικό ενώ υπάρχουν οι πρώτες επιθέσεις σε τζαμιά.

Τη σκντάλη πήρε το ΠΑΣΟΚ από τη ΝΔ που βιαστικά έβαλε την υπόθεση των απαγωγών στο ψυγείο. Παλιότερα το ΠΑΣΟΚ είχε διαφορετική στάση. Χαρακτηριστικές ήταν οι τοποθετήσεις στελεχών του στο ΕΚΑ, το 1992-1997, με αποφάσεις που απαιτούσαν ξεκάθαρα από την κυβέρνηση να κλείσουν τα Γραφεία της Χρυσής Αυγής και η ομόθυμη φασιστοφυλλάδα και να σταματήσει κάθε κάλυψη τους από την Αστυνομία, την περίοδο που οι νεοναζί χτυπούσαν μέλη του ΣΕΚ (τότε ΟΣΕ) και είχαν φτάσει στην απόπειρα δολοφονίας του Δημήτρη Κουσουρή.

Από τότε, όμως, προχώρησε πολύ η

Αντιφασιστική κινητοποίηση στα Κάτω Πατήσια στις 28 Μάη 2011.

προσαρμογή του ΠΑΣΟΚ στον δεξιό κατήφορο της ευρωπαϊκής σοσιαλδημοκρατίας. Στη Γαλλία, ο Μιτεραν είχε δει την εμφάνιση του Λεπέν σαν ευκαιρία για διάσπαση της δεξιάς. Η τότε πρωθυπουργός Εντιθ Κρέσσον προχώρησε σε απελάσεις μεταναστών όπως απαιτούσε το Εθνικό Μέτωπο του Λεπέν. Το Γαλλικό Σοσιαλιστικό Κόμμα πλήρωσε ακριβώς εκείνες τις επιλογές όταν το 2002 ο Λιονέλ Ζοσπέν ήρθε τρίτος στις Προεδρικές εκλογές πίσω από τον Σιρακ και τον Λεπέν.

Στην Ελλάδα, ο εκλεκτός του Λεπέν, Μάκης Βορίδης βρήκε στέγη στο ΛΑΟΣ αλλά αυτό δεν εμποδίζει το ΠΑΣΟΚ του Γ. Παπανδρέου να συνεργάζεται ανοιχτά με αυτά τα κατακάθια.

Το ΛΑ.Ο.Σ πλέον λειτουργεί σαν το μαύρο δεκανίκι για την επιβολή των μέτρων του Μνημονίου και του Μεσοπρόθεσμου. Προσπαθεί συνειδητά να μετατρέψει την οργή του κόσμου σε φόβο και υστερία κατά των μεταναστών αλλά και κατά των αριστερών που ανοίγουν την κόντρα με το ρατσισμό. Η στοχοποίηση συνδικαλιστών της αριστεράς, φοιτητών των ΕΑΑΚ, η στήριξη του στη καταστολή και ιδιαίτερα τις μέρες της Πανεργατικής Απεργίας στις 28-29 Ιούνη στο Σύνταγμα, η στήριξη στους φασίστες συνδικαλιστές της ΕΘΕΛ είναι χαρακτηριστικά δείγματα.

Αναμφισβήτητα, όμως, την πρώτη θέση ανάμεσα στους φίλους του Μπρέιβικ στην Ελλάδα κατέχουν οι νεοναζί της Χρυσής Αυγής. Όχι μόνο για λόγους ιδεολογικής συγγένειας αλλά κυρίως για την οργάνωση δολοφονικών επιθέσεων.

Αποκορύφωμα ήταν βέβαια το ρατσιστικό πογκρόμ στις 12 Μάη στο κέντρο της Αθήνας. Με πρόσχημα την «εγκληματικότητα» οι μπράβοι της Χρυσής Αυγής έπιασαν δουλειά μαζί με τη ΕΛΑΣ και επιχειρήσαν να σπείρουν το τρόμο με μαχαίρώματα και επιθέσεις ροπαλοφόρων.

Η Αστυνομία και οι επιχειρήσεις σκούπα φτάνουν ξανά μέχρι τις δολοφονίες. Ένας μετανάστης έχασε τη ζωή του στα κρατητήρια του Ελληνικού όταν οι μπάτσοι αρνήθηκαν να το μεταφέρουν στο νοσοκομείο και πέθανε αβοήθητος. Τα ίδια τα Αστυνομικά Τμήματα δεν παραλαμβάνουν πλέον καταγγελίες μεταναστών για ρατσιστικές επιθέσεις.

Την ώρα που ο Έβρος μένει χωρίς πυρόσβεση ή αντιπλημμυρικά έργα και έτσι το καλοκαίρι καίγεται και το χειμώνα βουλιάζει στα νερά, λεφτά υπάρχουν μόνο για να φτιαχτεί Φράχτης χιλιόμετρων! Λεφτά υπάρχουν για να φτιαχτούν στρατόπεδα συγκέντρωσης αλλά όχι για να μείνουν ανοιχτοί οι παιδικοί σταθμοί των Δήμων και να δουλέψουν οι συμβασιούχοι!

Η κυβέρνηση έτρεξε να στηρίξει την επέμβαση του ΝΑΤΟ στη Λιβύη παρέχοντας στήριξη στους αεροπορικούς βομβαρδισμούς και διευκολύνσεις με τη βάση της Σούδας να λειτουργεί σαν ορμητήριο αλλά και σαν σταθμός ενάντια στους μετανάστες. Η FRONTEX έχει απλώσει τη δολοφονική της δράση της από το Αιγαίο μέχρι το Λιβυκό μετατρέποντας τα περάσματα των συνόρων σε παγίδες θανάτου για χιλιάδες κατατρεγμένους πρόσφυγες.

Η Αριστερά κατά της Ισλαμοφοβίας

Σε αυτές τις συνθήκες και με το «καμπανάκι» Μπρέιβικ η αριστερά χρειάζεται να πάρει να υποτιμάει την φασιστική απειλή. Η αριστερά τολμηρά χρειάζεται να κοντράρει την ατζέντα της ισλαμοφοβίας. Να συνδέσει τους αγώνες ενάντια στα Μνημόνια κυβέρνησης-ΕΕ-ΔΝΤ με τους αγώνες ενάντια στα ρατσιστικά μέτρα. Για να νικήσουν άλλωστε χρειάζεται να δώσουν απάντηση στη πολιτική και ιδεολογική επίθεση της άρχουσας τάξης, που παίζει το χαρτί του ρατσισμού.

Η αριστερά κερδίζει όταν συνδέει τον αγώνα ενάντια στο φασισμό με τον αγώνα ενάντια στο ρατσισμό και όχι όταν τον διαχωρίζει. Δεν αφήνουμε έτσι καμία χαραμάδα για να περνάει η διάσπαση ντόπιων και μεταναστών, νομίμων-παρانونών, όλα τα ιδεολογήματα που τροφοδοτούν τους φασίστες. Αντίθετα, τους φράζουμε το δρόμο και κάνουμε την αριστερά πόλο έλξης της διαμαρτυρίας και της οργής κλείνοντας το δρόμο να μετατραπεί σε φόβο και μίσος κατά των μεταναστών, ιδιαίτερα των μουσουλμάνων.

Κομμάτι αυτής της προσπάθειας είναι η απόρριψη της ατζέντας για το «ιστορικό και εμπορικό κέντρο της Αθήνας» που είναι γεμάτη με ρατσιστικές αθλιότητες: για την εγκληματικότητα (καθώς δεν αναζητά τις αιτίες γέννησης της στη φτώχεια, την ανεργία και την εξαθλίωση που σκορπά η καπιταλιστική διαχείριση της κρίσης) και για την στοχοποίηση των μεταναστών ως υπαίτιους της υποβάθμι-

σης (απαλλάσσοντας την πολιτική των περικοπών, των απολύσεων, της διάλυσης των υπηρεσιών πρόνοιας, της παιδείας και της υγείας).

Η μάχη ενάντια στις ναζιστικές συμμορίες δεν μπορεί να δοθεί με «ομάδες κρούσης» των αντιφασιστών που χτυπάνε τους φασίστες σε ατομικό επίπεδο. Η εμπειρία της αντίστοιχης τακτικής του ΚΚ Γερμανίας στο μεσοπόλεμο είναι χαρακτηριστική της αδυναμίας μιας τέτοιας τακτικής να σταματήσει την άνοδο των ναζί. Μπορούμε να τους σταματήσουμε με την κινητοποίηση της πλειοψηφίας του κόσμου της αντίστασης που οργανώνει συλλογικά τις μάχες του μέσα από τα συνδικάτα, τους φοιτητικούς συλλόγους, τις οργανώσεις του. Οι μαθητές είχαν κατεβάσει μαζικά τα σχολεία όταν οι χρυσανγίτες χάραξαν αγκυλωτό σταυρό στο μέτωπο μαθήτριας. Για να είναι με άδειες παραμονής και πρόσβαση στα σχολεία και τα νοσοκομεία εκατοντάδες χιλιάδες μετανάστες, έπαιξαν ρόλο συνδικάτα όπως της ΟΑΜΕ, της ΔΟΕ, της ΕΙΝΑΠ που έδωσαν τη μάχη της νομιμοποίησης.

Η αντίσταση μπορεί να νικήσει!

Οι κινητοποιήσεις του αντιρατσιστικού κινήματος αλλά και των ιδίων των εργαζόμενων κατά του Μνημονίου, όπως και οι καταλήψεις στις πλατείες έδειξαν ότι υπάρχει μια τεράστια δύναμη που μπορεί να κλείσει το δρόμο στην άνοδο των φασιστών του ΛΑΟΣ και της Χρυσής Αυγής.

Έτσι, έφτασαν οι Αφγανοί πρόσφυγες μετά από μια καμπάνια σχεδόν ένα χρόνο κατασκήνωσης στα Προπύλαια, 60 ημερών απεργία πείνας, συμμετοχής σε Πανεργατικές διαδηλώσεις και φοιτητικές συνελεύσεις, να μην λυγίσουν στις απειλές και να αναγκάσουν την κυ-

βέρνηση να υποχωρήσει, να συγκροτήσει επιτροπές και να δώσει άσυλο σε δεκάδες σπάζοντας μια ρατσιστική παράδοση δώδεκα χρόνων μηδενικής απόδοσης ασύλου. Το πανεπιστημιακό άσυλο βρήκε την καλύτερη δικαίωση του στον αγώνα αυτό, ενώ ο Αδωνις Γεωργιάδης έμεινε με τους αφρούς στο στόμα.

Η συμπαράσταση στην απεργία πείνας των τριακοσίων μεταναστών έδειξε πόσο πλατιά είναι η διάθεση για να δοθεί μάχη για την νομιμοποίηση των μεταναστών. Το πογκρόμ των φασιστών στο κέντρο της Αθήνας ξέσπασε οργή. Διοργανώθηκαν μια σειρά πετυχημένων κινητοποιήσεων. Πρώτα έξω από τη συνεδρίαση του Δημοτικού Συμβουλίου της Αθήνας στις 16/5 και μετά στα Πατήσια, τη Πλατεία Βικτωρίας και την Πλατεία Αμερικής, βάζοντας φρένο στο άπλωμα της δράσης των φασιστικών συμμοριών στη περιοχή. Η Πλατεία Συντάγματος όπως και όλες οι Πλατείες, στις συνελεύσεις τους πήραν αποφάσεις ενάντια στη παρουσία των φασιστών. Μάλιστα στο Σύνταγμα διοργανώθηκε αγώνας κρίκετ από τη Πακιστανική Κοινότητα ξεσηκώνοντας ενθουσιασμό, ενώ το μπλοκ της Ένωσης Μεταναστών Εργατών υποδέχτηκαν με ενθουσιασμό οι απεργοί και οι καταληψίες του Συντάγματος τόσο στις 15 όσο και στις 28 Ιούνη.

Η εκδήλωση της ΚΕΕΡΦΑ στη Τεχνόπολη στο Γκάζι «καλλιτέχνες, μουσικοί και ακτιβιστές ενάντια στο ρατσισμό και τους νεοναζί» έδειξε ότι υπάρχει τεράστια διάθεση για οργανωμένη δράση και συμμετοχή χιλιάδων νέων αγωνιστών. Αυτό έδειξε άλλωστε η κοινή δράση και μέσα στο καλοκαίρι με τις λαϊκές συνελεύσεις στην Αργυρούπολη-Ελληνικό και στο Παγκράτι να κάνουν τις συνδέσεις και να πρωτοστατούν στις αντι-

δράσεις απέναντι στις ρατσιστικές και φασιστικές προκλήσεις.

Η εργατική τάξη ενωμένη μπορεί να δώσει όλες τις μάχες και να τους σταματήσει και καλύτερη απόδειξη είναι οι μετανάστες που βρίσκονται ξανά και ξανά στις Πανεργατικές Απεργίες. Αυτό το φθινόπωρο σε κάθε εργασιακό χώρο, σχολείο και σχολή, σε κάθε γειτονιά, μέσα στους αγώνες ενάντια στις απολύσεις, στα κλεισίματα, τις περικοπές βάζουμε πλάι-πλάι τα αντιρατσιστικά και αντιφασιστικά αιτήματα.

Μπορούμε να χτίσουμε παντού πλατιές και μαζικές επιτροπές της Κίνησης Ενωμένοι Ενάντια στο Ρατσισμό και τη Φασιστική Απειλή με κόσμο που θέλει να οργανωθεί και να δώσει τη μάχη κόντρα στα ρατσιστικά μέτρα της κυβέρνησης.

Πολύ πιο θαρρετά απαιτούμε τη νομιμοποίηση των μεταναστών και άσυλο στους πρόσφυγες. Δεν θέλουμε στρατόπεδα συγκέντρωσης, φράχτη στον Έβρο και ρατσιστικές επιχειρήσεις σκούπα.

Θέλουμε να στείλουμε ξανά στους υπονόμους της ιστορίας τους ομογάλακτους του Μπρέιβικ, τους ισλαμοφοβους νεοναζί που ντύνονται με την ελληνική σημαία και φοράνε το προσωπείο του πατριώτη, ενώ στη πράξη είναι απόγονοι των ταγματασφαλιτών συνεργατών του Χίτλερ και της χούντας.

Για αυτό παλεύουμε για να διώξουμε τους φασίστες από τους δρόμους και να κλείσουν τα γραφεία-ορμητήρια.

Η Νορβηγία μας έστειλε μια τελευταία προειδοποίηση για το που οδηγεί η ανοχή στους φασίστες.

Θέλουμε τα σύνορα να είναι ανοιχτά για τους πρόσφυγες των εξεγέρσεων της Μ.Ανατολής που φέρνουν τον αέρα της σύγκρουσης με το σύστημα του πολέμου και του κέρδους.

Η καλύτερη δικαίωση για το αντιρατσιστικό κίνημα άλλωστε είναι η προοπτική να νικήσουν οι αραβικές επαναστάσεις και να απλωθούν σαν θύελλα μέσα στην Ευρώπη σαρώνοντας το σάπιο σύστημα που γεννάει τη κρίση, τη φτώχεια και το πόλεμο. Η αριστερά και ιδιαίτερα η αντικαπιταλιστική πρωτοστατώντας στο χτίσιμο του αντιρατσιστικού κινήματος και συνδέοντας το με τις μεγάλες μάχες των εργαζόμενων και των φοιτητών ενάντια στα μέτρα της κυβέρνησης ανοίγει το δρόμο της ελπίδας και φράζει το αδιέξοδο της απελπισίας στο οποίο επενδύουν οι φασίστες με το τρόμο. ■

3 Σεπτέμβρη: η διαδήλωση που εμπόδισε τους ρατσιστές του EDL (English Defence League) να βαδίσουν στο Ανατολικό Λονδίνο.

Επιστημονικά αντίδοτα στην ισλαμοφοβία

**Ο Πάνος Γκαργκάνας παρουσιάζει
ένα νέο βιβλίο για τον “Χρυσό Αιώνα
των Αραβικών Επιστημών”.**

Ανατομική περιγραφή του ματιού σε σύγγραμμα του Hunayn ibn Ishaq το 860.

Η πολύνεκρη φασιστική επίθεση στη Νορβηγία έφερε αναγκαστικά στο προσκήνιο τα θέματα της ισλαμοφοβίας. Όσες προσπάθειες κι αν έγιναν για να παρουσιαστεί ο δολοφόνος Μπρέιβικ σαν μοναχική διαταραγμένη προσωπικότητα, η επιμονή του να αυτοπροβάλλεται ως σύγχρονος σταυροφόρος που επιχειρεί να σώσει την χριστιανική Ευρώπη από την «εισβολή» του ισλάμ ανάγκασε όλες τις πολιτικές δυνάμεις της «γηραιάς ηπείρου» να τοποθετηθούν.

Το έγκλημά του ήταν τόσο φρικαλέο ώστε ακόμα και η ακροδεξιά προσπάθησε να πάρει αποστάσεις, έστω κι αν τα αντανάκλαστα στελεχών της σε πολλές χώρες (Γαλλία, Ιταλία, Αυστρία) ήταν να δηλώσουν ότι «πολλά από αυτά που λέει ο Μπρέιβικ είναι σωστά». Όμως, το γεγονός ότι κραυγαλέοι ρατσιστές αναγκάζονται να αναδιπλωθούν, δεν σημαίνει ότι έπαψαν να υπηρετούν μια εκστρατεία που «δεν τολμάει να πει το όνομά της».

Οι προσπάθειες να ζωγραφιστεί το ισλάμ με τα πιο μελανά χρώματα μιας «σκοτεινής απειλής» δεν πρόκειται να σταματήσουν, γιατί υπηρετούν πολλαπλές πολιτικές σκοπιμότητες – από τη συκοφάντηση των μουσουλμάνων μεταναστών στις ευρωπαϊκές μητροπόλεις μέχρι την κάλυψη των ιμπεριαλιστικών επεμβάσεων στο Αφγανιστάν, στο Ιράκ, στη Σομαλία, στην Τσετσενία, στις επαρχίες των Ουιγούρων στην Κίνα, τώρα και στη Λιβύη. Όσο ο Καντάφι προσπαθούσε να πείσει τη Δύση να προτιμήσει το καθεστώς του απέναντι στους εξεγερμένους, μιλούσε για «ισλαμιστές τρομοκράτες» που θα χτυπάνε την Ευρώπη από τη Λιβύη αν επικρατήσουν. Τώρα που ο Καντάφι καταρρέει, είναι το ίδιο το NATO που ανησυχεί για «ανεξέλεγκτα ισλαμιστικά στοιχεία στη διάδοχη κατάσταση» και είναι βέβαιο ότι θα χρησιμοποιήσει αυτό το πρόσχημα για να κλιμακώσει την επέμβασή του περνώντας από την εναέρια στην επίγεια δράση.

Οι προπαγανδιστικές ανάγκες των ιμπεριαλιστικών πολέμων και του ρατσισμού έχουν να αντλήσουν πυρομαχικά από μια παράδοση που πηγαίνει πολύ πίσω. Οι προκαταλήψεις που ταυτίζουν το ισλάμ με τον σκοταδισμό και την υπανάπτυξη έχουν ευρωπαϊκές ρίζες που απλώνονται πίσω στον 20ο και τον 19ο αιώνα. Και αν μιλάμε για την Ελλάδα, η κυρίαρχη ιδεολογία πάντα είχε σαν συστατικό της την αντιμετώπιση του «προαιώνιου εχθρού» από την ανατολή.

Ένα βιβλίο που κυκλοφόρησε στα αγγλικά την περασμένη χρονιά έρχεται να βοηθήσει στην κατάρριψη αυτών των πλαστών στερεότυπων. Έχει τίτλο «*Ιχνηλάτες*» (Pathfinders) και υπότιτλο «*Ο Χρυσός Αιώνας των Αραβικών Επιστημών*». Ήδη ο υπότιτλος προκαλεί: υπήρξε άραγε ανάπτυξη των επιστημών στον αραβικό κόσμο και μάλιστα τέτοια που να αξίζει να ονομαστεί χρυσός αιώνας; Κι όμως, οι σελίδες του βιβλίου δεν αφήνουν κανένα περιθώριο για αμφιβολία.

Ο συγγραφέας του βιβλίου, ο καθηγητής Θεωρητικής Φυσικής στο Πανεπιστήμιο του Σάρεϊ στην Αγγλία **Jim Al-Khalili**, εξηγεί εισαγωγικά ότι δεν πιστεύει στο διαχωρισμό της επιστήμης σε χριστιανική, βεζραϊκή ή μουσουλμανική, ούτε σε ευρωπαϊκή ή ασιατική. Διάλεξε τον όρο «αραβική» απλά για να υποδηλώσει ότι ερευνά την ανάπτυξη των επιστημών σε μια συγκεκριμένη ιστορική περίοδο και περιοχή όπου η αραβική ήταν η γλώσσα

στην οποία έγραψαν οι άνθρωποι που υπηρέτησαν τις επιστήμες όταν ανθούσε το ισλάμ από τις ακτές του Ατλαντικού μέχρι τα βάθη της Ασίας, περίπου από το 750 μέχρι το 1250.

Με την έρευνά του αυτή, ο συγγραφέας μάς δίνει μια εμπεριστατωμένη εικόνα για τη γέφυρα που αποτέλεσε η «ισλαμική Αναγέννηση» στην εξέλιξη των επιστημών από τους αρχαίους ελληνιστικούς χρόνους στις σύγχρονες επιστημονικές επαναστάσεις του Κοπέρνικου, του Γαλιλαίου και του Νεύτωνα. Το βιβλίο λειτουργεί σαν ένας μεγεθυντικός φακός πάνω στις ήδη γνωστές αναφορές στη συμβολή των λογίων του μουσουλμανικού κόσμου στη μεσαιωνική εποχή.

Γράφει ο **Ευτύχης Μπιστάκης** στο κλασικό του βιβλίο για την **«Εξέλιξη των Θεωριών της Φυσικής»**:

«Επικρατεί η αντίληψη ότι ο χριστιανικός Μεσαίωνας ήταν μια εποχή καθολικά σκοτεινή. Ειδικότερα, ότι Μεσαίωνας και επιστημονική πρόοδος είναι έννοιες ασυμβίβαστες. Ότι, όπως γράφει ο Rene Taton, πιστεύεται ότι το “ελληνικό θάυμα” λησμονήθηκε και ξεθαύτηκε από τους Ουμανιστές της Αναγέννησης. Η άποψη αυτή, κατά τον γάλλο ιστορικό της επιστήμης, αντιφάσκει με την πραγματική ιστορία.

Είναι γεγονός ότι μετά την κατάρρευση της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας υπήρξε μια συνολική οπισθοδρόμηση και ειδικότερα στα γράμματα, στις επιστήμες και στη φιλοσοφία. Όπως σημειώνει ο Th. Kuhn, μέχρι τον 7ο αιώνα οι Ευρωπαίοι δεν είχαν πρόσβαση στην αρχαία ελληνική επιστήμη. Ο Ευκλείδης ήταν γνωστός μόνο σε μια μη πλήρη λατινική μετάφραση από τον Βοήθιο. Ο Πτολεμαίος ήταν εντελώς άγνωστος. Από το έργο του Αριστοτέλη ήταν γνωστά μόνο λίγα έργα λογικής. Η επιστήμη είχε παραμεληθεί. Η εκκλησία ήταν αρχικά εχθρική προς τις επιστήμες. Αλλά όταν στην Ευρώπη η επιστήμη βρισκόταν στο ναδίρ, στο Ισλάμ πραγματοποιούνταν μια μεγάλη Αναγέννηση. Οι Άραβες ανασυγκρότησαν την αρχαία επιστήμη, μεταφράζοντας αρχικά κείμενα ελλήνων από τα συριακά στα αραβικά. Οι ίδιοι προώθησαν τα μαθηματικά, την αστρονομία, την οπτική, τη χημεία κλπ. Η χριστιανική Ευρώπη γνώρισε την αρχαία επιστήμη από τους Άραβες, συνήθως από αραβικές μεταφράσεις (το Αλμαγέστη [το κλασικό έργο του Πτολεμαίου] είναι σύντηξη αραβικού τίτλου του 9ου αιώ-

να)». (σελ.178-9).

Το βιβλίο του Al-Khalili αφιερώνει ξεχωριστά κεφάλαια σε κάθε μια πτυχή της μεγάλης εκείνης Αναγέννησης, αρχίζοντας από το κίνημα των μεταφράσεων.

Το μεταφραστικό κίνημα

Η Βαγδάτη στον 8ο και 9ο αιώνα, κάτω από την ηγεσία των Αβασιδών Χαλίφιδων Χαρούν αλ-Ρασίντ (μεταφράζεται σαν Ααρών ο Δίκαιος) και του γιου του Αλ-Μαμούν, αναδύεται σαν μια τεράστια πόλη, η μεγαλύτερη της εποχής με ένα εκατομμύριο κατοίκους, πρωτεύουσα μιας απέραντης αυτοκρατορίας που αναπτύσσει το εμπόριο καθώς ενσωματώνει τους εμπόρους στην άρχουσα τάξη και τους δίνει δυνατότητα να κινούνται από τον Ατλαντικό μέχρι την Ινδία. Αναφέρεται χαρακτηριστικά ότι ήταν δυνατό να γράφεται μια επιταγή στη Βαγδάτη και να εξαργυρώνεται στα παράλια της Βόρειας Αφρικής με κοινό νόμισμα το δινάριο.

Η ιστορικός **Reay Tannahil** στο βιβλίο της για τα τρόφιμα και τη διατροφή αναφέρει:

«Σύντομα η Βαγδάτη εξελίχθηκε σε μεγάλη αποθήκη της εποχής της, γεμάτη με τα προϊόντα της Ανατολής. Από τη Βαγδάτη ξεκινούσαν Άραβες και Εβραίοι έμποροι και ταξίδευαν στην Κίνα για να φέρουν κανέλα και rhubarb (απαραίτητο για την ιατρική), αλλά και στην Ινδία για καρύδες. Άλλοι πήγαιναν στο Ισπαχάν για μέλι, κνιδώνια, μήλα, σαφράν και αλάτι, στη Μοσούλη για ορύζια και στη Χαλυνάν για ρόδια, σύκα και ξύδι.

Ορισμένα από αυτά τα προϊόντα προορίζονταν για να προωθηθούν και να πουληθούν στην Ευρώπη. Άλλα ταξίδευαν μαζί με τους Άραβες αξιωματούχους στις αποικίες που διοικούσαν μέχρι την Ισπανία, όπου με τη βοήθεια ενός νέου δικτύου καναλιών δημιουργούνταν συντριβάνια και κήποι κατ' εικόνα και ομοίωση της Μεσοποταμίας». (**«Food in History»**, Penguin Books, 1988,σελ.141).

Η συγκέντρωση πλούτου και στρατιωτικής δύναμης σε αυτό το κέντρο συνδυάστηκε με την ανάγκη για συγκέντρωση του επιστημονικού πλούτου της εποχής. Οι επικοινωνίες είχαν ανάγκη από γέφυρες, κανάλια, χάρτες (αλλά και κεραμικά για τα κτίρια και ατσάλι για τα σπαθιά των πολεμιστών), και, κατά προέκταση, από όλα τα μέχρι τότε επιτεύγματα της αστρονομίας, της γεωμετρίας,

της ιατρικής και όσων άλλων γνώσεων είχαν συσσωρευθεί.

Η Βαγδάτη αποκτάει τη μεγαλύτερη βιβλιοθήκη από την εποχή της ελληνιστικής Αλεξάνδρειας, τον Μπαίτ αλ-Χίμα (Οίκος της Σοφίας), όπου συγκεντρώνονται μεταφρασμένα στα αραβικά όλα τα έργα της ελληνικής κληρονομιάς, αλλά και της περσικής και της ινδικής.

Ο Ραμπάν αλ-Ταμπαρί μεταφράζει την «Μεγίστη Σύνταξη» του Πτολεμαίου που θα συνεχίσει την πορεία της στην ιστορία πλέον με το αραβικό της όνομα ως «Αλμαγέστη». Ο Χουναίν ιμπν Ισάκ μεταφράζει Ιπποκράτη και Γαληνό, ο Ταμπίτ ιμπν Κούρα Ευκλείδη, Αρχιμήδη και Απολλώνιο, ο Κούστα ιμπν Λούκα Διόφαντο και Αρίσταρχο. Εκτός από τους διάσημους μεταφραστές, το κίνημα απλώνεται σε πλήθος άλλους που ενισχύονται από τις χορηγίες όχι μόνο του Χαλίφη και του Βεζύρη αλλά και των άλλων αξιωματούχων και των πλουσίων εμπόρων. Οι πιο μεγάλοι μεταφραστές διαθέτουν ακολουθία από αντιγραφείς που αναπαράγει τις μεταφράσεις σε αντίγραφα. Ο όγκος των βιβλίων στον Οίκο της Σοφίας αλλά και στις ιδιωτικές βιβλιοθήκες των αρχοντικών φτάνει σε πρωτοφανή επίπεδα.

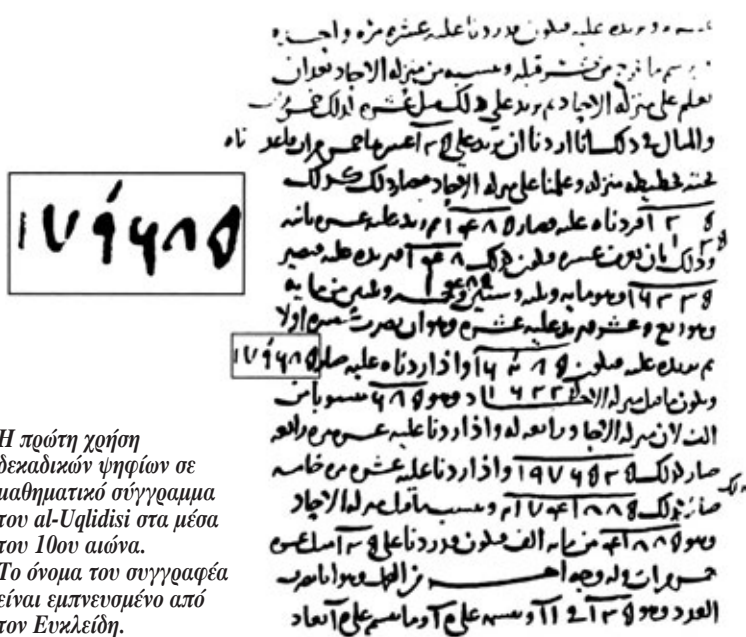
Χαρακτηριστικό του κλίματος εκείνης της εποχής είναι το γεγονός ότι ένας από τους Άραβες ιστορικούς αναφέρει μια ιστορία που κυκλοφορούσε για τον χαλίφη Al-Mamun ότι είδε στο όνειρό του τον Αριστοτέλη!

Χαλίφηδες που ονειρεύονται και εμπνέονται από τον Αριστοτέλη και γίνονται αραβικοί θρύλοι, είναι σίγουρα μια εικόνα που αντιφάσκει με τα κυρίαρχα στερεότυπα. Ο Al-Khalili δίνει στο πρώτο κεφάλαιο του βιβλίου του τον τίτλο «Ένα Όνειρο για τον Αριστοτέλη».

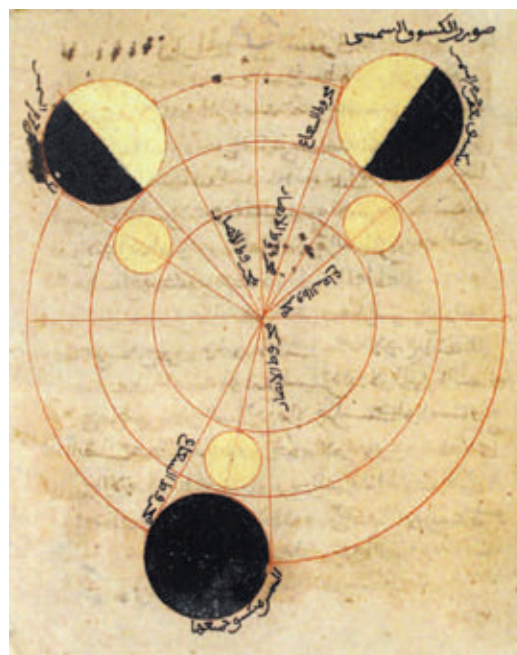
Έστω και αν η Βαγδάτη και ο Οίκος της Σοφίας καταστράφηκε μετά την εισβολή των Μογγόλων το 1258, η παράδοση αυτή βρήκε τη συνέχειά της και στον Οίκο της Σοφίας του Κάιρου και στις περίφημες βιβλιοθήκες της Ανδαλουσίας, στην Κόρδοβα και στη Γρανάδα.

Όταν ο Al-Khalili γράφει για χιλιάδες βιβλία κυριολεκτεί. Ένας από τους παράγοντες που συνέβαλαν σε εκείνη την άνθηση ήταν το πέρασμα της γνώσης του χαρτιού από την Κίνα στους Άραβες. Η πρώτη παραγωγή χαρτιού στην αυτοκρατορία των Αβασιδών έγινε στη Σαμαρκάνδη, από κινέζους αιχμάλωτους πολέμου μετά την ήττα της κινεζικής δυναστείας των Τανγκ από τα μουσουλμα-

Η πρώτη χρήση δεκαδικών ψηφίων σε μαθηματικό σύγγραμμα του al-Uqlidisi στα μέσα του 10ου αιώνα. Το όνομα του συγγραφέα είναι εμπνευσμένο από τον Ευκλείδη.

Διάγραμμα ηλιακής έκλειψης από χειρόγραφο του al-Karkhi. 11ος αιώνας.

νικά στρατεύματα το 751. Η παραγωγή χαρτιού άνηψε στη Βαγδάτη την τελευταία δεκαετία του 8ου αιώνα και συνδυάστηκε με άνθηση όλων των τεχνικών που απαιτεί η παραγωγή βιβλίων (μελάνια, κόλλες, δέρματα, βιβλιοδεσία).

Εκτός από τις ιδέες, λοιπόν, το ισλάμ και ο αραβικός κόσμος αποτέλεσε τη γέφυρα και για την πρώτη ύλη για τη διάδοσή τους. Σύμφωνα με τον **Henri-Jean Martin** και το κλασικό του έργο «**Η Έλευση του Βιβλίου**»:

«η ανακάλυψη της τυπογραφίας θα ήταν αδύνατη χωρίς την ώθηση που έδωσε το χαρτί, το οποίο έφτανε στην Ευρώπη από την Κίνα διαμέσου των αράβων...

Τον 12ο αιώνα εμφανίστηκε στην Ιταλία ένα νέο είδος “περγαμηνής”, το χαρτί, το οποίο έφεραν έμποροι που συναλλάσσονταν με αραβικές χώρες. ... Οι αξιωματούχοι της Γένοβας, όπου πρωτοεμφανίστηκε το χαρτί από την αραβική Ισπανία, το χρησιμοποιούσαν για τους λογαριασμούς τους... Σύντομα, ολόκληρα δέματα χαρτιού έφταναν στα ιταλικά λιμάνια». (**Lucien Febvre and Henri-Jean Martin, The Coming of the Book**, Verso, 1990, σελ. 30).

Από το πλούσιο απόθεμα γνώσεων που συγκέντρωσαν τα κέντρα του μεσαιωνικού ισλάμ άντλησε πλουσιοπάροχα το μεταφραστικό κίνημα από τα αραβικά στα λατινικά που αναπτύχθηκε αιώνες αργότερα, στο Τολέδο του 12ου αιώνα. Ο επίσκοπος Ραυμόνδος του Τολέδο δημιούργησε ένα μεταφραστικό κέντρο που άνθησε στα μέσα εκείνου του αιώνα. Αλλά η Reconquista της αραβικής Ανδaluσίας από τους χριστιανούς ηγε-

μόνες δεν ήταν η μόνη πύλη εισόδου της αραβικής επιρροής στην Ευρώπη. Η Βενετία με το εκτεταμένο εμπόριο της στην Ανατολή και η Σικελία σαν σταυροδρόμι όπου τα εβραϊκά, τα αραβικά, τα λατινικά και τα ελληνικά συνυπήρχαν σαν επίσημες γλώσσες κάτω από την ηγεμονία των Ρογήρων (πατέρα και γιού), έπαιξαν αντίστοιχο ρόλο. Στα τέλη του 15ου αιώνα, γράφει ο Al-Khalili, τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια ήταν εφοδιασμένα με λατινικές μεταφράσεις όλων των σημαντικών αραβικών έργων.

Τα άλματα στην επιστήμη

Ωστόσο η σημασία της ισλαμικής Αναγέννησης δεν περιορίζεται στο ρόλο της γέφυρας ανάμεσα στην αρχαιότητα και την ευρωπαϊκή Αναγέννηση, παρόλο που αυτό από μόνο του θα ήταν τεράστιο. Όπως και σε άλλες στιγμές της ιστορίας όπου συμπυκνώνονται πολλές αλλαγές και συσσωρεύονται γνώσεις και εμπειρίες, σημειώθηκαν άλματα στην εξέλιξη της επιστημονικής γνώσης. Το βιβλίο του Al-Khalili εντοπίζει αυτά τα άλματα και εξηγεί τη συμβολή τους για τη συνέχεια σε πολλούς τομείς, αφιερώνοντας κεφάλαια στη Χημεία, στα Μαθηματικά, στην Αστρονομία, στη Φιλοσοφία, στην Οπτική, στην Ιατρική.

Ένας τρόπος για να γίνει κατανοητό αυτό είναι να δούμε πόσοι άραβες απέκτησαν λατινικά ονόματα, γιατί τα έργα τους έγιναν απαραίτητα στην επιστημονική βιβλιογραφία: Averroes (Ibn Rushd), Avicenna (Ibn Sina), Alkindus (Al-Kindi), Geber the Alchemist (Jabir

ibn Hayyan), Algorithmus (ο πατέρας της άλγεβρας Al-Kwarizmi), Abulcasis (Abu al-Qasim al-Zahrawi), Albatenisi (al-Battani), Alfraganus (Al-Farghani) και πολλοί άλλοι.

Προφανώς δεν μπορούμε στα πλαίσια αυτού του άρθρου να συνοψίσουμε όλες αυτές τις τομές. Ας περιοριστούμε, λοιπόν, σε μερικά από τα πιο σημαντικά παραδείγματα.

Η άλγεβρα χρωσάει το όνομα της στο βιβλίο του Al-Kwarizmi με τίτλο al-Kitab al-Mukhtasar fi Hisab al-Jabr wal-Muqabala, που σημαίνει «Το Εγχειρίδιο των Υπολογισμών με Αποκατάσταση και Εξισορρόπηση». Εκείνο το al-Jabr από όλο αυτό το μακρινάρι έμεινε στην ιστορία. Ο Al-Kwarizmi ήταν από τους βασικούς λόγιους του Οίκου της Σοφίας στη Βαγδάτη στο πρώτο μισό του 9ου αιώνα. Συνδύασε τις επιρροές από τον Ευκλείδη και από την ινδική αριθμητική και κατάφερε να δώσει κανόνες (αλγόριθμους, από το λατινικό όνομά του), για τη λύση αλγεβρικών εξισώσεων μέχρι το δεύτερο βαθμό. Το βιβλίο του μεταφράστηκε στα λατινικά το 1145 και βοήθησε στην εξέλιξη των σύγχρονων μαθηματικών. Ο Al-Khalili εξετάζει τη σχέση του με τον Διόφαντο και με τον ινδό Brahmagupta και επιμένει ότι ο τίτλος του πατέρα της άλγεβρας ανήκει στον Al-Kwarizmi.

Παράλληλα, ο Al-Kwarizmi έπαιξε ρόλο στην καθιέρωση των ινδικών ψηφίων για τους αριθμούς στον ισλαμικό κόσμο και από εκεί στην Ευρώπη. Εκεί βρίσκονται οι ρίζες των αριθμών που χρησιμοποιούμε (1,2,3,4,...) καθώς και η

δυνατότητα να γράφουμε όχι μόνο μέχρι το 9 αλλά οποιοδήποτε μέγεθος με τα ίδια ψηφία, όπως επίσης και η χρήση δεκαδικών ψηφίων.

Ένα δεύτερο σημαντικό παράδειγμα αφορά στην Αστρονομία. Τι πρόοδος υπήρχε πριν ο Κοπέρνικος ανατρέψει την γεωκεντρική θεώρηση του Πτολεμαίου με το ηλιοκεντρικό σύστημα; Ο ίδιος ο Κοπέρνικος είχε μελετήσει την Αλμαγέστη του Πτολεμαίου στα λατινικά από την μετάφραση που είχε κάνει από τα αραβικά ο Γεράρδος της Κρεμόνα, ένας από τους πρωταγωνιστές του μεταφραστικού κινήματος της ευρωπαϊκής Αναγέννησης. Είχε χρησιμοποιήσει επίσης την Επιτομή της Αλμαγέστης που είχαν συγγράψει από κοινού ο Γκέοργκ Πόιερμπαχ και ο Ρεγκιομοντάνους. Από εκεί έμαθε για τα έργα αράβων αστρονόμων όπως ο Thabit ibn Qurra και ο al-Battani και έκανε αναφορές σε αυτά στο περιβόητο σύγγραμμά του *De Revolutionibus*. Σύμφωνα με τον Al-Khalili όμως, η πιο σημαντική επιρροή στο έργο του Κοπέρνικου προέρχεται από τους αστρονόμους της λεγόμενης Σχολής της Maragha.

Η Maragha ήταν αστρονομικό παρατηρητήριο στα ανατολικά της Τεχεράνης, όπου εργάστηκε ο Nasr al-Din al-Tusi από το 1259 και μετά. Εκτός από την καταγραφή παρατηρήσεων με μεγαλύτερη ακρίβεια, αυτό που πρόσφερε ο al-Tusi ήταν ένα μαθηματικό μοντέλο (το «ζεύγος Tusi») με κίνηση ενός μικρότερου κύκλου μέσα σε έναν μεγαλύτερο, χάρη στο οποίο μπορούσε να απλοποιηθεί η προσπάθεια του Πτολεμαίου να ερμηνεύσει τις τροχιές στο γεωκεντρικό μοντέλο του. Ο Κοπέρνικος χρησιμοποίησε ένα αντίστοιχο μοντέλο με το «ζεύγος Tusi» στο δικό του ηλιοκεντρικό σύστημα.

Το βιβλίο του Al Khalili είναι γεμάτο με ιστορικές αναδρομές, επιστημονικές συγκρίσεις και πίνακες και διαγράμματα από αραβικά συγγράμματα που στοιχειοθετούν και ζωντανεύουν τα επιτεύγματα της ισλαμικής Αναγέννησης. Τα πρώτα βήματα από την Αλχημεία στη Χημεία, ο υπολογισμός του μήκους της περιφέρειας της γης με απίστευτη ακρίβεια, η ανάπτυξη της ιατρικής έτσι ώστε επί περίπου πέντε αιώνες στη μεσαιωνική ευρώπη τα βασικά ιατρικά συγγράμματα ήταν μεταφράσεις των έργων των Al-Razi, Ibn Sina και Al-Zahrawi.

Το αδύνατο σημείο στο βιβλίο του Al-Khalili βρίσκεται στην προσπάθειά του

να απαντήσει στο ερώτημα γιατί η ισλαμική Αναγέννηση δεν είχε συνέχεια όπως η ευρωπαϊκή που ακολούθησε. Στον τομέα αυτό περιορίζεται να αντικρούσει τις αντιλήψεις που χρεώνουν την παρακμή σε εγγενή σκοταδισμό του ισλάμ σαν θρησκεία, λες και η χριστιανική εκκλησία πολέμησε λιγότερο την ανάδειξη των επιστημών όταν έκαιγε τον Τζιορντάνο Μπρούνο στην πυρά και καταδίωκε τον Γαλιλαίο. Γιατί οι επιστημονικές επαναστάσεις απογειώθηκαν στην ευρώπη παρά αυτές τις διώξεις, ενώ αντίθετα παρήκμασαν στον αραβικό κόσμο;

Μαρξιστική προσέγγιση

Για να απαντηθεί αυτό το ερώτημα χρειάζεται μια μαρξιστική προσέγγιση για τις ρίζες αλλά και τα όρια της ισλαμικής Αναγέννησης. Στην προσπάθεια αυτή μπορούμε να βρούμε χρήσιμους προσανατολισμούς στο βιβλίο του **Κρις Χάρμαν «A People's History of the World»**.

Η επικράτηση των Αβασιδών δεν ήταν μια απλή αλλαγή δυναστείας σε μια μεγάλη αυτοκρατορία. Ήταν καρπός εξέγερσης και υπάρχουν ιστορικοί που φτάνουν στο σημείο να μιλούν για επανάσταση, ακόμη και για πρόωμη αστική επανάσταση. Σίγουρα έφερε αλλαγές στη θέση των εμπόρων μέσα στην άρχουσα τάξη και απελευθέρωσε μια αναπτυξιακή δυναμική που βοήθησε στην ανάδειξη μεγάλων πόλεων και στη δημιουργία θεσμών όπως οι «Οίκοι της Σοφίας». Αλλά αυτή η δυναμική ποτέ δεν έφτασε σε αλλαγές στον τρόπο παραγωγής που να στηρίζουν την παραπέρα ανάπτυξη των επιστημονικών επαναστάσεων.

Γράφει ο Χάρμαν:

«Η ανάδειξη του ισλαμικού πολιτισμού τον 7ο και 8ο αιώνα οφειλόταν στον τρόπο που αρχικά οι αραβικοί στρατοί και στη συνέχεια η επανάσταση των Αβασιδών κατάφεραν να ενώσουν την περιοχή από τον Ατλαντικό ωκεανό μέχρι τον Ινδό ποταμό με ένα δόγμα που καθιστούσε τον έμπορο και τον βιοτέχνη εξίσου σημαντικό με τον γαιοκτήμονα και τον στρατηγό. Αυτό ήταν που επέτρεψε σε προϊόντα, τεχνικά επιτεύγματα, καλλιτεχνικές αναζητήσεις και επιστημονικές γνώσεις να κυκλοφορούν από το ένα άκρο της Ευρασίας στο άλλο και να προστεθούν πραγματικές κατακτήσεις πάνω στην κληρονομιά των αρχαίων αυτοκρατοριών της Μεσοποτα-

μίας, της Αιγύπτου, της Ελλάδας, της Ρώμης, της κλασικής Ινδίας και της Κίνας εκείνης της εποχής. Αντίστοιχα, όμως, η παρακμή του ισλαμικού πολιτισμού από τον 10ο αιώνα και μετά οφειλόταν στα όρια της επανάστασης των Αβασιδών. Στην πραγματικότητα ήταν μισή επανάσταση. Επέτρεψε στους εμπόρους και τους βιοτέχνες να ασκούν επιρροή πάνω στο κράτος, αλλά όχι να πάρουν τον έλεγχο του.

Ισορροπώντας ανάμεσα στις τάξεις των πόλεων και στις μεγάλες τάξεις των γαιοκτημόνων, η κρατική μηχανή έγινε πανίσχυρη. Απορροφούσε φόρους από όλες τις τάξεις, χάριζε απέραντα κτήματα στους στρατηγούς και τους γραφειοκράτες της, ρουφούσε το πλεόνασμα που θα μπορούσε να είχε αξιοποιηθεί για την ανάπτυξη της παραγωγικής βάσης της κοινωνίας και τελικά οδήγησε το μεγάλο πλήθος των καλλιεργητών της γης κάτω από τα όρια επιβίωσης με αποτέλεσμα τη συρρίκνωση της συνολικής παραγωγής. Αυτό με τη σειρά του περιορίσε την αγορά για τους εμπόρους και τους βιοτέχνες που δεν είχαν κίνητρα να περάσουν από τη μικρή παραγωγή σε κάποιες πρώτες μορφές εργοστασιακής παραγωγής. Η τεχνολογική πρόοδος σκόνταψε... Ο πολιτισμός ήταν περιορισμένος σε ένα σχετικά λεπτό στρώμα του πληθυσμού και άρχισε να μαραίνεται καθώς οι οικονομικές συνθήκες που τον συντηρούσαν χειροτέρευαν. ...

Ο ισλαμικός πολιτισμός, όπως και οι πολιτισμοί των περιόδων Τανγκ και Σουνγκ στην Κίνα, ήταν σημαντικοί για να δημιουργήσουν τους σπόρους μιας μελλοντικής ανάπτυξης. Αλλά το συντριπτικό βάρος του παλιού εποικοδομηματος δεν επέτρεψε σε αυτούς τους σπόρους να ριζώσουν – παρά μόνο όταν μεταφυτεύτηκαν σε μια πρωτόγονη περιοχή της Ευρώπης, όπου τέτοιο εποικοδόμημα σχεδόν δεν υπήρχε» (σελ.134-5).

Η «πρωτόγονη» σε σύγκριση με τον ισλαμικό πολιτισμό μεσαιωνική Ευρώπη προχώρησε να φτάσει και να ξεπεράσει τις κατακτήσεις των προηγούμενων πολιτισμών. Αλλά αυτό δεν νομιμοποιεί όσους επιχειρούν να διαιωνίσουν ισλαμοφοβικές προκαταλήψεις. Νομιμοποιεί μόνο τους επαναστάτες της εργατικής τάξης που πιστεύουν ότι οι σοσιαλιστικές επαναστάσεις θα φέρουν νέα περάσματα σε ανώτερους πολιτισμούς, όπως η πορεία προς τις αστικές επαναστάσεις ξεπέρασε τις κατακτήσεις του ισλαμικού πολιτισμού. ■

Ο δρόμος για την ΑΝΤ.ΑΡ.Σ.Υ.Α

Το χτίσιμο της επαναστατικής Αριστεράς έχει να αντιμετωπίσει σήμερα μια σημαντική αλλαγή της αντικειμενικής κατάστασης: τα τελευταία τριάντα χρόνια οι επαναστάτες είχαν να δράσουν σε συνθήκες “σχετικής” πολιτικής ομαλότητας. Στην αφήγηση της “εθνικής ιστορίας” που διδάσκεται στα σχολεία, το 1974 ήταν το χρονικό σύνολο που διαχώριζε μια περίοδο ταραχών και ανωμαλίας από μια σύγχρονη περίοδο δημοκρατίας και κανονικότητας. Η περίοδος αυτή έχει τελειώσει οριστικά.

Ο ελληνικός καπιταλισμός βρίσκεται μπροστά σε μία από τις κρίσιμότερες καμπές της ιστορίας του. Για να βρούμε ιστορικές αναλογίες θα πρέπει να γυρίσουμε πολλές δεκαετίες πίσω, σε περιόδους όπως το 1941-1945 (Κατοχή και Αντίσταση), το 1963-1967 (Βασιλικό Πραξικοπήμα και Ιουλιανά) και το 1973-1975 (Πολυτεχνείο και Μεταπολίτευση). Αυτές ήταν οι περίοδοι που έκριναν την πορεία και τελικά την ίδια τη δυνατότητα των ελλήνων καπιταλιστών να είναι κυρίαρχη τάξη τον 20ό αιώνα. Το 2010 εγκαινίασε μία τέτοια περίοδο στο σήμερα. Δεν ξέρουμε πότε ή πώς θα τελειώσει. Ξέρουμε ότι η πολιτική κρίση του συστήματος θα είναι συγκλονιστική. Ξέρουμε ότι η αντίσταση των από κάτω θα βάλλει τη σφραγίδα της στις εξελίξεις. Ξέρουμε ακόμα ότι – σε αντίθεση με τις προηγούμενες περιόδους κρίσης που αναφέρθηκαν – η σημερινή έχει στη ρίζα της μια διεθνή καπιταλιστική κρίση που το βάθος της συγκρίνεται από αστούς αναλυτές με αυτήν του 1930. Ξέρουμε τέλος ότι η μεγαλύτερη στρατηγική επιλογή της ελληνικής κυρίαρχης τάξης στο δεύτερο μισό του 20ού αιώνα, η είσοδος στην ΕΟΚ-ΕΕ, εξελίσσεται σε Τιτανικό.

Γι’ αυτούς τους λόγους, το ξεπέραςμα της παρούσας κρίσης δεν θα είναι τόσο

Ο Θανάσης Καμπαγιάννης περιγράφει τις αυξημένες ευθύνες της Αντικαπιταλιστικής Αριστεράς μπροστά στην οικονομική και πολιτική χρεοκοπία του ελληνικού καπιταλισμού.

“εύκολο” όσο ήταν τις προηγούμενες φορές. Δεν είναι μόνο το πολιτικό εποικοδόμημα του παρελθόντος που κινδυνεύει με κατάρρευση σήμερα, αλλά η ίδια η κοινωνικοοικονομική βάση. Αν έτσι έχουν τα πράγματα, η επαναστατική και αντικαπιταλιστική Αριστερά στην Ελλάδα έχει να αντεπεξέλθει σε μια πρωτοφανή δοκιμασία. Έτσι πρέπει να δούμε και τα καθήκοντα του σημαντικότερου πολιτικού της φορέα, της ΑΝΤΑΡΣΥΑ, μπροστά στους κρίσιμους μήνες που έχουμε μπροστά μας.

Η συγκρότηση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ

Η επαναστατική Αριστερά στην Ελλάδα, αν και έχει βαθιές ρίζες και πλούσια ιστορία, δεν κατάφερε να επηρεάσει αποφασιστικά την εξέλιξη των προηγούμενων μεγάλων κρίσεων του ελληνικού καπιταλισμού. Η πολιτική και οργανωτική κυριαρχία του ρεφορμισμού στο εργατικό κίνημα ήταν αδιαφιλονίκητη (του ΚΚΕ στην Αντίσταση, της ΕΔΑ στα Ιουλιανά και των δύο ΚΚ στη Μεταπολίτευση). Ουσιαστικά, μόνο στη Μεταπολίτευση μπόρεσε η επαναστατική Αριστερά να αναδειχθεί σε μια διακριτή δύναμη, λόγω του πρωταγωνιστικού ρόλου που έπαιξαν οι αγωνιστές της στην εξέγερση του Πολυτεχνείου. Αλλά και τότε, οι δυνάμεις της ήταν μικρές, διάσπαρτες και πολιτικά άπειρες μπροστά στα τεράστια καθήκοντα που δημιουργούσε η εισβολή των μαζών στο προσκήνιο. Αυτό που ωστόσο κατόρθωσε ήταν να δημι-

ουργήσει έναν πολιτικό χώρο που επηρέαζε πρωτοπόρους αγωνιστές της εργατικής τάξης και της νεολαίας, ενταγμένους συνήθως στα ρεφορμιστικά κόμματα της Αριστεράς. Έτσι, όταν οι νεολαίες του ΚΚΕ εσ. και του ΚΚΕ διασπάστηκαν από τα κόμματά τους (το 1978 και το 1989 αντίστοιχα), η ύπαρξη του πολιτικού αυτού χώρου βοήθησε χιλιάδες αγωνιστές να χαράξουν αριστερή πορεία. Η συγκρότηση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ το 2009 συσπειρώσε τα καλύτερα κομμάτια της τριανταπεντάχρονης αυτής διαδρομής.

Έτσι, στην ΑΝΤΑΡΣΥΑ συναντήθηκαν εκείνες οι οργανώσεις της επαναστατικής Αριστεράς που κατάφεραν να χτίσουν στην πράξη την επαναστατική συνέχεια ανάμεσα στη Μεταπολίτευση και το σήμερα (με πρώτο το ΣΕΚ, αλλά και οργανώσεις της τροτσκιστικής και μαοϊκής Αριστεράς όπως η ΟΚΔΕ και το ΕΚΚΕ)· οι αγωνιστές που δεν υπάκουσαν στη γραμμή συγκυβέρνησης του ΚΚΕ με τη ΝΔ και το ΠΑΣΟΚ το 1989 και συγκρότησαν το ΝΑΡ· αλλά και αγωνιστές με εμπειρία συμμετοχής σε δεκάδες συσπειρώσεις, σχήματα και παρεμβάσεις στους χώρους τους τις τρεις τελευταίες δεκαετίες με την παραδοχή ότι η πολιτικοποίηση αποτελεί πλέον μονόδρομο για τη νίκη των κοινωνικών αντιστάσεων. Το νήμα που συνδέει τις οργανώσεις και τους ανένταχτους που συγκρότησαν την ΑΝΤΑΡΣΥΑ είναι η πεποίθηση, όπως γράφεται και στην ιδρυτική της διακήρυξη, ότι “δεν υπάρ-

Εκδήλωση-συνέλευση
της ΑΝΤΑΡΣΥΑ
στις 16 Ιουλίου
στο Πεδίο του Άρεως.

χει άλλη στρατηγική εναλλακτική λύση στον καπιταλισμό, εκτός από την κοινωνική επανάσταση και την εξουσία των εργαζομένων... στη χώρα μας, την Ευρώπη και τον κόσμο". Ο Δεκέμβρης του 2008 αποτέλεσε την απόδειξη ότι οι αναφορές αυτές ανήκαν όχι σε κάποιο μακρινό παρελθόν αλλά στο παρόν και το μέλλον. Όμως όσο σημαντική κι αν ήταν αυτή η κοινή πεποίθηση και παραδοχή, η δημιουργία της ΑΝΤΑΡΣΥΑ λογοδοτούσε στην πολιτική συγκυρία και σε συγκεκριμένες επιλογές στις οποίες οι αγωνιστές της έφτασαν μέσα από την πρακτική τους εμπειρία.

Δύο επιλογές ξεχωρίζουν: η πρώτη είναι η ρήξη με τον σεχταρισμό. Η συγκρότηση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ έβαλε τέλος σε μια περίοδο εσωστρέφειας, πολυδιάσπασης και μειωμένων προσδοκιών για την επαναστατική Αριστερά. Δεν πρόκειται για κάποιον είδους μικρομεγαλισμό: πρόκειται για τη στέρεη πεποίθηση ότι όταν ο χώρος αυτός παίρνει πολιτικές πρωτοβουλίες και τις παλεύει με μαζικούς και οργανωμένους όρους, μπορεί να επηρεάσει κομμάτια από ολόκληρη την Αριστερά μέχρι κόσμο που σπάει από τη σοσιαλδημοκρατία. Η μικρή ιστορία της ΑΝΤΑΡΣΥΑ επιβεβαιώνει αυτή την αρχή. Η δεύτερη ρήξη ήταν αυτή με τη λογική του "αντινεοφιλελεύθερου μετώπου", που ήταν μάλιστα στις δόξες της το 2008-2009 λόγω ΣΥΡΙΖΑ. Η επιμονή της ΑΝΤΑΡΣΥΑ στην ανά-

Σημαντικό ρόλο έπαιξε η ΑΝΤΑΡΣΥΑ στην πολιτική στήριξη των αγώνων, στην πολιτικοποίηση και τη συνολίκευση των επιμέρους αντιστάσεων

δειξη του αντικαπιταλισμού δεν οφειλόταν σε κάποιον είδους δογματισμό. Ήδη από το καλοκαίρι του 2009 (πριν τις εθνικές εκλογές και τη θύελλα που θα τις ακολουθούσε) γράφαμε από τις στήλες του Σοσιαλισμός από τα Κάτω: "η κύρια αιτία της αποτυχίας του ΣΥΡΙΖΑ είναι ότι στηρίχθηκε στην αναπατή πως το μέλλον περνάει από μια περίοδο σχετικά ομαλής συσπείρωσης και εκλογικής καταγραφής ενός "αντινεοφιλελεύθερου" ρεύματος... Οι εξελίξεις δείχνουν πόσο λάθος ήταν αυτή η μονομανής προσπάθεια περιορισμού των πιο ριζοσπαστικών χαρακτηριστικών της νέας πολιτικοποίησης, πόσο αιφνιδιαστική μπροστά στο άγριο τέμπο της κρίσης του καπιταλισμού ήδη από τα πρώτα ξεσπάσματα και πόσο στεία γίνεται η προσπάθεια να ανασυγκολληθεί αυτό το μοντέλο" (Πάνος Γκαργκάνας, "Κρίση, εξέγερση και ριζοσπαστική Αριστερά",

ΣΑΚ, νο76). Τα όσα ακολούθησαν με την κρίση χρέους, το Μνημόνιο και την τριχοτόμηση του ΣΥΡΙΖΑ επιβεβαίωσαν αυτή την εκτίμηση.

Πολιτική στήριξη των αγώνων

Η σημαντικότερη παρακαταθήκη από τη δράση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ δεν είναι η κινηματική δράση των μελών της στους κοινωνικούς αγώνες, στο εργατικό και το φοιτητικό κίνημα. Η δράση αυτή υπήρχε και πριν τη συγκρότησή της, αν και αναμφισβήτητα ενισχύθηκε και συντονίστηκε: το παράδειγμα του "μπλοκ του Μουσείου" στις Πανεργατικές απεργίες στην Αθήνα είναι ενδεικτικό. Όμως, σημαντικότερο ρόλο έπαιξε η ΑΝΤΑΡΣΥΑ στην πολιτική στήριξη των αγώνων, στην πολιτικοποίηση και τη συνολίκευση των επιμέρους αντιστάσεων που σε περίοδο Μνημονίου γίνεται προϋπόθεση για τη νικηφόρα εξέλιξή τους. Η συζήτηση μέσα στο κίνημα για το χρέος και τη "στάση πληρωμών" στους τραπεζίτες αξίζει μιας ειδικής αναφοράς όχι μόνο γιατί ωφέλησε πολλαπλά την αντικαπιταλιστική Αριστερά αλλά γιατί είναι δείγμα της μεθόδου που πρέπει να γενικεύσει σε όλη της την πολιτική δράση.

Όταν ξεκίνησε η συζήτηση για το χρέος, κυριαρχούσαν δύο αντιμετώπισεις. Η μία ήταν του ΣΥΝ που στην ουσία αποδεχόταν ότι τα ελλείμματα πρέπει να μηδενιστούν και το χρέος να μειωθεί, αλλά υποστήριζε ότι τα χρήματα

έπρεπε να προέλθουν από τους “έχοντες και κατέχοντες”. Η άλλη αντιμετώπιση ήταν αυτή του ΚΚΕ που δεν έβλεπε ότι το χρέος αποτελεί ένα κομβικό σημείο στο οποίο θα συμπυκνωθούν οι οικονομικές και ιδεολογικές επιθέσεις της κυρίαρχης τάξης. Από τη στιγμή που η κρίση είναι καπιταλιστική, οι εργάτες δεν πρέπει να την πληρώσουν και η απάντηση βρίσκεται στην πρόταση του ΚΚΕ για “λαϊκή οικονομία”, με πρώτο απαραίτητο βήμα “ο λαός να διορθώσει την ψήφο του”. Η ΑΝΤΑΡΣΥΑ ξεκινούσε από πολύ πιο αδύναμες θέσεις στο εκλογικό τεράιν από αυτές του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ. Ωστόσο, σήκωσε το γάντι στον εκβιασμό της κυβέρνησης ότι η εναλλακτική στα προγράμματα λιτότητας είναι η χρεοκοπία, βάζοντας στην ατζέντα του κινήματος μια καθαρή απάντηση, τη “στάση πληρωμών”. Ο στόχος αυτός δεν προέκυψε ως ο “μέσος όρος” ή ο “ελάχιστος παρονομαστής” των απόψεων που ακούγονταν στην Αριστερά. Υπήρξε βέβαια τέτοια πίεση για μια μίνιμουμ συμφωνία στην “επαναδιαπραγμάτευση”, μαζί με φωνές ότι η επιμονή στη στάση πληρωμών είναι σεχταρισμός. Το σημαντικότερο όμως ήταν ότι ο στόχος αυτός δεν έγινε ιλουστρασιόν εκλογικό πρόγραμμα, αλλά απευθύνθηκε στο εργατικό κίνημα, συζητήθηκε και ζυμώθηκε σε εκατοντάδες συνελεύσεις, εκδηλώσεις και συσκέψεις, με αποτέλεσμα να συγκεκριμενοποιηθεί σε ένα αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα: στάση πληρωμών του χρέους, κρατικοποίηση των τραπεζών χωρίς αποζημίωση και με εργατικό έλεγχο, ρήξη με το ευρώ και την ΕΕ, απαγόρευση απολύσεων, κοκ. Η αιχμηρότητα αυτών των αιτημάτων βοήθησε στο ξεδίπλωμα των εργατικών αντιστάσεων και έκανε τη στάση πληρωμών πλειοψηφικό ρεύμα: οι Πλατείες των Αγανακτισμένων το μετέτρεψαν σε κύριο αίτημά τους.

Αυτός είναι και ο μόνος τρόπος για να αλλάξουν τα πράγματα μέσα στο κίνημα αλλά και μέσα στην ίδια την Αριστερά. Αντί για αφρημένες εκκλήσεις ενότητας ή αλλαγής της πολιτικής των ηγεσιών, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ συνέβαλε – στο μέτρο των δυνατοτήτων της – στη μεταβολή των πολιτικών συσχετισμών στην πράξη. Το αποτέλεσμα των πρόσφατων περιφερειακών εκλογών με τις 100.000 ψήφους για την αντικαπιταλιστική Αριστερά ήταν μόνο η φωτογραφική αποτύπωση αυτής της αλλαγής που λαμβάνει χώρα στους εργατικούς χώρους και τη νεο-

λαία. Αλλά η στόχευση της ΑΝΤΑΡΣΥΑ πρέπει να ξεπερνάει κατά πολύ την εκλογική καταγραφή. Τους επόμενους μήνες θα πρέπει να βαθύνει την πολιτική ενοποίηση του δυναμικού που συσπειρώνει και να ανοιχτεί στους χιλιάδες εργαζόμενους και νεολαίους που βγαίνουν στον αγώνα κατά της κυβερνητικής και εργοδοτικής επίθεσης.

Οι προκλήσεις για την ΑΝΤΑΡΣΥΑ

1. Η πρώτη και μεγαλύτερη πρόκληση για τις αγωνίστριες και τους αγωνιστές της ΑΝΤΑΡΣΥΑ είναι να στηρίξουν και να οργανώσουν τους αγώνες που εκδηλώνονται ήδη απέναντι στην κυβερνητική διαχείριση της επικείμενης οικονομικής χρεοκοπίας. Τα μέτωπα είναι προφανή: μάχη ενάντια στο ξεπούλημα της δημόσιας περιουσίας και τις ιδιωτικοποιήσεις, ενάντια στις απολύσεις σε δημόσιο και ιδιωτικό τομέα, ενάντια στην κατάργηση των Συλλογικών Συμβάσεων, για τη διάσωση της δημόσιας δωρεάν παιδείας και υγείας απέναντι στο καταστροφικό έργο της Διαμαντοπούλου και του Λοβέρδου. Αυτοί οι αγώνες θα χρειαστεί να είναι “εμπροσθοβαρείς” και διαρκείς: κάθε επιχείρημα που θέλει σήμερα να αναβάλλει μια απεργία, μια κατάληψη ή μια κινητοποίηση για λόγους “συντήρησης δυνάμεων” είναι εκτός τόπου και χρόνου. Αυτοί οι αγώνες πρέπει περαιτέρω να μην απομονωθούν. Τα παπγαλάκια της κυβέρνησης ειδικεύονται στο να μιλάνε για “προνόμια”, “στρεβλώσεις” και “συντεχνίες”. Η παρέμβαση της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς πρέπει να σπρώχνει προς την αντίθετη κατεύθυνση: την

έμπρακτη αλληλεγγύη στα κομμάτια που αγωνίζονται, τη συνολίκευση με στόχο “να φύγουν όλοι”, Μνημόνιο, Τρόικα και Κυβέρνηση. Στα μέτωπα αυτά, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ πρέπει να επιδιώκει τη μέγιστη δυνατή πολιτική συσπείρωση: καταρχήν όλων των κομματιών της Αριστεράς, αλλά με ιδιαίτερη φροντίδα και απεύθυνση στον κόσμο που εγκαταλείπει το ΠΑΣΟΚ, στη ραχοκοκκαλιά δηλαδή της εργατικής τάξης, η οποία πίστεψε, διαψεύστηκε και είναι τώρα διατεθειμένη να παλέψει.

2. Η δεύτερη πρόκληση είναι η ΑΝΤΑΡΣΥΑ να βάλει σαν προτεραιότητα την οργάνωση του “από τα κάτω” στους εργατικούς χώρους. Ζούμε στιγμές κινηματικής έκρηξης, οι πρωτοβουλίες και οι αντιστάσεις θα εκδηλώνονται παντού: από τις Πλατείες μέχρι τις γειτονιές, από την πάλη ενάντια στα φορολογικά χαράτσια μέχρι τους χώρους της νεολαίας. Όμως, αυτό που θα κάνει τη διαφορά είναι το πόσο οργανωμένοι και συλλογικοί θα είναι οι εργατικοί χώροι απέναντι στις επιθέσεις που θα επιχειρήσουν να τους διαλύσουν. Το Μνημόνιο είναι πάνω απ’ όλα μια επιχείρηση ανατροπής του ταξικού συσχετισμού σε βάρος των κατακτήσεων της εργατικής τάξης. Εκεί είναι που θα κριθεί τελικά η σύγκρουση, όχι στους δρόμους και τις πλατείες. Την οργάνωση αυτή προφανώς δεν θα τη φέρουν σε πέρας οι γραφειοκρατικές συνδικαλιστικές ηγεσίες. Θα χρειαστεί σε κάθε χώρο να συγκροτηθεί το μαχητικό και ριζοσπαστικό κομμάτι (ανεξάρτητα από την πολιτική του τοποθέτηση) που θέλει να κοντράρει έμπρακτα τα κλεισίματα, τις απολύσεις, την κατάργηση των Συμβάσεων. Το κομ-

μάτι αυτό βρίσκεται σε όλους τους εργατικούς χώρους, και όχι μόνο στα λίγα σωματεία που ελέγχει η Αριστερά (είτε μιλάμε για το ΠΑΜΕ, είτε για τον ΣΥΝ, είτε για την αντικαπιταλιστική Αριστερά ή ακόμα και την αναρχία). Οι συμβασιούχοι του Δήμου της Αθήνας που κατέλαβαν το Δημαρχείο δεν είχαν καμία σχέση, όχι με την Αριστερά, αλλά ούτε με τον συνδικαλισμό. Αυτά τα παραδείγματα θα γενικευτούν το επόμενο διάστημα. Ένας εργατικός συντονισμός από τα κάτω θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει όλα αυτά τα κομμάτια. Έτσι μόνο θα κατορθώσει το από τα κάτω να πιέσει και τελικά να ξεπεράσει τις συμβιβασμένες ηγεσίες του συνδικαλιστικού κινήματος, δίνοντας νέα προοπτική στο κίνημα της εργατικής τάξης.

3. Το αντικαπιταλιστικό πρόγραμμα της ANTAPΣYA έχει συγκινήσει χιλιάδες εργαζόμενους και νεολαίους το προηγούμενο διάστημα. Η ρήξη με την ΕΕ και το ευρώ αρχίζει να αποκτά τα πλειοψηφικά χαρακτηριστικά που έχει λάβει το αίτημα της παύσης πληρωμών του ληστικού χρέους. Αυτό που έχουμε μπροστά μας δεν είναι οποιαδήποτε υπαναχώρηση της ANTAPΣYA από τα αιτήματα αυτά για χάρη κάποιας ευρύτερης “αντιμνημονιακής” συσπειρώσης. Τουναντίον, είναι σήμερα ανάγκη να ξεκαθαριστεί σε πλατιές μάζες ότι το υποκείμενο της αλλαγής, που θα εκπληρώσει τα αιτήματα αυτά, δεν είναι κάποια μορφή “αριστερής κυβέρνησης” αλλά το ίδιο το εργατικό και λαϊκό κίνημα με τις πρωτότυπες δομές που αυτό θα δημιουργήσει στις στιγμές της μεγάλης έκρηξης. Μια τέτοια γραμμή δεν συνεπάγεται αναμονή και αναχωρητισμό: κάθε δύναμη του “από τα κάτω” στους εργατικούς χώρους σήμερα προετοιμάζει το έμβρυο της αυριανής εναλλακτικής λύσης. Οι εργαζόμενοι της Τράπεζας της Ελλάδας που σήμερα παλεύουν για το ασφαλιστικό τους ταμείο θα χρειαστεί αύριο να ελέγξουν το μηχανογραφικό της Τράπεζας για να φρενάρουν την κερδοσκοπική φυγή των κεφαλαίων. Το ίδιο και οι εργαζόμενοι σε όλους τους χώρους. Ένα τέτοιο κίνημα θα μπορεί να αντιμετωπίσει τα ζητήματα στρατηγικής και τακτικής που θα θέσει η αντικειμενική κατάσταση, θα μπορεί να αναγκάζει κυβερνήσεις ευάλωτες στην πίεση του από τα κάτω, μέχρι να φτάσει να υλοποιήσει το ίδιο την αντικαπιταλιστική ανατροπή.

Το υποκείμενο της αλλαγής, που θα εκπληρώσει τα αιτήματα αυτά, δεν είναι κάποια μορφή “αριστερής κυβέρνησης” αλλά το ίδιο το εργατικό και λαϊκό κίνημα

4. Η μάχη ενάντια στο Μνημόνιο δεν θα είναι συνδικαλιστική ούτε θα κριθεί μόνο από τις εξελίξεις στην οικονομία. Η ανάγκη για συναίνεση απέναντι στη διογκούμενη λαϊκή δυσαρέσκεια αναδιατάσσει το πολιτικό σκηνικό. Το ΠΑΣΟΚ στρέφεται προς τα δεξιά του για να βρει δεκανίκια, όπως φάνηκε στην ψήφιση του νόμου-πλαίσιο για την παιδεία. Αυτές οι αναδιατάξεις θα δημιουργούν πολιτικά πεδία σύγκρουσης που το κίνημα και η Αριστερά θα πρέπει να μην αφήνουν αναπάντητα. Μια τέτοια σύγκρουση είναι η μάχη ενάντια στον ρατσισμό. Πρόκειται για συνειδητή προσπάθεια αποπροσανατολισμού της ταξικής οργής και της μαχητικότητας του κόσμου σε ρατσιστικές ατραπούς, και ως τέτοια πρέπει να αναδειχτεί. Ο δισταγμός από τμήματα της Αριστεράς να δώσουν την αντιρατσιστική μάχη δίνει χώρο στην κυβέρνηση και αφήνει το πεδίο ελεύθερο στους φασίστες του ΛΑ-ΟΣ και της Χρυσής Αυγής. Η ANTAPΣYA χρειάζεται να πάρει σαφή και ενιαία θέση σ’ αυτό το ζήτημα. Το ίδιο θα χρειαστεί στο μέτωπο των δημοκρατικών δικαιωμάτων. Το ίδιο ακόμα θα χρειαστεί και στο πεδίο των “εθνικών θεμάτων”: οι συμμαχίες της Ελλάδας με το Ισραήλ και τα παιχνίδια του Χριστόφια με τα πετρέλαια ξαναανοίγουν τους ελληνοτουρκικούς ανταγωνισμούς, με φόντο τις επαναστάσεις που συγκλονίζουν τη Μέση Ανατολή και αποσταθεροποιούν την ιμπεριαλιστική κυριαρχία στην περιοχή. Οι εργάτες της Ελλάδας δεν πρέπει να υποσείλουν κανέναν από τους αγώνες τους σε ενδεχόμενη πολεμική ένταση με την Τουρκία. Ο διεθνισμός αποτελεί την εγγύηση ότι οι αγώνες στην Ελλάδα δεν θα βραχυκυκλωθούν από πολεμοκάπηλες περιπέτειες.

5. Τέλος, η ANTAPΣYA πρέπει να ανοίξει πιο συγκροτημένα την ιδεολογική συζήτηση για τον σοσιαλισμό του 20ού και του 21ου αιώνα. Δεν πρόκειται για κάλεσμα μετατροπής της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς σε ιδεολογική λέσχη, αλλά για αναγκαιότητα που πηγάζει από την κατάρρευση των αυταπατών εκατομμυρίων ανθρώπων για τη βιωσιμότητα του καπιταλισμού και την μαζική αναζήτηση εναλλακτικής λύσης. Ο μαρξισμός ξαναγίνεται επίκαιρος και η αντικαπιταλιστική Αριστερά πρέπει να συνεισφέρει και σ’ αυτό το κρίσιμο πεδίο.

Τα καθήκοντα αυτά χρειάζονται ανθρώπους και οργάνωση για να υλοποιηθούν. Η επικείμενη Συνδιάσκεψη της ANTAPΣYA μπορεί να αποτελέσει βοηθητικό σταθμό σ’ αυτή τη διαδικασία. Η επιτυχία της θα εξαρτηθεί από το πόσο οι θέσεις της και η πολιτική συζήτηση γύρω από αυτές θα γίνουν κτήμα αγωνιστών εκτός του κύκλου των ήδη οργανωμένων δυνάμεων της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς. Το άνοιγμα των τοπικών επιτροπών της ANTAPΣYA στον κόσμο που μάχεται και κοιτάζει προς αυτήν, η προσπάθεια για μαζική εγγραφή μελών, η κοινή δράση θα είναι οι αποφασιστικοί παράγοντες για να είναι η Συνδιάσκεψη μια πετυχημένη και εξώστρεφη διαδικασία, σε μια περίοδο που δεν επιτρέπει οποιαδήποτε πολυτέλεια εσωστρέφειας. Για να είναι ο κόσμος αυτός πρωταγωνιστής όχι μόνο στους αγώνες αλλά και στην οικονομική της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς, χρειάζεται την πιο πλατιά δημοκρατία: την ισότιμη συμμετοχή (“ένα μέλος-μία ψήφος”) και την αναλογική δημοκρατική εκπροσώπηση σε όλα τα επίπεδα από τους αντιπροσώπους μέχρι και τα εκλεγμένα όργανα της ANTAPΣYA.

Οι μήνες που έρχονται θα αποτελέσουν ένα κρίσιμο τεστ για όλες τις πολιτικές και κοινωνικές δυνάμεις. Η Αντικαπιταλιστική Αριστερά κατόρθωσε το προηγούμενο διάστημα με τη δράση της να γίνει ένας υπαρκτός πόλος στις πολιτικές διεργασίες. Μαζί όμως με τις αυξημένες αυτές δυνατότητες, έρχονται και οι αυξημένες ευθύνες για το προς τα πού θα πάνε τα πράγματα στις στιγμές της μεγαλύτερης σύγκρουσης. Ας δώσουμε όλες μας τις δυνάμεις για να ανταποκριθούμε σ’ αυτά τα ιστορικά καθήκοντα. ■

Βιβλιοκριτική

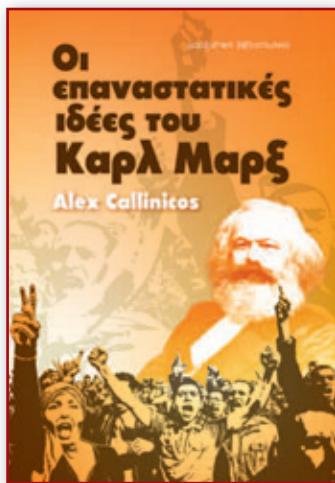
**Φιλοσοφία, ιστορία,
οικονομία και
επαναστατική πάλη**

Αλεξ Καλλίνικος

Οι επαναστατικές ιδέες του Καρλ Μαρξ

Τιμή 15 €, 264 σελίδες

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2011

Ο Μαρξ έλαβε αξιοζήλευτη εκπαίδευση φιλοσόφου σ' ένα πανεπιστήμιο που ασφαλώς η Διαμαντοπούλου σήμερα θα επεδίωκε να καταργήσει. Ολοκλήρωσε επιτυχημένα τις σπουδές του με μια διδακτορική διατριβή και με όλες, βεβαίως, τις μικρές ή μεγαλύτερες ασωτίες της φοιτητικής ζωής που είχαν να κάνουν με το κρασί, τον έρωτα και τις ατέλειωτες περί πολιτικής συζητήσεις – τι άλλο; – αλλά δεν έγινε γνωστός ως φιλόσοφος τουλάχιστον ακαδημαϊκός.

Ο Μαρξ έμεινε στην ιστορία ως επαναστάτης και «[...] με δυσκολία θα βρούμε άλλες περιπτώσεις που να άσκησαν την επίδραση που είχε εκείνος στη διαμόρφωση του σύγχρονου κόσμου», αναφέρεται ρητά στην εισαγωγή του σχετικού άρθρου της Φιλοσοφικής Εγκυκλοπαίδειας του Πανεπιστημίου Στάφορντ. Όλα δείχνουν ότι όχι μόνο θα εξακολουθήσει η παραπάνω διαπίστωση να ισχύει και στο μέλλον, αλλά θα αποκτά όλο και πλουσιότερο αποδεικτικό περιεχόμενο.

Γιατί; Ο Καλλίνικος, όπως δηλώνεται ήδη στον τίτλο του βιβλίου, το εξηγεί καταρχήν στη βάση του γεγονότος ότι ο Μαρξ εισηγήθηκε πράγματι μια ριζική μεταστροφή στο πώς αντιλαμβανόμαστε την κοινωνία και την ιστορία.

Κατά τον Μαρξ, οι άνθρωποι δεν είναι τα απομονωμένα, παθητικά έρμαιο των παρορμήσεών τους όντα που έχουν την τάση να επιδιώκουν το συμφέρον τους και μόνο, όπως τα αποτύπωνε η εικόνα των φιλοσόφων του

Διαφωτισμού. Σε αυτό συμφωνούσε με τον Χέγκελ.

Έστρεψε την προσοχή του στο γεγονός ότι τα ανθρώπινα όντα είναι αναγκασμένα να επιδιώκουν, αφενός συλλογικά και αφετέρου πρώτα και κύρια, την ικανοποίηση των βασικών βιοτικών τους αναγκών. Δεν συνεργάζονται, επειδή γενικώς εκδιπλώνουν τις ικανότητές τους να σκέπτονται ορθολογικότερα, όπως θεωρούσε, από την άλλη, ο Χέγκελ.

Ο τρόπος, λοιπόν, με τον οποίο τα ανθρώπινα όντα είναι αναγκασμένα να έρχονται σε επαφή για να μπορούν να ικανοποιούν τις κύριες ανάγκες τους ασκεί καταλυτική επίδραση και στο είδος της κοινωνίας που δημιουργούν και τις σχέσεις που συνάπτουν μεταξύ τους, όπως και τις ιδέες ή τα κίνητρα που διαμορφώνουν σχετικά με τους ίδιους και τον φυσικό ή κοινωνικό κόσμο που τους περιβάλλει.

Η ιστορική εξέλιξη παύει, άρα, να είναι χαοτικό συνονθύλευμα τυχαίων γεγονότων, δημιούργημα θεών ή κάποιων ισχυρών ανδρών. Οι κοινωνίες αναπτύσσονται και αλλάζουν από τη δράση των ίδιων των ανθρώπων που τις συγκροτούν. Όχι, όμως, σε συνθήκες που οι ίδιοι επιλέγουν, αλλά σε συνθήκες που καθορίζονται κατά κύριο λόγο από το βαθμό ανάπτυξης της υλικής

παραγωγής. «Οι άνθρωποι για να κάνουν ιστορία, πρέπει πρώτα να ικανοποιήσουν τις ανάγκες επιβιώσής τους», επέμενε χαρακτηριστικά ο ίδιος.

Αυτός είναι στις πολύ γενικές του γραμμές ο φιλοσοφικός προσανατολισμός του Μαρξ, περικλείεται στην έκφραση «υλιστική αντίληψη της ιστορίας» και είναι προφανείς οι λόγοι για τους οποίους ακόμα και σήμερα παραμένει επαναστατικός σε επίπεδο ιδεών.

Ωστόσο, ο ίδιος ο Μαρξ, την ίδια εποχή που διασαφηνίζει την υλιστική προσέγγιση της ιστορίας και της κοινωνίας, προχωρούσε ταυτόχρονα και στην επαναστατική σύνδεση αυτών των ιδεών με την συγκεκριμένη πολιτική προοπτική που προτείνει για την εποχή του αλλά και τη δική μας: η μελέτη του καπιταλισμού, του σύγχρονου τρόπου οργάνωσης της υλικής παραγωγής, είναι αδιάκριτη από τη μελέτη των συνθηκών και των δυνάμεων που θα οδηγήσουν στην ανατροπή του.

Αυτό είναι το δεύτερο και εξίσου σημαντικό στοιχείο στη βάση του οποίου ο Καλλίνικος φωτίζει τον επαναστατικό χαρακτήρα των ιδεών του Μαρξ.

Δεν ήταν μόνο η μελέτη του Σμιθ και του Ρικάρντο, των κλασικών της πολιτικής οικονομίας, που διέυρνε τον ορίζοντα της σκέψης του Μαρξ. Πολύ περισσότερο βάραινε, όπως το αντιλαμβάνεται ο Λένιν, ότι μετά την ήττα του επαναστατικού κύματος που σάρωσε την Ευρώπη το 1848, «οι τουφεκισμοί των εργατών από τη δημοκρατική αστική τάξη τον Ιούνιο του '48 στο Παρίσι έδειξαν οριστικά ότι όλες οι θεωρίες για αταξικό σοσιαλισμό και για αταξική πολιτική αποδεικνύονται κούφιας ανοησίας».

Τα όποια πολιτικά δικαιώματα και ρητορική των υψηλών ιδανικών της αδελφότητας, της ισότητας και της δικαιοσύνης απλά εξανεμίζονταν και διαλύονταν μπροστά στα συμφέροντα της συμμαχίας καπιταλιστών, κράτους και, τότε ακόμα, γαιοκτημόνων.

Η καταστροφή που σημαίνει η ατομική ιδιοκτησία για την πλειονότητα της κοινωνίας υπήρξε το ερέθισμα για

την αναζήτηση, τη διατύπωση και την επιδίωξη της σοσιαλιστικής προοπτικής από πολύ νωρίς στη σκέψη του Μαρξ.

Ωστόσο, μόνο με τις μελέτες του για την οικονομική πραγματικότητα του καπιταλισμού ο Μαρξ ανακαλύπτει την πλήρη εικόνα: η εργατική τάξη μέσα στον καπιταλισμό δεν γίνεται πλέον αντιληπτή ως η πιο εξαθλιωμένη, αλλά ως η ισχυρότερη κοινωνική δύναμη που δημιουργήθηκε ποτέ στην ιστορία. Δεν μπορεί να υπάρξει καπιταλισμός χωρίς την εκμετάλλευση των εργατών.

Από την άλλη, όμως, η ίδια η εργατική τάξη δεν έχει ανάγκη τους καπιταλιστές. Ακριβώς εξαιτίας της θέσης της στην υλική παραγωγή, μετά την ανατροπή τους, θα απελευθερώσει πλήρως τις παραγωγικές δυνάμεις. Σε αυτή τη βάση, θεμελιώνεται η δυνατότητα όλων των ανθρώπινων όντων να συμμετέχουν συνειδητά και να αποφασίζουν από κοινού για το σχεδιασμό, τον έλεγχο και την εκτέλεση όχι μόνο της παραγωγής, αλλά μαζί και τη διεύθυνση όλης της κοινωνίας.

Ακόμα και η έννοια της υπεραξίας με την οποία αποδεικνύεται ότι η εκμετάλλευση της εργατικής τάξης αποτελεί την κύρια προϋπόθεση για τη λειτουργία του καπιταλισμού δεν γίνεται αντιληπτή από τον Μαρξ γενικώς ως καλοδουλεμένη κατηγορία οικονομικής ανάλυσης (που είναι), αλλά κυρίως ως τοποθέτηση των ταξικών αντιθέσεων και αγώνων στη μήτρα της οικονομικής πραγματικότητας των σύγχρονων κοινωνιών.

Εκεί που οι αστοί οικονομολόγοι δεν έβλεπαν παρά σχέσεις ανάμεσα σε πράγματα, ο Μαρξ αποκαλύπτει σχέσεις ζωντανών ανθρώπων με σάρκα και οστά που αγωνίζονται οι μὲν να διατηρήσουν και οι δε να ανατρέψουν το καπιταλιστικό σύστημα στη βάση των υλικών τους συμφερόντων.

Η δύναμη, όμως, βρίσκεται στην συντριπτική πλειονότητα της κοινωνίας και τότε και σήμερα. Ο Μαρξ επηρεάζει τόσο βαθιά τον σύγχρονο κόσμο, επειδή εγκατέστησε στη θεωρητική σκέψη τα εκατομμύρια επί εκατομμυρίων των πληθυσμών που αποτελούν την εργατική τάξη σε όλο τον πλανήτη.

Κυρίως, όμως, επειδή επέστρεψε σε αυτή την συντριπτική πλειονότητα ισχυρά θεμελιωμένη την προοπτική ότι οι επαναστατικοί αγώνες της ενάντια στο καταπιεστικό και εκμεταλλευτικό

σύστημα του καπιταλισμού είναι το θεμέλιο μιας κοινωνίας γεμάτης πόρους για την ολόπλευρη ανάπτυξη όλων των δυνατοτήτων όλων των ανθρώπων.

Ο Καλλίνικος με αυτό το βιβλίο (πρόκειται για τη δεύτερη έκδοση στα ελληνικά) πατά σε μια λαμπρή μαρξιστική ιστοριογραφική παράδοση και καταφέρει να παρουσιάσει – ακόμα και στις λεπτομέρειές της – την εξέλιξη της σκέψης και της δράσης του Μαρξ μέσα στο κοινωνικό και το θεωρητικό πλαίσιο της εποχής του. Κατ' αυτόν τον τρόπο εξηγεί και καλύτερα πώς και γιατί ο Μαρξ είναι επίκαιρος όσο ποτέ άλλοτε.

Αποστολής Λυκούργος

Οι αστοί, οι “Σκαφτιάδες” και οι “Ισοπεδωτές”

Christopher Hill

Ο αιώνας της επανάστασης 1603-1714

Τιμή 28 €, 471 σελίδες

Εκδόσεις Οδυσσέας, 2011

Η μελέτη της ιστορίας είναι πεδίο πάλης για την αριστερά και το εργατικό κίνημα.

Η ιστορία διδάσκει ότι οι κοινωνίες αλλάζουν με επαναστάσεις, κουβαλά εμπειρίες, μνήμες, συμπεράσματα, μπορεί να είναι οδηγός για δράση, για ανατροπή σήμερα. Γι' αυτό, οι άρχουσες τάξεις, γατζωμένες στα προνόμιά τους, θέλουν να διαγράψουν την ιστορία – ακόμα και τη δική τους ιστορία όταν αυτή αφορά τις επαναστάσεις που άνοιξαν το δρόμο για να επικρατήσει το σημερινό σύστημα, τις μεγάλες αστικές επαναστάσεις του 17ου και του 18ου αιώνα στις Κάτω Χώρες, την Αγγλία και τη Γαλλία.

Το βιβλίο του Κρίστοφερ Χιλ “Ο αιώνας της επανάστασης 1603-1714” που κυκλοφόρησε πρόσφατα από τις εκδόσεις Οδυσσέας γράφτηκε το 1961. Απο-

τελεί μια από τις πρωτοπόρες μαρξιστικές αναλύσεις της αστικής επανάστασης στην Αγγλία το 1640-1660. Μιας επαναστατικής διαδικασίας που, όπως εξηγεί ο Χιλ, είχε τις ρίζες της στην βαθιά οικονομική, πολιτική, κοινωνική και ιδεολογική κρίση στην Αγγλία του 17ου αιώνα. Ξεκίνησε με μια διστακτική “εσωτερική” σύγκρουση μέσα στην ίδια την άρχουσα τάξη: ανάμεσα στο “κοινοβούλιο” των ευγενών και τον βασιλιά Κάρολο. Αλλά η ορμητική παρέμβαση των “πληθειακών στοιχείων” κλιμάκωσε τη σύγκρουση και οδήγησε στον εμφύλιο πόλεμο. Στην ηγεσία του “Στρατού Νέου Τύπου”, του στρατού του κοινοβουλίου, βρίσκονταν στρατιωτικοί, όπως ο Όλιβερ Κρόμγουελ που τάχθηκαν με το πλευρό των νέων “ιδιοκτητριών τάξεων”. Αλλά τη νίκη ενάντια στον Κάρολο την εξασφάλισαν τα πιο λαϊκά και φτωχά στρώματα του πληθυσμού, πολλά από αυτά οργανωμένα στις γραμμές ριζοσπαστικών “κομμάτων” όπως οι Ισοπεδωτές (Levellers) και οι Σκαφτιάδες (Diggers). Με τον αποκλεισμό του βασιλιά κόπηκαν και συμβολικά οι δεσμοί με το “παλιό καθεστώς” στο οποίο κυριαρχούσε η αριστοκρατία και η εκκλησιαστική ιεραρχία και άνοιξε ο δρόμος για μια σειρά ριζικές αλλαγές που καθόρισαν το μέλλον των βρετανικών νήσων σαν τη μελλοντική κυρίαρχη δύναμη του ανατέλλοντος καπιταλισμού. Μπορεί στις επόμενες δεκαετίες η μοναρχία να επανήλθε στην Αγγλία, μέσα από τους συμβιβασμούς των νικητών αστών με την αποδυναμωμένη αριστοκρατία των γαιοκτημόνων, αλλά η κυριαρχία ανήκε πια στην αστική τάξη που επέβαλλε θεσμικά όλα τα πρακτικά οικονομικά, νομικά, ιδεολογικά

θεμέλια του νέου συστήματος: από την καθιέρωση του δικαιώματος ψήφου για όλους τους άνδρες που κατείχαν ιδιοκτησία και την ισχυροποίηση και ανεξαρτητοποίηση του κοινοβουλίου μέχρι τον περιορισμό της ισχύος της εκκλησίας, την επιβολή νόμων για ελεύθερο ανταγωνισμό στην αγορά, την επεκτατική εξωτερική πολιτική, το εμπόριο κλπ.

Όπως πολύ χαρακτηριστικά γράφει ο Χιλ σε άλλα κείμενά του: «Η Μαρξιστική αντίληψη της αστικής επανάστασης, η οποία βρίσκω ότι αποτελεί το πιο βοηθητικό μοντέλο για την κατανόηση της Αγγλικής Επανάστασης, δεν σημαίνει μια επανάσταση που γίνεται από την αστική τάξη». Η Αγγλική Επανάσταση ήταν αστική επανάσταση επειδή είχε ως συνέπεια, αν και λίγοι από τους συμμετέχοντες σε αυτήν το υποψιάζονταν, «την εγκαθίδρυση συνθηκών πολύ πιο ευνοϊκών για την ανάπτυξη του καπιταλισμού, από αυτές που υπήρχαν πριν το 1640».

Ο συγγραφέας σπάει τον «αιώνα της επανάστασης» σε τέσσερις υποπεριόδους: την κρίση των χρόνων της δυναστείας των Στιούαρτ μέχρι το 1640, τον Εμφύλιο Πόλεμο και την κατ' εξοχήν επαναστατική εποχή 1640-1660, την Παλινόρθωση μέχρι τη δεύτερη «επανάσταση» το 1688 και τέλος την περίοδο «σταθεροποίησης» και παγίωσης του νέου κοινωνικού καθεστώτος μέχρι το θάνατο της βασίλισσας Άννας το 1714. Κάθε υποπερίοδος με τη σειρά της διαιρείται σε τέσσερα κεφάλαια: α) την (σύντομη αναγκαστικά) αφήγηση των γεγονότων, β) την οικονομική κατάσταση, γ) τα πολιτικά και συνταγματικά ζητήματα και δ) τις ιδεολογικές συγκρούσεις και το ρόλο της θρησκείας.

Με αυτόν τον τρόπο έχει τη δυνατότητα να αναλύει σε κάθε περίοδο τις σχέσεις ανάμεσα στην οικονομία, την πολιτική και τις ιδέες που καθόριζαν τις αντιμαχόμενες πλευρές, αλλά και την έκβαση της σύγκρουσης, βγάζοντας τα αντίστοιχα συμπεράσματα. Για παράδειγμα, δείχνει το πόσο ασφυκτούσαν οι παραγωγικές δυνάμεις κάτω από το παλιό καθεστώς της κυριαρχίας των αριστοκρατών γαιοκτημόνων: «Ο αιώνας πριν το 1640 ήταν αιώνας πληθωρισμού. Η τιμή του σιταριού εξαπλάσιασθηκε... Αυτό ευνοούσε εκείνους που παρήγαν για να πουλήσουν στη βιομηχανία ή στη γεωργία... Το 1640 η Αγγλία παρήγε τρεις φορές περισσότερα ανθρώπινα απ' ό,τι όλη η υπόλοιπη

Ευρώπη». Η πολιτική της Αυλής, όμως, ευνοούσε τους γαιοκτήμονες, ενώ «βιομήχανοι, έμποροι και καλλιερητές ήθελαν μεγαλύτερη ελευθερία στο εμπόριο, λιγότερες κυβερνητικές ρυθμίσεις, κατάργηση των μονοπωλίων... Ο εκπρόσωπος της ιδιοκτήτριας τάξης που μιλούσε γι' αυτά τα οικονομικά ζητήματα κατέληξε να γίνει η Βουλή των Κοινοτήτων... Αν και σε αυτήν κυριαρχούσαν οι κατώτεροι ευγενείς, τα μισά μέλη της ήταν μέτοχοι σε εμπορικές εταιρείες».

Η ιδεολογική κάλυψη όλων των αντιμαχόμενων πλευρών με θρησκευτικές αναφορές ήταν ένα άλλο χαρακτηριστικό της Αγγλικής Επανάστασης που αναδεικνύει ο Χιλ. Κάθε επανάσταση έχει ανάγκη μια ιδεολογία και αναζητά κάποιο προηγούμενο νομιμοποιητικό στήριγμα σε ό,τι έχει διαθέσιμο από το παρελθόν. Για τους Γιακοβίνους στη Γαλλική Επανάσταση ήταν η Ρωμαιοκρατία, για τους άγγλους ομόλογούς τους έναν αιώνα πριν ήταν η Βίβλος. Οι θρησκευτικές αιρέσεις έδωσαν το ιδεολογικό υπόβαθρο στα «κόμματα» της εποχής: «Στο πολιτικό πεδίο η λέξη "Πρεσβυτεριανός" σήμαινε συντηρητικός υποστηρικτής του Κοινοβουλίου, η λέξη "Ανεξάρτητος" σήμαινε κάποιον που ήταν υπέρ της ανεξαρτησίας. Ή, όπως το έθετε ένας ανώνυμος φιλοβασιλικός συγγραφέας ενός φυλλαδίου της εποχής, "όποιοι κατανοεί σωστά αυτές τις λέξεις πρέπει στη λέξη Πρεσβυτεριανός να διαβάσει αριστοκρατία και στη λέξη Ανεξάρτητος να διαβάσει δημοκρατία».

Καθώς προχωρούσε η επαναστατική διαδικασία τα ρήγματα στο στρατόπεδο των υποστηρικτών του Κοινοβουλίου γέννησαν ομάδες πολύ πιο ριζοσπαστικές. Οι Ισοπεδωτές (Levellers) υποστήριζαν ότι «ο φτωχότερος έχει εξίσου αληθινό δικαίωμα να ψηφίζει όπως και ο πλουσιότερος». Ζητούσαν «αναδιανομή του δικαιώματος ψήφου, κατάργηση της μοναρχίας, εκλογή του sheriff και των ειρηνοδίκων, μεταρρύθμιση του δικαίου, κατεδάφιση των περιφράξεων των κοινοτικών γαιών, κατάργηση της δεκάτης [φόρου για την Εκκλησία] και της κρατικής Εκκλησίας... Το σχέδιό τους, έλεγε ένας εχθρικός συντάκτης κάποιου φυλλαδίου, ήταν "να ξεσηκώσουν τον υπηρέτη εναντίον του αφέντη, τον παχτωτή εναντίον του γαιοκτήμονα, τον αγοραστή εναντίον του πωλητή, τον δανειζόμενο εναντίον του πιστωτή, τον φτωχό εναντίον του πλούσιου"». Οι Ισοπεδωτές έκφραζαν

τις αντιλήψεις των ανθρώπων με μικρή ιδιοκτησία. Μια άλλη ομάδα, οι Σκαφτιάδες (Diggers), προχώρησε ακόμα περισσότερο. «Υποστήριζαν ένα κομμουνιστικό πρόγραμμα και το 1649 άρχισαν την κοινή καλλιέργεια της γης στο Λόφο του Αγίου Γεωργίου κοντά στο Λονδίνο. Ο Γκέραρντ Γουινστένλεϊ, ο ηγέτης τους έλεγε ότι "η πραγματική ελευθερία βρίσκεται εκεί που ο άνθρωπος παίρνει την τροφή του και συντηρείται, δηλαδή στη χρήση της γης"... Οι Σκαφτιάδες συμφωνούσαν με τους Ισοπεδωτές ότι οι μισθωτοί εργάτες δεν ήταν ελεύθεροι [και άρα δεν μπορούσαν να έχουν δικαίωμα ψήφου], αλλά έβγαζαν το συμπέρασμα ότι η μισθωτή εργασία έπρεπε να καταργηθεί». Το Μάη του 1649 ο Κρόμγουελ προχώρησε στη συντριβή των Ισοπεδωτών και των καθοδηγούμενων από αυτούς ανταρσιών στο στρατό.

Ο Κρίστοφερ Χιλ ανήκει σε εκείνο το ρεύμα των μαρξιστών ιστορικών που είναι γνωστό ως «ιστορία από τα κάτω». Εντάχθηκε στο Κομμουνιστικό Κόμμα Μ. Βρετανίας τη δεκαετία του 1930. Το 1946 μαζί με άλλους μαρξιστές ιστορικούς δημιούργησε την περίφημη Ομάδα Ιστορικών του ΚΚΜΒ. Αποχώρησε από το ΚΚ, όπως και τα περισσότερα μέλη της ομάδας, το 1956 μετά τη βάρβαρη καταστολή της Ουγγρικής Επανάστασης από τα ρωσικά τανκς. Ο Χιλ, με τις πολλές μελέτες του για την αστική επανάσταση στην Αγγλία και το πέρασμα στον καπιταλισμό, άνοιξε ένα δρόμο που πολλοί μαρξιστές ιστορικοί ακολούθησαν και επέκτειναν να επόμενα χρόνια. Ο Μπράιαν Μάνινγκ, ένας από τους σημαντικότερους από αυτούς, έγραψε στο περιοδικό International Socialism όταν πέθανε ο Χιλ το 2003: «Ο Κρίστοφερ Χιλ είχε μεγάλη συνείδηση της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο παρελθόν και το παρόν. "Η πιο καρποφόρα αλλαγή στην ιστορική αντίληψη της εποχής μου", έγραψε, "είναι η εμφάνιση της ιστορίας από τα κάτω, η κατανόηση πως οι απλοί άνθρωποι παίζουν το μεγαλύτερο ρόλο στον καθορισμό της πορείας της ιστορικής διαδικασίας". Τα παραπάνω λόγια του ήταν προϊόν της αίσθησης που είχε ο ίδιος για το σήμερα, για το ότι οι "απλοί άνθρωποι" μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο, παίρνοντας έμπνευση από την ιστορία των λαϊκών κινημάτων».

Κώστας Πίτσας

Με αντικειμενικά κριτήρια

Λεάνδρος Μπόλαρης

Η εργατική τάξη σήμερα

Τιμή 6 €, 79 σελίδες

Εκδόσεις Μαρξιστικό Βιβλιοπωλείο, 2011

Μπορεί να υπάρξει κεφάλαιο χωρίς την εργασία που παράγει την υπεραξία και το κέρδος, δηλαδή χωρίς την εργατική τάξη; Μπορεί να εξαφανίζεται η εργατική τάξη ή να χάνει τον κεντρικό της ρόλο στις κοινωνικές συγκρούσεις τη στιγμή που σήμερα η μισθωτή δουλειά αποτελεί όρο ζωής για τουλάχιστον 2 δισεκατομμύρια ανθρώπους στον πλανήτη;

Ο Λεάνδρος Μπόλαρης στο τελευταίο του βιβλίο “Η εργατική τάξη σήμερα” συστηματοποιεί τις θεωρητικές απαντήσεις αλλά και τα εμπειρικά δεδομένα, που οι παραπάνω απόψεις, με κάποια εμμονή, θέλουν να αγνοούν. Όπως μας θυμίζει ο συγγραφέας: “Ήδη από την εποχή του Μαρξ, ο Μπακούνιν από το ρεύμα των αναρχικών, καταδίκασε τους ‘αστούς εργάτες που υπάρχουν στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες’ όπως στη Γερμανία, ‘με τη σχετική ευμάρεια, υψηλότερους μισθούς, που κομπάζουν για τις γνώσεις τους και είναι βαθιά εμποτισμένοι από τις αστικές προκαταλήψεις’. Στην άλλη άκρη του φάσματος, ο Μπερνστάιν, ο θεωρητικός εκπρόσωπος του ανοιχτού ρεφορμισμού στο γερμανικό σοσιαλδημοκρατικό κίνημα, το 1899 υποστήριξε με τη σειρά του ότι οι εργάτες δεν είχαν κανένα συμφέρον από την επαναστατική ανατροπή του καπιταλισμού, ο σοσιαλισμός ήταν ‘ηθικό πρόσταγμα’, μια από τις ‘κατηγορικές προσταγές’ του Καντ...”

Από την εποχή του Μαρξ, ξανά και ξανά, έχει διακηρυχθεί από πολλούς η εξάντληση του επαναστατικού ρόλου της εργατικής τάξης, η ίδια η εξαφάνισή της. Στη δεκαετία του 1960 αυτές οι θεωρίες μεσουρανούσαν, μέχρι που ο Μάης του ‘68 στη Γαλλία, το ‘Καυτό Φθινόπωρο’ του 1969 στην Ιταλία και όλο το κύμα των αγώνων και των εξεγέρσεων, έφερε ξανά την εργατική τάξη και τη δυναμική της στο προσκήνιο. Για

την ακρίβεια, η εργατική τάξη μπήκε στο προσκήνιο αγνοώντας αυτές τις θεωρίες. Η μακρά περίοδος της υποχώρησης του εργατικού κινήματος, που ακολούθησε τις επόμενες δεκαετίες, έδωσε νέα πνοή στα ιδεολογήματα της εξαφάνισης της εργατικής τάξης”.

Η σημερινές θεωρητικές αναζητήσεις και συζητήσεις γύρω από το ζήτημα αυτό δεν είναι ούτε καινούργιες, ούτε βασίζονται κατ’ ανάγκη σε κάποιες μεταφυσικού τύπου αλλαγές και ριζικές μεταλλάξεις στην οργάνωση και λειτουργία του σύγχρονου καπιταλισμού. Ο συγγραφέας τοποθετεί αυτές τις αντιπαραθέσεις στα ιστορικά τους πλαίσια. Αυτή η οπτική αποτελεί μια ισχυρή και σταθερή βάση για την κριτική αποτίμηση κάθε θεωρίας. Πολύ περισσότερο κάθε θεωρίας που φιλοδοξεί όχι μόνο να αποδώσει όσο γίνεται καθαρότερα την κοινωνική πραγματικότητα, αλλά και να αποτελέσει οδηγό δράσης για την ανατροπή του καπιταλισμού και την αλλαγή της κοινωνίας. Η ιστορική εμπειρία καθορίζει τελικά ποιες θεωρητικές αναλύσεις αποτελούν γέννημα μιας ολόκληρης εποχής – της εποχής του καπιταλισμού στην συνεχή του κίνηση – και ποιες απλά γέννημα συγκυριακών πιέσεων, υποχωρήσεων και αναζητήσεων.

Ο συγγραφέας δεν αρνείται ούτε αγνοεί τις αλλαγές στην εργατική τάξη. Αξιοποιώντας, όμως, την ανάλυση του Μαρξ καταφέρνει ακριβώς να εξηγήσει την κίνηση και τη διαδικασία αυτών των αλλαγών: “Ποια είναι η κινητήριος δύναμη του ‘μετασχηματισμού’ τερασίων τμημάτων του εργαζόμενου πληθυσμού; Είναι ο εκμεταλλευτικός και

ανταγωνιστικός χαρακτήρας του ίδιου του καπιταλιστικού συστήματος. Ο κάθε ξεχωριστός καπιταλιστής μπορεί να επιβάλει τον πιο σκληρό έλεγχο στην επιχείρησή (ή επιχειρήσεις, αν μιλάμε για τους σύγχρονους γιγάντιους καπιταλιστικούς ομίλους). Σ’ αυτό μπορεί να μοιάζει με το φεουδάρχη ή τον γραφειοκράτη προηγούμενων εκμεταλλευτικών συστημάτων. Όμως – κι αυτή είναι μια ουσιαστική διαφορά – κανείς καπιταλιστής, ακόμα και κανένα καπιταλιστικό κράτος, όσο ισχυρό κι αν είναι, δεν μπορεί να ελέγξει το σύστημα σε παγκόσμια κλίμακα. Είναι υποχρεωμένοι να ανταγωνίζονται μεταξύ τους, κι όποιος μένει πίσω στο κυνήγι του κέρδους χάνει. Για να το αποφύγουν αυτό, πρέπει να ανταποκριθούν με επιτυχία στην πίεση να αυξάνουν την παραγωγικότητα της εργασίας. Δηλαδή να επενδύουν σε νέες μηχανές, νέες τεχνολογίες ‘εντάσεως κεφαλαίου’ και, δεμένο μ’ αυτό, να συμπιέζουν το κόστος εργασίας’ (είτε με την εντατικοποίηση της δουλειάς, είτε με τη συμπίεση των αμοιβών, είτε με ένα συνδυασμό και των δύο)....

Πρόκειται για μια διαδικασία χωρίς τέλος. Και είναι λάθος να λαμβάνεται μια χρονική στιγμή... ή ένα τεχνολογικό επίπεδο... ή μια περιοχή σαν το μέτρο ενός ‘ιδανικού’ καπιταλισμού και μιας ‘πραγματικής’ εργατικής τάξης’.... γιατί διατρέχει τον κίνδυνο να αντιμετωπίσει την τάξη ως μια ακόμα κοινωνιολογική κατηγορία και όχι ως έκφραση της σχέσης εκμετάλλευσης στον καπιταλισμό”.

Όλες αυτές οι αλλαγές δεν αναϊρούν εν τέλει μια βασική θεωρητική παραδοχή του Μαρξ: “Για να αποσπάσει το ‘υπερπροϊόν’ – δηλαδή ό,τι περισσεύει από τα αναγκαία για την επιβίωση της κοινωνίας – η κάθε άρχουσα τάξη χρειάζεται πριν απ’ όλα να ελέγχει τις πηγές αυτού του πλούτου, τα μέσα παραγωγής: τη γη, τα εργαλεία και τις μηχανές. Γι’ αυτό το λόγο, το ποιος ελέγχει τα μέσα παραγωγής είναι το βασικό κριτήριο για τον ορισμό των τάξεων μιας κοινωνίας. Κι είναι αντικειμενικό κριτήριο”.

Στη σύγχρονη δε εποχή, την εποχή του κεφαλαίου, η εργατική τάξη κατέχει μια κρίσιμη θέση στην κοινωνική παραγωγή, που της δίνει τον κεντρικό ρόλο σαν της μόνης “πραγματικά επαναστατικής τάξης”: “Δεν υπάρχει κεφάλαιο χωρίς την εργατική τάξη... σε κάθε φάση εξέλιξης του συστήματος, η ‘ζωντανή εργασία’, η δουλειά του συλλογι-

κού εργάτη είναι ο αναγκαίος παράγοντας για να δημιουργηθεί η αξία των προϊόντων και να παραχθεί η υπεραξία που είναι η βάση του κέρδους των καπιταλιστών". Γι' αυτόν ακριβώς το λόγο, "τα συμφέροντα της εργατικής τάξης δεν συμπίπτουν πουθενά με τα συμφέροντα της κυρίαρχης τάξης. Αντίθετα, η σύγκρουση ανάμεσα στις δύο βασικές τάξεις της καπιταλιστικής κοινωνίας γεννιέται αντικειμενικά". Η συλλογική μάλιστα εργασία, που επιβάλλει ο ίδιος ο καπιταλισμός στην εργατική τάξη, γεννάει όχι μόνο την συλλογική της αντίσταση αλλά και το πρώτο στην ιστορία "ανεξάρτητο κίνημα της τεράστιας πλειοψηφίας για το συμφέρον της τεράστιας πλειοψηφίας".

Ο συγγραφέας, στηριγμένος πάνω σε στέρεες θεωρητικές βάσεις, αντιπαράθεται αναλυτικά σε δυο ρεύματα αμφισβήτησης της ύπαρξης και του επαναστατικού ρόλου της εργατικής τάξης. Το πρώτο είναι αυτό που στην εξάπλωση του κεφαλαίου και των καπιταλιστικών σχέσεων παραγωγής προσπαθεί να ανακαλύψει όχι μια "διαδικασία προλεταριοποίησης" και ομογενοποίησης των όρων ζωής, εργασίας και αντίστασης όλων των κομματιών από τον τομέα των υπηρεσιών μέχρι τον αγροτικό τομέα, αλλά την συρρίκνωση "της παραδοσιακής εργατικής τάξης της εποχής του Μαρξ" και την ανάδυση μιας πολυπληθούς "μικροαστικής τάξης". Χαρακτηριστικό παράδειγμα τέτοιων θεωρητικών αναζητήσεων στο χώρο της αριστεράς αποτελεί ο Νίκος Πουλαντζάς. Ο Λέανδρος Μπόλαρης αναδεικνύει όχι μόνο τα θεωρητικά αδιέξοδα αλλά και τις ήττες, που αυτές οδήγησαν, με την πολιτική του ευρωκομμουνισμού για πλατιές συμμαχίες, με δυνάμεις πέρα από τη δράση της "συρρικνούμενης" εργατικής τάξης.

Το δεύτερο ρεύμα ισχυρίζεται ότι η εργατική τάξη ήταν και παραμένει μια κατακερματισμένη τάξη, αδύναμη να προβάλει ενιαία αντίσταση στον καπιταλισμό: απόψεις όπως αυτές για "κοινωνία των 2/3" ή περί μιας πολυπληθούς "εργατικής αριστοκρατίας" που δήθεν γεννάει η ιμπεριαλιστική ανάπτυξη του καπιταλισμού ή αυτές του ρεύματος της εργατικής αυτονομίας, με κύριο εκπρόσωπό της τον Αντόνιο Νέγκρι, που, μέσα από συνεχείς μεταλλαγές από τη δεκαετία του '60, καταλήγει στις σημερινές θεωρητικοποιήσεις περί "αυτοκρατορίας, πρεκαριάτου και πλήθους". Η αντιπαράθεση του συγγρα-

φέα με θεωρητικά επιχειρήματα και εμπειρικά δεδομένα αλλά στηριγμένος και στις σύγχρονες αγωνιστικές εμπειρίες της ίδιας της τάξης, αναδεικνύει πειστικά την απόπειρα τέτοιων απόψεων να θεωρητικοποιηθούν ως αντικειμενικές και μάλιστα "ριζικές" αλλαγές του καπιταλισμού. Αντιμετωπίζει κλασικά, θα λέγαμε, πολιτικά προβλήματα και προκλήσεις για τη συγκρότηση του κινήματος της εργατικής τάξης σε κάθε ιστορική συγκυρία: πώς συντονίζονται σε ενιαία δράση όλα τα κομμάτια του κινήματος – συνδικαλισμένοι εργάτες, συμβασιούχοι, επισφαλείς εργαζόμενοι, νεολαία, άνεργοι και άλλα καταπιεσμένα κοινωνικά στρώματα; Πώς αναδεικνύεται πολιτικά και οργανωτικά ο κεντρικός και κρίσιμος ρόλος της εργατικής τάξης μέσα σ' αυτό; Πώς μπορεί να ηγεμονεύσει η εναλλακτική προοπτική της εργατικής αντικαπιταλιστικής ανατροπής;

Ο Λέανδρος Μπόλαρης, γνώστης της συνδικαλιστικής και πολιτικής ιστορίας του εργατικού κινήματος στην Ελλάδα, καταφέρνει να μας δώσει ένα ζωντανό όσο και προκλητικό στην επιχειρηματολογία του βιβλίο. Ένα βιβλίο όχι για την εργατική τάξη, αλλά για την κίνηση και δράση της ίδιας της εργατικής τάξης. Αυτό του δίνει τη δυνατότητα να ξεπερνάει δημιουργικά "θεωρίες που αντιμετωπίζουν την εργατική τάξη και τις ιδέες της σαν μια εικόνα ακινητοποιημένη στο χώρο και το χρόνο".

Κώστας Τορπουζίδης

Καταπίεση και Απελευθέρωση

Ariel Levy

Θηλυκές φαλλοκρατίσσεις – Η κουλτούρα του ξέκωλου

Τιμή 15,98 €, 261 σελίδες

Εκδόσεις Κουκιάδα, 2011

Ο τίτλος «Θηλυκές φαλλοκρατίσσεις» είναι παράφραση του «Αρσενικός Φαλλοκράτης» (Male chauvinist pig), χαρακτηρισμό που χρησιμοποιούσαν κάποιες φεμινίστριες πριν τουλάχιστον 30 χρόνια για τους άντρες. (Κάποιες τον χρησιμοποιούν ακόμα). Είχαν την άποψη ότι για την καταπίεση των γυναικών φταίνε οι άντρες και χρειάζεται να συγκρουστούμε μαζί τους. Κομμάτι αυτής της άποψης ήταν ότι οι άντρες δεν πρέπει να συμμετέχουν στις διαδηλώσεις των γυναικών ούτε και στις συζητήσεις που οργανώνουν.

Οι «Θηλυκές Φαλλοκρατίσσεις» δεν είναι κανένα κίνημα που γεννήθηκε απ' αυτές τις γυναίκες για να δείξουν τη δύναμη τους. Είναι περισσότερο ένας χαρακτηρισμός που χρησιμοποιεί η Αριέλ Λεβύ για να περιγράψει την προσπάθεια από την οικονομική και πολιτική ελίτ της Αμερικής να περάσει το μήνυμα ότι οι γυναίκες μπορούν να γίνουν δυνατές σαν τους άντρες, εάν αποδεχτούν ότι πρέπει να συμπεριφέρονται, να σκέφτονται και να λειτουργούν σαν σεξουαλικά αντικείμενα. Είναι μια αντίληψη που ενορχηστρωμένα η αγορά κάνει προσπάθεια να περάσει και να επηρεάσει εκατομμύρια γυναίκες και άντρες. Τα ΜΜΕ, τα περιοδικά λαϊκής κουλτούρας, οι πολυεθνικές, η βιομηχανία του σεξ και μαζί οι κυβερνήσεις όλης της τελευταίας 30ετίας, το προσπαθούν συστηματικά, καλιεργώντας τον μύθο «των απελευθερωτικών δυνάμεων της αγοράς». Το μοτίβο τους είναι «δεν χρειαζόμαστε πια τη συλλογική δράση του '60 για να απελευθερωθούμε, αρκεί να κάνουμε αυξητική χειρουργική στο στήθος μας, να κάνουμε πλαστική στο αιδείο μας, και να μάθουμε να λικνίζομαστε γύρω από μια μπάρα με ύφος πουτανέ».

«Το νόημα της κουλτούρας του ξέκωλου» όπως γράφει η Λεβύ στο πρώτο κεφάλαιο, «δεν είναι να ανοίξουμε το μυαλό μας στις δυνατότητες και τα μυστήρια της σεξουαλικότητας. Είναι το να επαναλαμβάνουμε συνέχεια μια συγκεκριμένη και ιδιαίτερα εμπορική συντόμευση του τι είναι σέξ».

Το βιβλίο ξεκινάει δίνοντας μια εικόνα για τις διαστάσεις που έχουν πάρει αυτά τα φαινόμενα ιδιαίτερα στις ΗΠΑ. Η συγγραφέας περιγράφει πως «Μεταξύ του 1992 και 2004, οι επεμβάσεις προσθετικής στηθών στις Ηνωμένες Πολιτείες αυξήθηκαν από 32.607 σε 264.041 το χρόνο – που σήμαινε αύξηση 700%».

Στο ίδιο κεφάλαιο περιγράφει την ιστορία μιας παρέας κοριτσιών που ψάχνοντας για δουλειά, δούλεψαν σε ένα πορνοσήριαλ για την μεταμεσονύχτια τηλεόραση. Σ' αυτό οι κοπέλες αναγκάζονται να γδύνονται, να κάνουν ομαδικό σεξ μπροστά στο φακό, και όπου αυτό μοιάζει πολύ πεζό, να προχωράνε σε μαζικό ανανιψισμό. Ο στόχος της εκπομπής δεν είναι μόνο η σεξουαλική διέγερση όσων την παρακολουθούν, αλλά όπως έλεγε ο υπεύθυνος της εκπομπής: «η μπίζνα θα προχωρήσει από το πορνό, στη διαφήμιση μιας νέας σειράς ρούχων και μιας αλυσίδας εστιατορίων». Η γυναίκα που ήταν επικεφαλής γυρισμάτων, παραδεχόταν ότι οι κοπέλες που συμμετέχουν δεν πληρώνονται, ή το πολύ πολύ να πάρουν δώρο ένα καπέλο κάουμποϋ, αλλά η εκπομπή μπορεί να τις βοηθήσει να γίνουν γνωστές και έτσι να βρουν δουλειά κάπου αλλού. Η ίδια αναγνώριζε κυνικά ότι: «Σε έναν τέλειο κόσμο ίσως θα σταματούσαμε και θα αλλάζαμε τα πράγματα, αλλά η συνταγή είναι γνωστή. Ξέρουμε πώς πάει το πράγμα».

Ακόμα και γνωστές μάρκες ρούχων χρησιμοποιούν το πορνό για διαφήμιση. «Η έκθεση γνωστής μάρκας πλεκτών ρούχων (Pierrot) στήθηκε σαν ψευδοπορνό ταινία». «Το περιοδικό Playboy που πριν 30 χρόνια ήταν το μαύρο πανί για τις φεμινίστριες, σήμερα κυκλοφορεί μπλουζάκια με το κουνελάκι (όχι μόνο σε μεγάλα αλλά και παιδικά νούμερα) στην προσπάθεια να στηρίξει την ιδεολογία ότι η γυναίκα κουνελάκι, το σύμβολο της υποταγής στη δεκαετία του '70, σήμερα σημαίνει απελευθέρωση. Η θεωρία που προσπαθεί να περάσει η Χέφνερ (κόρη του ιδιοκτήτη του Playboy), είναι ότι σήμερα το να ποζάρεις γυμνή στο Playboy είναι

ένδειξη δύναμης και προοπτικής ανόδου».

Η Αριέλ Λεβύ όταν έγραφε το βιβλίο ήταν δημοσιογράφος στη Νέα Υόρκη, και αρκετά μέσα στις φεμινιστικές κινήσεις. Όπως περιγράφει η ίδια, και οι δυο γονείς της είχαν ριζοσπαστικοποιηθεί συμμετέχοντας στο κίνημα του '60. Η ίδια ανήκει σε εκείνη τη φουρνιά των πολιτικοποιημένων δημοσιογράφων που προσπαθούν να αποκαλύψουν πώς δουλεύει το σύστημα σε όλες του τις λειτουργίες. Η προσπάθεια της δεν είναι στην ανάλυση και τη γενίκευση αλλά στην αποσάρθρωση του, στον τεμαχισμό του (dissecting).

Η Αριέλ Λεβύ στο βιβλίο της παρακολουθεί πώς το σύστημα τεμαχίζει το σώμα των γυναικών, τα όνειρά τους και την προσπάθεια τους για μια καλύτερη ζωή.

Στο δεύτερο κεφάλαιο με τίτλο «Το μέλλον που δεν ήρθε ποτέ», περιγράφει τους αγώνες του 1960 και πώς αυτοί άλλαξαν τη ζωή των γυναικών ριζικά. «Το 1960 εγκρίθηκε το χάπι για την αντισύλληψη. Το Κογκρέσο ψήφισε το νόμο για ίση αμοιβή το 1963, γεγονός που καθιστούσε παράνομο να πληρώνεται ένας άντρας περισσότερο από μια γυναίκα για την ίδια δουλειά. Ο νόμος για τα πολιτικά δικαιώματα που ψηφίστηκε το 1964, απαγόρευε τις διακρίσεις με βάση τη φυλή, το φύλο, τη θρησκεία. ...Η Εθνική Οργάνωση Γυναικών (NOW) ιδρύθηκε το 1966, και η Εθνική Οργάνωση για την Ακύρωση του νόμου κατά των εκτρώσεων (NARAL) το 1969. Η πρώτη έκδοση του βιβλίου «Εμείς και το σώμα μας» (Our bodies – ourselves), έγινε το 1970 και αποτέλεσε την πεμπτολογία του σεξουαλικού οδηγού για τις φεμινίστριες και τις προοδευτικές γυναίκες». Αυτές οι κατακτήσεις δεν περιορίστηκαν μόνο στην Αμερική, αλλά σε όλον τον κόσμο και δεν ήρθαν σαν αποτέλεσμα απλοχερίας της κυρίαρχης τάξης αλλά του κινήματος του 1968, των αγώνων της εργατικής τάξης και του κινήματος των γυναικών για απελευθέρωση.

Οι επόμενες δεκαετίες του '80, και του '90 σηματοδοτούν την προσπάθεια της κυρίαρχης τάξης να τσαλαπατήσει το κίνημα και να πάρει πίσω τις κατακτήσεις.

Μια καλή περιγραφή γι' αυτές τις δεκαετίες της οπισθοχώρησης υπάρχει στο βιβλίο της Σούζαν Φαλούντ με τίτλο: «Η Αντίδραση – Ο ακήρυκτος πόλεμος ενάντια στις γυναίκες» που κυκλο-

φόρησε το 1991 στο Λονδίνο με τίτλο «Backlash – the undeclared war against women». Είναι γεμάτο ανατριχιαστικές περιγραφές όπου ομάδες ακροδεξιών και φανατικών χριστιανών κτυπάνε γυναίκες, καίνε κέντρα οικογενειακού προγραμματισμού και βομβαρδίζουν κλινικές που έκαναν εκτρώσεις. Οι επιθέσεις αυτές δεν ήταν απλά πρωτοβουλίες κάποιων φανατικών, αλλά είχαν την κάλυψη των κυβερνήσεων του Ρήγκαν και στη συνέχεια του Μπους. Στη δεκαετία του '80 δεν χτυπούσαν μόνο τα σύμβολα της σεξουαλικής απελευθέρωσης, αλλά απαγόρευσαν και τη διδασκαλία μαθήματος για το σεξ μέσα στα σχολεία. Από τότε η μόνη πρόφυλαξη που συνιστούσαν στους νέους ήταν αυτή της αποχής.

Την ίδια περίοδο με τον ακήρυκτο πόλεμο ενάντια στις γυναίκες, ο Ρήγκαν ξεκίνησε τον ανοιχτό πόλεμο ενάντια στην εργατική τάξη, διαλύοντας το σωματείο των Ελεγκτών της εναέριας κυκλοφορίας που τόλμησαν να κατέβουν σε απεργία. Εάν χάσει κανείς αυτή την περίοδο με τον Ρήγκαν στις ΗΠΑ και την Θάτσερ στη Βρετανία, με τις επιθέσεις στο όνομα του νεοφιλελευθερισμού και της αγοράς στο κίνημα και στις κατακτήσεις του, είναι δύσκολο να γίνουν κατανοητές οι σεξουαλικές επιθέσεις που υπάρχουν στο βιβλίο. Χωρίς αυτές τις συνδέσεις, κινδυνεύει κανείς να θεωρήσει ότι περιγραφές του βιβλίου της Λεβύ, έχουν καταφέρει να κερδίσουν μαζικά τις γυναίκες στην Αμερική. Ότι η κουλτούρα του ξέκωλου έχει λειτουργήσει ισοπεδωτικά, ώστε να χαθεί κάθε έννοια συνειδητοποίησης και αντίδρασης απέναντι στις καρικατούρες που προσπαθεί να πουλήσει το σύστημα. Ακόμα χειρότερα, υπάρχουν αντιλήψεις που θεωρούν ότι όλα αυτά είναι «υγιής αντίδραση» στους «ιδεολογικούς δογματισμούς» του γυναικείου κινήματος του 1960 και 70.

Η Αριέλ Λεβύ είναι καυστική για τις δήθεν απελευθερωτικές καρικατούρες: «Την καρικατούρα που άντρα που τρέχουν τα σάλια του μπροστά στις στριπτίζ, που μιλάει στο στιλ «κοίτα έναν κώλο», ή την καρικατούρα της γυναίκας που έχει μεγάλη βυζιά όπως στα κόμικς, και εκφράζει τη σεξουαλικότητα της στριφογυρίζοντας γύρω από μια μπάρα» (σελ. 124).

Για να πουλήσουν αυτή την καρικατούρα οι διαφημίσεις, οι τηλεοράσεις, τα βίντεο, τα πορνοπεριοδικά, κλπ., προσπαθούν να εμφανίσουν ότι όχι μό-

Επισκόπηση

νο έχει μαζική απήχηση, ότι είναι πρότυπο κοινής αποδοχής, αλλά και ότι εξασφαλίζει και δύναμη.

Το να αποδεχτείς ότι είσαι καταπιεσμένη, αλλά συμπεριφέρεσαι σαν απελευθερωμένη είναι η επιδίωξη του καπιταλισμού. Το να αποδεχτείς ότι σεξουαλική απελευθέρωση σημαίνει προσπάθεια να καλύπτεις τις προδιαγραφές ενός πετυχημένου εμπορεύματος.

«Το να μετατρέπεις το σεξ σε κάτι απλό και μετρήσιμο, καθιστά ευκολότερη την εξήγηση και την αγοραπωλησία του.

Αν αφαιρέσεις τον ανθρώπινο παράγοντα από το σεξ και το κάνεις πράγμα, μεγάλα τεχνητά βυζιά, βαμμένα ξανθά μαλλιά, μακριά νύχια, μπάρες, στρίγκ, τότε μπορείς να πουλήσεις. Ξαφνικά το σεξ απαιτεί αγορές, χρειάζεται πλαστική εγχείρηση, περιντρόλ (μαζί με το οξυζενέ για ξανθά μαλλιά), μανικιούρ, ένα εμπορικό κέντρο. Αυτό που είναι έξω από τον έλεγχο του εμπορίου είναι ότι δεν μπορείτε, παρά τα αυτά, να κλείσετε τον έρωτα – ελξη σε ένα μπουκάλι» (σελ. 203, Το σεξ της αγοράς)

Από την εισαγωγή της η Λεβύ θέλει να τονίσει ότι η μάχη συνεχίζεται απέναντι σε ένα σύστημα που ταυτίζει την απελευθέρωση με την αγορά. «Αξίζει τον κόπο να ρωτήσουμε τους εαυτούς μας αν όλος αυτός ο χυδαίος κόσμος από βυζιά και γλουτούς που αναβιώσαμε αντανάκλα την πορεία που έχουμε διανύσει ή αν δείχνει πόσο δρόμο έχουμε ακόμα να διανύσουμε» (σελ. 20).

Η πρώτη δεκαετία του 21ου αιώνα είναι γεμάτη μάχες που γυναίκες και άντρες έδωσαν για να μην αφήσουν την μπότα του νεοφιλελευθερισμού να διαλύσει τις ζωές μας. Οι εργάτριες και η νεολαία στις ΗΠΑ δεν είναι οι ξέκωλες που θα ήθελαν οι ελίτ, αλλά αυτές που ακόμα και στη δίκη του βιαστή Στρος Καν οργάνωσαν διαδήλωση με κεντρικό σύνθημα «Είμαστε όλες καμαριέρες». Στη δράση μπορούμε να συγκρουστούμε και να ξεπεράσουμε όλες τις καθυστερημένες ιδέες, και να παλέψουμε όχι μόνο για τη σεξουαλική απελευθέρωση – έτσι όπως τη θέλουμε – αλλά τη συνολική μας απελευθέρωση από το ζυγό του καπιταλισμού. Σ' αυτή την προσπάθεια το βιβλίο της Λεβύ βοηθάει.

Μαρία Στύλλου

Τρία άρθρα σε τρία περιοδικά θα απασχολήσουν αυτή την Επισκόπηση.

Το πρώτο περιοδικό είναι η **«Ελληνική Επιθεώρηση Πολιτικής Επιστήμης»** (τεύχος 37, Ιούνιος 2011). Στο άρθρο του **«Δημοτικές εκλογές 2010 στην Αθήνα: ΛΑ.Ο.Σ. ή Κολωνάκι»**, ο **Παναγιώτης Κουστένης** αναλύει τα αποτελέσματα των εκλογών στον μεγαλύτερο δήμο της χώρας, όπου για πρώτη φορά μετά από έξι συνεχείς τετραετίες ηττήθηκε ο υποψήφιος της Δεξιάς. Ο Κουστένης εντοπίζει την διπλή πίεση που υπέστη η υποψηφιότητα Κακλαμάνη: στις μεν πιο αστικές περιοχές από την υποψηφιότητα Καμίνη, στις δε πιο μικροαστικές από την υποψηφιότητα του Μιχαηλίου της Χρυσής Αυγής. Έτσι, η ήττα που υπέστη η Νέα Δημοκρατία στις βουλευτικές εκλογές του 2009 (όχι μόνο εθνικά αλλά και στα διαμερίσματα του Δήμου της Αθήνας) μετατράπηκε πλέον σε εκλογική συντριβή. Κι αυτό παρά την ομόθυμη στήριξη του Κακλαμάνη και από τα τρία δεξιά κόμματα, τη Νέα Δημοκρατία, το ΛΑΟΣ και τη Μπακογιάννη.

Η ανάλυση του Κουστένη πάσχει σε διάφορα σημεία, σίγουρα στο γεγονός ότι παραλείπει να εντάξει σ' αυτήν τα αποτελέσματα της Αριστεράς (η οποία πήρε πάνω από 22% αν αθροίσει κανείς τα αποτελέσματα Σοφιανού, Πορτάλιου και Κωνσταντίνου). Αποδέχεται έτσι ένα δικομματικό πλαίσιο αναφοράς, όπου ο Καμίνης ήταν υποψήφιος της «καλής κοινωνίας», σε αντίθεση με τον Κακλαμάνη που εξέφραζε τις «λαϊκότερες τάξεις». Αλλά πέρα απ' αυτό, το άρθρο είναι χρήσιμο για κάποιες σημαντικές πληροφορίες, όπως για τα αποτελέσματα της Χρυσής Αυγής. Κατά βάση, λέει ο Κουστένης, πρόκειται για «τμήμα του συντηρητικού χώρου που έχει πάψει να εκφράζεται από την πολιτική της ΝΔ... καταφεύγοντας στο ΛΑΟΣ, με συνέπεια τώρα να μην ακολουθήσει τη στήριξη Κακλαμάνη από τον Γ. Καρατζαφέρη». Η συσχέτιση ποσοστών Μιχαηλίου (Αθήνα) - Γεωργιάδη (Αττική) συγκρίνεται μόνο με τη συσχέτιση ποσοστών Σοφιανού - Παφίλη. Το πολιτικό κενό στα δεξιά του Κα-

κλαμάνη, μαζί με τη στοχοποίηση της περιοχής από τη Χρυσή Αυγή με κέντρο τον ρατσισμό κατά των μεταναστών, σήμαναν ψηλά εκλογικά ποσοστά για τους νεοναζί (με μεγαλύτερα το 14,7% στον Άγιο Παντελεήμονα και το 12,6% στη Βικτώρια). Ενδιαφέρον παρουσιάζει ακόμα η προσπάθεια του Κουστένη να εκτιμήσει την ψήφο των 2.500 μεταναστών που συμμετείχαν στις εκλογές. Το ποσοστό του υποψηφίου της ΑΝΤΑΡΣΥΑ Πέτρου Κωνσταντίνου υπολογίζεται σε 11,5%-19%. Ο αντιρατσισμός μπορεί να είναι όχι μόνο δύναμη για την ενότητα της εργατικής τάξης, αλλά και κομμάτι της ενίσχυσης της αντικαπιταλιστικής Αριστεράς.

Στο περιοδικό **«Ένεκεν»** που κυκλοφορεί (τεύχος 20, Απρίλιος-Ιούνιος 2011), ο **Michael Lowy** θυμίζει την παρακαταθήκη της Ρόζας Λούξεμπουργκ στο επαναστατικό κίνημα του 20ού αιώνα. Αν και βαθιά γνώστρια του μαρξισμού και σημαντική θεωρητικός του (βλέπε για παράδειγμα τα οικονομικά της κείμενα για τη **«Συσώρευση του Κεφαλαίου»**), η Ρόζα επέμενε στην πρωταρχικότητα της ζωντανής επαναστατικής πρακτικής στην πάλη για τον σοσιαλισμό. Ο τίτλος του άρθρου είναι: **«Η σπίθα ανάβει στην πράξη: Η φιλοσοφία της πράξης στη σκέψη της Ρόζας Λούξεμπουργκ»**.

Τέλος, σε ένα αυστηρά ακαδημαϊκό περιοδικό, στα **«Ιστορικά»** (Ιούνιος 2011, τεύχος 54), η **Βίκυ Καραφουλίδου** στο άρθρο **«Ηθική, οικονομία και δημοκρατία στο σοσιαλισμό του Πλάτωνα Δρακούλη»** παρουσιάζει τις ιδεολογικές επιρροές του πρώιμου αυτού Ιθακίσιου σοσιαλιστή. Οι ιδέες του σοσιαλιστικού κινήματος, όταν αυτό έκανε τα πρώτα του βήματα, μπορεί να μας φαίνονται σήμερα αφελείς και ξεπερασμένες. Όπως και να χει, όμως, οι προδρομικές μορφές του Δρακούλη, του Καλλέργη, του Αντύπα έβαλαν τα θεμέλια για το κίνημα της εργατικής τάξης που συνεχίζει να παλεύει στο σήμερα για έναν καλύτερο κόσμο.

Θανάσης Καμπαγιάννης